

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ANITA MILAVEC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**EMPIRIČNA ANALIZA POLOŽAJA MLADIH
NA TRGU DELA V SLOVENIJI**

Ljubljana, marec 2015

ANITA MILAVEC

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Anita Milavec, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom Empirična analiza položaja mladih na trgu dela v Sloveniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko dr. Polono Domadenik.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
- pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih, na osnovi predloženega magistrskega dela, dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PREGLED OSNOVNIH POJMOV	3
1.1 Trg dela.....	3
1.2 Zaposlenost.....	3
1.3 Brezposelnost.....	4
1.3.1 Vrste brezposelnosti	5
1.3.2 Vzroki in posledice brezposelnosti	6
1.4 Regulacija trga dela	8
1.5 Aktivna politika zaposlovanja	10
2 TRG DELA V SLOVENIJI	11
2.1 Osnovni statistični podatki o trgu dela v Sloveniji.....	11
2.2 Zakonodajna ureditev trga dela v Sloveniji.....	15
2.3 Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji.....	16
3 MLADI IN TRG DELA.....	21
3.1 Kdo so mladi?	22
3.2 Prednosti in slabosti mladih.....	22
3.3 Položaj mladih na trgu dela	23
3.4 Vključenost mladih v aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji	28
3.5 Zaposlenost in brezposelnost mladih v drugih evropskih državah.....	30
3.6 Mladi na trgu dela: pregled izbranih empiričnih študij	33
4 EMPIRIČNA ANALIZA POLOŽAJA MLADIH V SLOVENIJI	36
4.1 Namen in cilj analize	36
4.2 Hipoteze.....	36
4.3 Priprava anketnega vprašalnika in opis vzorca.....	37
4.4 Analiza in rezultati anketnega vprašalnika	41
4.5 Testiranje hipotez	54
4.6 Ostale ugotovitve.....	60
SKLEP.....	63
LITERATURA IN VIRI	

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Prebivalstvo Slovenije v obdobju od 2008 do 2012 glede na aktivnost (v 1000)</i>	13
<i>Tabela 2: Število prostih delovnih mest v Sloveniji v obdobju od leta 2008 do leta 2012 po glavnih skupinah poklicev</i>	14
<i>Tabela 3: Število novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ v obdobju od 2010 do 2013</i>	19
<i>Tabela 4: Iskalci prve zaposlitve v Sloveniji konec junija 2014 (v %)</i>	25
<i>Tabela 5: Struktura vzorca po spolu</i>	38
<i>Tabela 6: Struktura vzorca po regiji prebivališča</i>	39
<i>Tabela 7: Struktura vzorca po stopnji izobrazbe</i>	39
<i>Tabela 8: Struktura vzorca po smeri študija</i>	40
<i>Tabela 9: Struktura vzorca glede na poklicni status</i>	41
<i>Tabela 10: Glavni vir sredstev za preživetje</i>	43
<i>Tabela 11: Mera aktivnosti iskanja zaposlitve</i>	44
<i>Tabela 12: Težave pri iskanju zaposlitve</i>	46
<i>Tabela 13: Korist delovnih izkušenj, pridobljenih preko priložnostih del, pri iskanju zaposlitve</i>	48
<i>Tabela 14: Vpliv stopnje izobrazbe in smeri študija na brezposelnost</i>	48
<i>Tabela 15: Brezposelni mladi glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa</i>	55
<i>Tabela 16: Brezposelni mladi, stari od 15 do 24 let, glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa</i>	56
<i>Tabela 17: Brezposelni mladi, stari od 25 do 29 let, glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa</i>	56
<i>Tabela 18: Zaviralni dejavniki pri iskanju zaposlitve</i>	57
<i>Tabela 19: Struktura zaposlenih in brezposelnih mladih po stopnji izobrazbe</i>	59
<i>Tabela 20: Struktura zaposlenih in brezposelnih mladih po področju izobrazbe</i>	59
<i>Tabela 21: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v letu 2012 (v 1.000)</i>	1
<i>Tabela 22: Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ leta 2013</i>	2
<i>Tabela 23: Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov APZ v času od 2010 do 2013</i>	3
<i>Tabela 24: Prebivalci, stari od 15 do 24 let, glede na aktivnost, v Sloveniji od leta 2011 do 2013 (stanje na dan 1.1.)</i>	5
<i>Tabela 25: Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let v Sloveniji od januarja 2010 do junija 2014</i>	6
<i>Tabela 26: Število prebivalcev v Evropi, starih od 15 do 29 let, v obdobju od leta 2005 do 2013</i>	8
<i>Tabela 27: Meddržavne odselitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012</i>	10
<i>Tabela 28: Odseljeni mladi (stari od 15 do 29 let) iz Slovenije v letu 2012 po državi prihodnjega prebivališča</i>	11

<i>Tabela 29: Odgovori na vprašanje: Kaj je razlog vaše brezposelnosti?</i>	20
<i>Tabela 30: Odgovori na vprašanje: Koliko časa ste že brezposelni?</i>	20
<i>Tabela 31: Odgovori na vprašanje: Ali ste prijavljeni na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje?</i>	20
<i>Tabela 32: Odgovori na vprašanje: Ali ste že kdaj bili zaposleni?</i>	20
<i>Tabela 33: Odgovori na vprašanje: Kako aktivno iščete zaposlitev na naslednje načine?</i>	21
<i>Tabela 34: Odgovori na vprašanje: Kaj menite, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitve zaradi navedenih lastnosti?</i>	22
<i>Tabela 35: Odgovori na vprašanje: Prosim ocenite, v kolikšni meri brezposelnost mladih vpliva na POVEČEVANJE naštetih težav.</i>	22
<i>Tabela 36: Odgovori na vprašanje: Ali se zaradi brezposelnosti omejujete pri nakupu osnovnih dobrih (hrane, pijače, oblačil)?</i>	23
<i>Tabela 37: Odgovori na vprašanje: Kako bi se danes odločili, v kolikor bi imeli ponovno možnost izbire smeri študija?</i>	23
<i>Tabela 38: Odgovori na vprašanje: Ocenite strinjanje s spodaj navedenimi trditvami, ki se nanašajo na izobrazbo.</i>	23
<i>Tabela 39: Odgovori na vprašanje: Kaj menite o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini? ...</i>	24
<i>Tabela 40: Odgovori na vprašanje: Predpostavite, da se vam ponudi možnost zaposlitve v tujini. Za koliko časa bi se preselili tja?</i>	24
<i>Tabela 41: Odgovori na vprašanje: Ali ste se osebno kdaj poslužili podaljševanja študija? .</i>	24
<i>Tabela 42: Odgovori na vprašanje: Ali bi se bili pripravljene dodatno izobraževati, usposabljanje ali prekvalificirati, da bi s tem povečali svoje zaposlitvene možnosti?</i>	24
<i>Tabela 43: Odgovori na vprašanje: Ali bi bili pripravljene brez plačila delati kot pripravnik ali kot prostovoljni delavec, v kolikor bi vam to omogočilo nadaljnjo zaposlitev?</i>	25
<i>Tabela 44: Odgovori na vprašanje: Ali ste že zasledili kakšno kampanjo ali razpis, ki s finančnimi in drugimi sredstvi spodbuja zaposlovanje mladih in s tem skuša znižati njihovo brezposelnost?</i>	25
<i>Tabela 45: Odgovori na vprašanje: Ste že slišali za program Jamstvo za mlade, s katerim želi vlada s finančnimi sredstvi izboljšati stanje na področju zaposlovanja mladih?</i>	25
<i>Tabela 46: Odgovori na vprašanje: V kolikšni meri menite, da bo program Jamstvo za mlade pomagal izboljšati položaj mladih in zmanjšal njihovo brezposelnost?</i>	25
<i>Tabela 47: V kolikšni meri bi vlada najučinkoviteje spodbudila zaposlovanje mladih?</i>	30
<i>Tabela 48: Odgovori na vprašanje: Pred vami je še zadnje vprašanje, ki vsebuje trditve, vi pa ocenite strinjanje z njim.</i>	31
<i>Tabela 49: Parne primerjave med trditvami z upoštevanjem Bonferronijeve korekcije.....</i>	33
<i>Tabela 50: Brezposelni mladi glede na podaljšanje študija in rezultat hi kvadrat testa</i>	34
<i>Tabela 51: Ocena uspešnosti programa Jamstvo za mlade</i>	34
<i>Tabela 52: Anketirani glede na razmišljanje o delu v tujini in rezultat hi kvadrat testa</i>	34

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Struktura prebivalstva Slovenije leta 2012 glede na aktivnost (v %)</i>	<i>12</i>
<i>Slika 2: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v času od 2008 do 2012 (v %)</i>	<i>13</i>
<i>Slika 3: Višina porabljenih sredstev za ukrepe APZ v obdobju od 2010 do 2013</i>	<i>20</i>
<i>Slika 4: Registrirane brezposelne osebe v starosti od 15 do 29 let v Sloveniji.....</i>	<i>25</i>
<i>Slika 5: Shema uresničevanja programa Jamstvo za mlade 2014–2015</i>	<i>30</i>
<i>Slika 6: Meddržavne selitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012</i>	<i>32</i>
<i>Slika 7: Razlogi za brezposelnost mladih (v %).....</i>	<i>42</i>
<i>Slika 8: Aktivnost iskanja zaposlitve glede na način iskanja zaposlitve</i>	<i>45</i>
<i>Slika 9: Ocena težav pri iskanju zaposlitve zaradi različnih lastnosti iskalca</i>	<i>46</i>
<i>Slika 10: Vpliv brezposelnosti mladih na povečevanje naštetih težav</i>	<i>47</i>
<i>Slika 11: Odločitev pri ponovni možnosti izbire smeri študija (v %).....</i>	<i>49</i>
<i>Slika 12: Strinjanje s trditvami, ki se nanašajo na izobrazbo</i>	<i>49</i>
<i>Slika 13: Posluževanje podaljševanja študija (v %)</i>	<i>50</i>
<i>Slika 14: Ocena o učinkovitosti ukrepa Jamstvo za mlade (v %)</i>	<i>51</i>
<i>Slika 15: Povprečne ocene učinkovitosti posameznih ukrepov v povezavi s spodbujanjem zaposlovanja mladih.....</i>	<i>53</i>
<i>Slika 16: Povprečne ocene strinjanja s ponujenimi trditvami</i>	<i>54</i>
<i>Slika 17: Povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih leta 2013 v evropskih državah.....</i>	<i>9</i>

UVOD

Finančno gospodarska kriza, ki je v prejšnjem desetletju zajela svetovno gospodarstvo in finančne trge, pušča svoje posledice posredno tudi na trgu dela. Njegova negotovost je velik problem, s katerim se srečuje celotna populacija, najbolj pa so ob tem prizadete ogrožene skupine: starejši, invalidi, trajno brezposelni in tudi mladi. V magistrskem delu se posvečam ravno mladim in njihovem položaju na trgu dela, osredotočam pa se predvsem na njihovo brezposelnost.

V prvem poglavju magistrskega dela najprej opredelim osnovne pojme v povezavi s trgom dela, se bolj natančno posvetim brezposelnosti in predstavim vzroke zanjo ter njene posledice. Celotno drugo poglavje namenjam slovenskemu trgu dela, predstavim njegovo organiziranost in osnovne statistične podatke ter povzamem ključno zakonodajo na tem področju. Posebno poglavje namenjam aktivni politiki zaposlovanja – povzemam definicijo ter predstavim njen nastanek in razvoj. Na kratko opišem še aktivno politiko zaposlovanja v Evropski uniji in Sloveniji, preverim podatke o vključenosti mladih v tovrstne politike in povem nekaj o najbolj aktualnem ukrepu na tem področju, programu Jamstvo za mlade. V nadaljevanju se posvečam mladim, in sicer opredelim pojem mladi in predstavim njihov položaj na trgu dela. Poudarek dam na brezposelnost mladih, poiščem vzroke zanjo in podam posledice brezposelnosti mladih. Povzamem še njihove prednosti in slabosti, ki opredeljujejo položaj mladih na trgu dela. Na kratko podam tudi pregled položaja mladih drugod po Evropi. V empiričnem in najbolj obsežnem poglavju položaj mladih na trgu dela analiziram s pomočjo anketnega vprašalnika. Z rezultati raziskave preverim že pred analizo zastavljene hipoteze. Zaključno poglavje povzema ugotovitve analize in podaja predloge, ki bi mladim olajšali vstop na trg dela.

Namen magistrskega dela je skozi strokovno literaturo podati pregled osnovnih konceptov trga dela ter analizirati in predstaviti razmere, s katerimi se srečujejo predvsem mladi pri vstopu na ta trg. Izpostaviti želim njihove prednosti in slabosti, ki olajšajo oziroma zavirajo ali celo onemogočajo zaposlovanje mladih. Opisati želim različne ukrepe ekonomske politike, s katerimi država spodbuja zaposlovanje mladih, hkrati pa tudi proučiti učinkovitost teh ukrepov. Predstaviti želim tudi nekatere empirične študije, ki proučujejo položaj mladih na trgu dela. **Cilj** magistrskega dela je ugotoviti dejanski položaj mladih na slovenskem trgu dela, poiskati vzroke za njihovo brezposelnost ter ugotoviti učinkovitost aktivne in pasivne politike zaposlovanja mladih v Sloveniji. Na podlagi analize skušam podati izboljšave oziroma predloge, kako bi se morala država prilagajati mladim že skozi izobraževalni sistem in kasneje skozi sistem zaposlovanja mladih. Analiza bi prispevala k ugotavljanju dejanskega položaja mladih na trgu dela, določanju ustreznih ukrepov za zmanjšanje brezposelnosti mladih in poti za doseganje boljše zaposljivosti. Z upoštevanjem podanih predlogov in rešitev za izboljšanje položaja mladih na trgu dela bi analiza lahko pripomogla tudi k bolj učinkovitemu delovanju pglavitnih institucij s področja izobraževanja in zaposlovanja (npr.:

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje). Dodano vrednost empirične raziskave vidim v tem, da sem položaj mladih na trgu dela analizirala skozi njihove oči. Mladi lahko za lažje razumevanje svojega položaja posredujejo tudi tiste informacije, ki jih statistični podatki ne morejo.

Na podlagi namena in cilja magistrskega dela sem si zastavila tri hipoteze, s katerimi želim preveriti, ali dokončana stopnja izobrazbe in smer študija res vplivata na zaposljivost mladih. Raziskala bom, kateri so zaviralni dejavniki, ki ovirajo mlade pri iskanju zaposlitve, ter ali so brezposelni mladi res v večini iskalci prve zaposlitve. Hipoteze bom testirala s pomočjo anketnega vprašalnika, natančneje pa jih predstavljam v 4. poglavju, ki je namenjeno empirični analizi položaja mladih.

Na začetku pisanja magistrskega dela najprej pregledam in povzamem relevantno literaturo. V osrednjem poglavju magistrskega dela uporabim različne statistične metode (izračun opisnih statistik, primerjava opaženih in pričakovanih frekvenc, analiza variance za odvisne vzorce ter hi-kvadrat test za preverjanje hipotez). Pri pisanju so mi v pomoč sekundarni podatki iz obstoječe literature in publikacij Statističnega urada Slovenije in Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Za samo analizo položaja mladih uporabim statistične podatke, ki jih s pomočjo anketnega raziskovanja pridobim od statističnih enot, ki sodelujejo v raziskavi. Za boljšo preglednost podatkov uporabim metodo tabelarnega in slikovnega prikaza.

Že med pisanjem dispozicije magistrskega dela sem naletela na kar nekaj omejitev. V prvi vrsti velja omeniti že samo definicijo pojma mladi. Pojem je v različni literaturi različno opredeljen, zaradi česar je bilo oteženo zbiranje, primerjava, analiza in interpretacija posameznih podatkov. Zaradi lažjega prikaza statističnih podatkov sem uporabila in upoštevala klasifikacijo Statističnega urada Evropske unije, ki pravi, da med mlade uvrščamo populacijo v starosti od 15 do 24 let. Le v okviru anketnega raziskovanja upoštevam odgovore oseb, ki so stare od 15 do 29 let, saj so mladi v tej starosti skupini vključeni v aktualni program Jamstvo za mlade – program za spodbujanje zaposlovanja mladih. Poleg omenjene omejitve sem naletela tudi na neažurnost podrobnejših podatkov o mladih v Sloveniji. Magistrsko delo sem namreč začela pisati v začetku leta 2014, zato nekaterih podatkov za leto 2013 nisem uspela pridobiti. Analizo sem zato skušala prilagoditi dostopnim podatkom in se usmeriti na obdobje do leta 2012 oziroma 2013. Ob tem predpostavljam, da so razpoložljivi podatki Evropskega statističnega urada in Statističnega urada Republike Slovenije pravilni in točni, ravno tako vse informacije iz ostale uporabljene literature in spletnih virov. Tretja omejitev se nanaša na način anketiranja. Anketiranje je namreč izvedeno v spletni obliki. Pri tem se pojavi problem nepokritja, do katerega pride zato, ker vsi mladi nimajo dostopa do interneta, posledično pa tudi možnosti izbora v vzorec. Srečala sem se tudi s problemom nemotiviranosti anketirancev, saj je anketni vprašalnik v celoti rešilo manj anketirancev, kot jih je začelo z reševanjem.

1 PREGLED OSNOVNIH POJMOV

1.1 Trg dela

Zakon o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10) v 5. členu I. poglavja opredeljuje **trg dela** kot prostor, na katerem se srečujejo iskalci zaposlitve z znanji, veščinami in delovnimi izkušnjami ter delodajalci, ki iščejo kandidate za prosta delovna mesta oziroma vrste dela. Iz same opredelitve je torej razvidno, da je trg dela sestavljen iz najmanj dveh elementov: povpraševanja po delu in ponudbe dela, rezultat delovanja teh dveh elementov pa je cena dela. Pod pojmom **povpraševanje po delu** razumemo število prostih delovnih mest, po katerih povprašujejo podjetja in drugi gospodarski subjekti. Odvisno je od višine koristi v produkcijskem procesu, na kar pa vplivajo obseg kapitala, povpraševanje po proizvodih/storitvah, tehnologija in plače. Na drugi strani nastopa **ponudba dela**, ki predstavlja število iskalcev zaposlitve oziroma brezposelne delavce. Odvisna je od potreb prebivalstva in različnih demografskih dejavnikov (Svetlik, 1985, str. 15, 18). Delež zadovoljenega povpraševanja po delu lahko označimo kot zaposlenost, presežku ponudbe dela nad njenim povpraševanjem, pa kot brezposelnost.

1.2 Zaposlenost

Mednarodna organizacija za delo ILO povzema mednarodno opredelitev **zaposlenosti**, ki pravi, da pojem zaposlen zajema vse delovno sposobne osebe, ki imajo sklenjeno delovno razmerje ali pa so samozaposleni. Mednje uvrščamo tiste, ki dejansko delajo in za svoje delo dobijo plačilo oziroma delajo za dobiček ter tiste, ki so zaposleni, vendar začasno niso v službi (bolniški stalež, letni dopust, porodniški dopust ipd.). Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) opredeljuje, da so zaposlene osebe tiste, ki so v delovnem razmerju:

- pri pravnih osebah ali podružnicah tujih podjetij; izvoljeni ali imenovani nosilci javne ali družbene funkcije; matere z otrokom, ki delajo po posebnih predpisih; lastniki podjetij, ki ta podjetja osebno vodijo, in ki niso zavarovani iz drugega naslova;
- pri fizičnih osebah; pri samostojnih podjetnikih posameznikih, pri osebah, ki opravljajo poklicno dejavnost kot edini/glavni poklic, ali ki uporabljajo dopolnilno delo drugih ljudi.

Pogoj za zaposlenost je **zaposljivost** (Kramberger, 2007, str. 13). To je sposobnost osebe, da se samostojno premika znotraj trga dela tako, da realizira svoje potenciale skozi trajnostno zaposlitev. Ta je odvisna od znanj posameznika, od njegovih veščin in izkušenj ter od stališč, kako to vrednoti in postavlja potencialnim zaposlovalcem. Seveda je zaposljivost odvisna tudi od okolja (Johnson & Burden, 2003, str. 3). Gre torej za razvijanje znanj in veščin posameznika ter njihovo usklajevanje s potrebami trga dela, s čimer mu je olajšan vstop in

gibanje na trgu dela. Vsi pa nimajo razvitih teh sposobnosti. Takšnim skupinam posameznikov pravimo ranljivejše skupine, med katere sodijo mladi kot neizkušeni iskalci zaposlitev, starejši, invalidne osebe, nižje izobražene in preozko kvalificirane osebe ter tujci. Zaposlenost je odvisna od trga dobrin in storitev, saj povečevanje obsega proizvodnje (predvsem delovno intenzivne) ali storitev vodi v večje zaposlovanje. Na ta način se zaposlenost nenehno spreminja, kar vpliva tudi na stopnjo brezposelnosti - večja, kot je zaposlenost, manjša je brezposelnost in obratno. Zaposlenost se zmanjšuje zaradi različnih vzrokov, med katerimi so najpogostejši: fluktuacija zaposlenih oziroma njihovi odhodi iz organizacije, odhodi delavcev, ki ne želijo ali ne morejo biti več zaposleni (zaradi upokojitve, stalne selitve ali smrti) in odhodi delavcev, ki se začasno umaknejo s trga dela npr. zaradi študija ali porodniškega dopusta (Svetlik, 1985, str. 17).

1.3 Brezposelnost

Mednarodna organizacija za delo ILO poimenuje **brezposelnost** kot stanje, ko so ljudje oziroma brezposelne osebe brez službe in aktivno iščejo delo. Brezposelna oseba je tista oseba, ki išče zaposlitev, je zmožna za delo in je pripravljena sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod oziroma drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitev. Tako opredelitev najdemo tudi v Zakonu o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10), ki še dodatno navaja pogoje, ki jih mora izpolnjevati brezposelna oseba. Ti pogoji so naslednji: oseba ni v delovnem razmerju, ni samozaposlena, ni poslovodna oseba v osebni družbi ali enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu, ni kmet ali upokojenec in nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let. Opredelitev brezposelnosti in z njo povezanih pojmov je v državah članicah Evropske unije poenotena, saj je Komisija Evropskih skupnosti leta 2000 sprejela Uredbo Sveta (ES) št. 577/98 o organizaciji vzorčne raziskave delovne sile v Skupnosti glede operativne opredelitve brezposelnosti. Ta državam naroča poenotenje opredelitve brezposelnosti hkrati z večjo usklajenostjo vprašalnikov raziskave o delovni sili.

Brezposelnost je torej presežek ponudbe po delu nad povpraševanjem po delu, do katerega pride zaradi prevelike ponudbe, premajhnega povpraševanja ali pa zaradi neustreznega delovanja trga. Mednarodna organizacija za delo ILO narekuje, da se stopnjo brezposelnosti izračuna kot odstotek tako, da se število brezposelnih oseb deli s številom vseh oseb, ki predstavljajo delovno silo oziroma so zaposlene. Vrednost, ki jo dobimo, nam pove zelo malo o trenutnem stanju gospodarstva, ravno tako pa je na podlagi te vrednosti težko oceniti prihodnja gospodarska gibanja. Eurostatovo poročilo za leto 2012 (*Eurostat regional yearbook*, 2012, str. 70) navaja, da je višina brezposelnosti iz tega razloga vrsta sledilnega kazalnika oziroma kazalnika z zamikom (angl. *lagging indicator*). Takšni kazalniki se pojavijo z zamikom, ki včasih traja tudi nekaj mesecev po nastanku spremembe na trgu (recimo finančne krize). Države se posledično z zamikom tudi odzovejo na tak kazalnik, v tem primeru na stopnjo brezposelnosti.

1.3.1 Vrste brezposelnosti

Brezposelnost se pojavlja zaradi različnih dejavnikov, ki jo zato delijo na več različnih vrst brezposelnosti.

Prvi kriterij za določanje vrste brezposelnosti je **merjenje brezposelnosti oziroma način zbiranja podatkov**, ki brezposelnost deli na registrirano in anketno. Registrirana brezposelnost je število oseb, ki so nezaposlene in kot iskalci zaposlitve prijavljene v register na **Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje** (v nadaljevanju Zavod). Anketna brezposelnost pa je število oseb po Anketi o delovni sili – uradna anketa gospodinjstev, ki jo v Sloveniji izvaja Statistični urad Republike Slovenije. Ta izvaja anketo neprekinjeno skozi celo leto (podatki so objavljeni četrtno) skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo in z zahtevami Statističnega urada Evropske unije, saj so takšni podatki primerljivi z ostalimi državami. Poleg tega, da je nekdo brez službe, obe vrsti brezposelnosti navajata tudi druge kriterije, ki osebo uvršča med brezposelne. Nekatere brezposelne osebe sodijo med delež registriranih brezposelnih in ne izpolnjujejo pogojev, da bi bili uvrščeni tudi med anketno brezposelne. Vzroke za razliko med registrirano in anketno brezposelnostjo lahko pripišemo delu na črno (siva ekonomija) in neaktivnosti dolgotrajno brezposelnih oseb v smislu iskanja zaposlitve, saj ti čez čas postanejo pasivni in se umaknejo s trga dela. Takšne osebe ne izpolnjujejo merila o aktivnem iskanju zaposlitve in se ne štejejo med brezposelne po Anketi o delovni sili. Do razlike med obema vrstama brezposelnosti prihaja tudi zaradi sorazmerno radodarnega sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, ki bi ga bilo potrebno prestrukturirati tako, da bo spodbujal delovno aktivnost (Kajzer, 2005, str. 34). Zaradi razlik je otežen nadzor nad dejansko stopnjo brezposelnosti in možnostjo primerjalnih analiz med različnimi državami.

Zavod v Letnem poročilu za leto 2012 predstavlja razlike med registrirano in anketno brezposelnostjo:

- 18.000 oziroma 22,3 % anketno brezposelnih oseb ni bilo registriranih na Zavodu;
- 64.000 anketno brezposelnih oseb je bilo hkrati tudi registriranih na Zavodu, kar predstavlja 59,8 % registriranih brezposelnih in 77,7 % anketno brezposelnih;
- 43.000 oziroma 40,3 % registriranih brezposelnih oseb ni zadovoljevalo enega ali več kriterijev anketne brezposelnosti;
- razlika med registrirano in anketno stopnjo brezposelnosti je v drugem četrtletju leta 2012 znašala 11,6 %.

Samuelson in Nordhaus (2002, str. 564–566) kot drug kriterij, ki opredeljuje več vrst brezposelnosti, navajata **vzroke brezposelnosti**. Brezposelnost tako delita na frikcijsko, strukturno in ciklično, ki jih podrobneje predstavljam v nadaljevanju. Ker se magistrsko delo osredotoča predvsem na položaj mladih na trgu dela, sem ob vsaki vrsti brezposelnosti podala

tudi dejstva, ki dokazujejo, da so mladi vključeni v vsako izmed naštetih vrst brezposelnosti. Frikcijska brezposelnost je na trgu dela neizogibna. Praviloma naj bi bila kratkotrajne narave kot posledica časovnega zamika med začetkom iskanja zaposlitve ter pridobitvijo te. Najpogostejša je ravno med mladimi, ki iščejo prvo zaposlitev takoj po zaključku šolanja, z njo pa se srečujejo tudi odpuščeni delavci, ki iščejo novo zaposlitev. Strukturna brezposelnost naj bi bila za razliko od frikcijske brezposelnosti bolj dolgotrajne narave kot posledica neusklajenosti med ponudbo kadrov na trgu dela ter povpraševanjem po njih. Pogosto je vzrok za ta tip brezposelnosti hiter tehnološki razvoj, ki spremeni razmerje iskanih kadrov. Predstavlja največji problem za države, ki se z njo spopadajo, saj je dolgotrajna ter lahko prizadene cele generacije ljudi. Med drugim so tej vrsti brezposelnosti najbolj izpostavljene težje zaposljive osebe, kot so npr. osebe s kategorijo invalidnosti ali drugimi omejitvami. Mladi se v tej vrsti brezposelnosti znajdejo predvsem zaradi iskanja zaposlitve takoj po zaključku šolanja, torej ko so še brez ustreznih delovnih izkušenj. Danes je ta vmesni čas iskanja zaposlitve vse daljši. V to vrsto brezposelnosti sodi sezonska brezposelnost. Mnoga podjetja so zaradi narave proizvodnje ali storitev podvržena sezonskim nihanjem, zaradi česar so prisiljena v zaposlovanje delavcev v sezoni in njihovo odpuščanje izven sezone. Mladi svoj del k tej vrsti brezposelnosti prispevajo predvsem v jesenskem obdobju, ko iz šol prehajajo na trg dela. Poleg omenjenih dveh vrst brezposelnosti poznamo tudi ciklično brezposelnost, ki je povezana z gospodarskim ciklom države, v kateri se pojavi. V času gospodarske rasti se povečuje povpraševanje po delu, zato je ciklična brezposelnost nižja. Ko se gospodarstvo sreča s krizo, se zmanjšuje povpraševanje po delu, takrat pa se ciklična brezposelnost poveča. V večini držav je kriza posegla tudi na trg dela, zato je ciklična brezposelnost trenutno najbolj aktualna. Njen vpliv čutijo tudi mladi, ki jim je iskanje zaposlitve zaradi krize še bolj oteženo.

Tretji kriterij, **rigidnost dogodkov na trgu dela**, brezposelnost deli na prostovoljno (brezposelni imajo možnost zaposlitve, vendar za ponujeno plačo niso pripravljeni delati) in na neprostovoljno (brezposelni bi radi delali, vendar na trgu dela ni povpraševanja po delu). Mladi so v večini podvrženi ravno slednji, saj zanje ni dovolj prostih delovnih mest (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 568).

1.3.2 Vzroki in posledice brezposelnosti

Brezposelnost danes predstavlja enega največjih socialnih problemov, ki za seboj prinese resne posledice tako za posameznika kot tudi za širšo družbo oziroma državo. Povezujemo jo z različnimi neekonomskimi in netehnološkimi dejavniki, kot so demografska gibanja, migracije, izobraževalni in politični sistemi, socialna diferenciacija in kulturne spremembe (Svetlik, 1985, str. 9). Med poglavne **vzroke** za brezposelnost uvrščamo naslednje: neustrezna usposobljenost za delo, neustrezen oziroma trgu dela neprilagojen izobraževalni sistem, pomanjkanje delovnih izkušenj, psihična ali fizična nezmožnost za delo, družinske razmere, vpliv družbe, ekonomski razlogi (npr. stečaj podjetja) in drugo.

Brezposelnost v družbi povzroči različne **ekonomske in socialne stroške** tako za brezposelne osebe kot za državo in družbo nasploh. Večja brezposelnost pomeni nižji BDP za državo, saj gospodarstvo ne deluje s polno zmogljivostjo, kot bi sicer, če bi zaposlovalo več ljudi. Takšna neučinkovitost privede do manjše proizvodnje in manjših dohodkov. Ob večji brezposelnosti se poveča zadolženost države, saj manj ljudi plačuje davek od dohodka, prihodki države s tega naslova pa se zmanjšajo. Država mora porabiti več denarja tudi za nadomestila za brezposelne. Brezposelnost pa ima tudi socialne posledice: na območjih z visoko brezposelnostjo (predvsem brezposelnostjo mladih) je običajno moč zaznati več kriminala in vandalizma (Economic Costs of Unemployment, 2014). Z vidika posameznika povzroči brezposelnost zmanjšano finančno zmožnost, kar lahko privede do manjšega družbenega in kulturnega udejstvovanja, posledično pa do osamitve in socialne izključenosti ter zdravstvenih, psiholoških in socialnih težav. Kot lahko spremljamo v zadnjih mesecih, je posledica povečevanja števila brezposelnih tudi njihova reakcija v obliki protestnih shodov, podpisovanja peticij, zasedbe raznih industrijskih obratov in javnih zgradb in celo spopadov s policijo. Vse bolj se povečuje tudi vloga in aktivnost sindikatov, ki se borijo za pravice tako delavcev kot brezposelnih. Podobnega mnenja glede posledic brezposelnosti sta Samuelson in Nordhaus (2002, str. 564), ki navajata, da ima nezaposlenost z ekonomskega vidika največji vpliv predvsem na bruto domači proizvod. Ta je v razmerah višje brezposelnosti lahko precej nižji kot v razmerah nižje brezposelnosti oziroma takrat ko bi država zaposlila vse delovno sposobne ljudi. Povezanost trga dela oziroma stopnje brezposelnosti in trgom agregatnega proizvoda oziroma BDP-ja prikazuje Okunov zakon, ki pravi, da za vsaka 2 % padca BDP v primerjavi s potencialnim BDP, brezposelnost naraste za okoli 1 %. Poleg manjše proizvodnje celotnega gospodarstva in nižjega narodnega dohodka brezposelnost povzroča tudi drugo ekonomsko škodo, in sicer: manj razpoložljivih dobrin, posledično manjše dobičke, nižanje plač, odpuščanje delavcev in zmanjšanje delovne usposobljenosti delovne sile, ki ne dela. Na državni ravni se zaradi večje brezposelnosti povečujejo neposredni izdatki za zagotavljanje podpore za socialno varnost brezposelnih in s tem breme socialnih služb, na drugi strani pa se zmanjšujejo davčni prihodki, ki bi jih brezposelni plačevali iz svojih dohodkov, če bi bili zaposleni. Posledično naraščata revščina in kriminal, zmanjšuje pa se kvaliteta življenja in zdravstveno stanje (Mousis, 1999, str. 189; Svetlik et al, 2002, str. 327).

Različne skupine populacije se srečujejo z različnimi **posledicami** brezposelnosti, kako se z njo soočijo pa je odvisno predvsem od njihovega družbenega položaja, od starosti in spola, pa tudi od zdravja, izobrazbe in prihrankov. Ti kriteriji mnoge diskriminirajo, zato se oblikujejo skupine težje zaposljivih ljudi. Kot prva taka skupina so invalidne osebe, ki so težko zaposljive zaradi telesnih, mentalnih ali socialnih posebnosti, njihova zaposljivost pa je pogosto odvisna od ukrepov politike zaposlovanja. Države zaposlovanje invalidov spodbujajo s subvencijami plač invalidov, z organizacijo usposabljanj ter z dodeljevanjem nagrad za zaposlovanje invalidov in sredstev za prilagajanje delovnih mest ter opreme. Druga skupina težje zaposljivih so dolgotrajno brezposelni. Osebe, ki po izgubi zaposlitve dlje časa iščejo novo, sčasoma izgubijo delovne navade, zmanjša se njihova samozavest in upanje na

zaposlitev ter intenziteta iskanja nove zaposlitve in pripravljenosti za delo. Pogosto se na trgu dela ne znajdejo več najbolje, njihova dolgotrajna brezposelnost pa je tudi negativen selekcijski kriterij pri zaposlovanju novih delavcev (Svetlik, 1985, str. 71). Težje zaposljivi so tudi mladi, ki po zaključku šolanja šele vstopijo na trg dela. Sveže pridobljeno znanje želijo čim prej uveljaviti tudi na delovnem mestu in ga preoblikovati v izkušnje. V današnjem času je premalo prostih delovnih mest za mlade, saj podjetja in organizacije odpuščajo še tiste delavce, ki jih imajo zaposlene. Če mladi dlje časa iščejo zaposlitev, lahko pride do izgube pridobljenega znanja.

1.4 Regulacija trga dela

Na trgu dela prihaja do ponavljajočih se sprememb med ponudbo in povpraševanjem po delu. Na te spremembe je moč vplivati s številnimi kulturnimi, institucionalnimi, pravnimi in političnimi mehanizmi, imenovanimi kot **regulacija trga dela**. Z njimi se regulira osnovne institucionalne pogoje za delovanje delovne sile in usklajuje ponudbo in povpraševanje po delu. S tem se zagotovi tako učinkovitost kot tudi pravičnost na trgu dela ter vpliva na ustvarjanje delovnih mest, na stopnjo zaposlenosti in brezposelnosti, produktivnost, plače in dobiček ter na stopnjo socialne in pravne zaščite delavcev (Betcherman et al, 2001, str. 1–3).

Da bi država zagotovila socialno varnost in blaginjo svojih državljanov, skuša trg dela regulirati s socialno politiko (Trbanc, 1992, str. 94–97). Z različnimi ukrepi vpliva na trg dela, da zavaruje šibkejše pred nesrečami in tveganji, kot npr. s sistemi socialnih zavarovanj, z zagotavljanjem minimalne plače, s (so)financiranjem programov in storitev institucij, ki so dostopni državljanom in z različnimi pravili in predpisi (delovna zakonodaja, predpisi o zdravju in varstvu pri delu, obdavčitev dela, itd.).

Regulacija trga dela ima dve funkciji oziroma deluje na dveh ravneh (Trbanc, 1992, str. 96):

- **apriorna, predhodna ali vnaprejšnja regulacija**, ki skuša vplivati na samodejno alokacijsko funkcijo trga dela kot mehanizem selekcije in alokacije delovne sile;
- **posteriorna ali naknadna**, ki skuša vplivati na evalvacijsko funkcijo trga dela kot mehanizem evalvacije, ki se kaže skozi distribucijo dohodkov.

Glede na ti dve funkciji se oblikujejo različni ukrepi regulacije trga dela, ki imajo tudi različne učinke. Alokacijo dela država regulira s **politiko zaposlovanja**, ki je del socialne in ekonomske politike. Ukrepi so usmerjeni tako v ponudbo dela in izboljšanje njegove kakovosti (usmerjanje v določeno izobraževanje ter poklice, pridobivanje iskanih kompetenc) kot tudi v spodbujanje povpraševanja po delu (s subvencijami, olajšavami in drugimi spodbudami) ter v pretok informacij na trgu dela. Na distribucijo dohodka pa država posega zgolj posredno s **socialno politiko** preko alternativne administrativne redistribucije, z davčno regulacijo ter s socialnimi programi in storitvami (npr. denarna nadomestila).

Cilj regulacije trga dela je vzpostaviti ravnotežje med gospodarsko rastjo, ustvarjanjem delovnih mest in zaščito delavcev – torej iskanje učinkovitih regulativnih okvirov. Države želijo z njo povečati fleksibilnost na trgu dela, zmanjšati segmentacijo trga dela, povečati delovnopravno varstvo in preprečiti zlorabe ter povečati vloge kolektivnih pogajanj. Ključni elementi za učinkovito regulacijo trga dela so po mnenju Mednarodne organizacije za delo ILO vsaj trije. Potrebno je pravilno razumevanje in vrednotenje učinkov regulativnih okvirov, kar pa zahteva zanesljive podatke, na podlagi katerih lahko postavimo omenjene okvire. Ko so ti oblikovani, jih je potrebno učinkovito izvajati, pri tem pa imajo veliko vlogo inšpekcijske službe. Tretji element pa je zadostna osveščenost – tudi delavci in njihove organizacije morajo biti seznanjeni s pravnimi standardi, ki veljajo zanje, tako da bodo lahko ukrepali, če pride do kršitev. To je edini način, da delavci lahko poskrbijo, da dosežejo in vzdržujejo dostojne delovne razmere. Kolektivno pogajanje je primer dobre prakse, kako regulacija trga koristi delavcem. Je namreč del inovativnega zakonodajnega okvira, ki ohranja učinkovite delovne standarde, hkrati pa omogoča prostor za socialne partnerje in jih spodbuja k pogajanju in prilagoditvi delovnih pogojev v podjetjih. Sindikati in delodajalci na ta način uskladijo svoje interese, kolektivna pogajanja pa tako varujejo tudi interese delavcev.

Ena najpogostejši oblik regulacije moderne socialne države je **politika zaposlovanja**. Po Zakonu o urejanju trga dela ta vključuje storitve vseživljenjske karijerne orientacije, storitve posredovanja zaposlitve, ukrepe pasivne politike zaposlovanja (zavarovanje ob brezposelnosti) ter ukrepe aktivne politike zaposlovanja.

Podobno razdelitev omenjajo tudi Svetlik in drugi, ki so politike zaposlovanja glede na cilj politike in njene instrumente razdelili na (Svetlik et al, 2002, str. 144):

- aktivne politike zaposlovanja, katere cilj je doseganje in/ali ohranjanje visoke ter stabilne stopnje zaposlenosti s programi za usklajevanje ponudbe in povpraševanja po delu in z regulacijo obojega (to vrsto politike podrobneje predstavljam v naslednjem poglavju);
- pasivne politike zaposlovanja, katere cilj je zagotavljanje socialne oziroma dohodkovne varnosti ob brezposelnosti z različnimi denarnimi dajatvami (denarno nadomestilo, denarna pomoč) in drugimi instrumenti (predčasno upokojevanje, zakonske omejitve na področju delovnih razmerij).

Države želijo z omenjenimi ukrepi znižati brezposelnost in izenačiti zaposlitvene možnosti celotne populacije. V kolikšni meri jim to uspeva, lahko vrednotimo z dvema meriloma, in sicer uspešnost in učinkovitost politike zaposlovanja. O **uspešnosti politike** govorimo takrat, ko ocenjujemo stopnjo doseganja ciljev oziroma ko iščemo odgovore na naslednja vprašanja: ali smo s programom zajeli celotno populacijo, kako tekoče je program potekal, kako zadovoljni so bili udeleženci programov in ne le, koliko se jih je po končanem programu zaposlilo in ali imajo posamezniki iz poskusne skupine po končanem programu višje dohodke od tistih iz kontrolne. **Učinkovitost politike** pa je primerjava doseganja ciljev s sredstvi, ki

smo jih za to potrebovali. Poleg omenjenih dveh meril lahko v literaturi najdemo tudi druga merila. Prvo takšno je **zaposlitveni učinek**, ki nam pove, koliko program pripomore k zaposlovanju brezposelnih ali k preprečevanju izgube zaposlitve in odliva v brezposelnost. Koliko program prispeva k izenačevanju položaja posameznih socialnih kategorij oziroma k odpravljanju neenakosti na pove **porazdelitveni učinek**. Tretje merilo, **učinek na storilnost**, pa proučuje izobraževalne programe in njihov vpliv na dvig storilnosti v določeni organizaciji. (Svetlik et al, 2002, str. 51).

1.5 Aktivna politika zaposlovanja

Po definiciji Zavoda je **aktivna politika zaposlovanja** splet ciljno usmerjenih ukrepov in programov, ki potekajo na trgu dela. Država z njimi preprečuje ali blaži krize na področju splošnega kadrovskega prestrukturiranja gospodarstva. Ukrepi so razdeljeni na več programov in aktivnosti, odvisno od ciljne skupine, ki so ji namenjeni. Kot del politike zaposlovanja se smatrajo kot neposredna intervencija na trgu dela. Njihov namen je odpravljati kratkoročne in druge probleme na področju zaposlovanja, ki se jih z ostalimi sistemskimi rešitvami ne da učinkovito reševati. Ukrepi so namenjeni brezposelnim osebam, osebam, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve in zaposlenim v podjetjih. Z njimi se usklajuje ponudbo in povpraševanje na trgu dela, zmanjša brezposelnost in poveča zaposlenost ter okrepi usposobljenost posameznikov, da bi si s tem izboljšali svoje zaposlitvene možnosti. Posledice naraščanja nezaposlenosti se kažejo predvsem v socialni stiski ljudi, povečanju posrednih stroškov v obliki socialnih transferjev in zmanjšanju proračunskih prihodkov na račun plačanih davkov od plač. Tako se je izoblikoval interes po skupni socialni politiki v Evropski uniji (v nadaljevanju EU), saj je družbene probleme lažje reševati na nadnacionalni ravni (na ravni EU) kot na ravni posamezne države. Vse do danes je zaposlovanje in spopadanje z brezposelnostjo ena temeljnih nalog EU, saj se mora nenehno prilagajati gospodarskim razmeram. Socialno politiko gradi s pomočjo skupnih ukrepov na področjih zaposlovanja, izobraževanja in poklicnega usposabljanja, socialnega dialoga in zaščite, zaposlovanja oseb s posebnimi potrebami in drugimi (Ješovnik, 2000, str 133–135).

Politika zaposlovanja je velike spremembe doživljala v devetdesetih letih, ko je brezposelnost postajala vse višja in zato zahtevala učinkovite ukrepe EU na področju zaposlovanja. Ti so bili prvič predstavljeni leta 1994 v Beli knjigi Evropske socialne politike. Z njo je EU želela ustvariti bolj aktivno politiko trga dela, spodbuditi prednostno obravnavanje usposabljanja za razpoložljiva delovna mesta, doseči hiter odziv na tehnološke spremembe ter izboljšati storitve in službe, ki skrbijo za zaposlovanje. Že v istem letu je Evropski svet v Essnu sprejel priporočila Komisije za ukrepe zaposlovanja (t. i. Essensko pogodbo) na nivoju držav članic, katerih cilji so bili (Mousis, 1999, str. 189–190):

- izboljšati možnosti zaposlitve delovne sile prek začetnega in nadaljnega usposabljanja,
- povečati intenzivnosti rasti z bolj fleksibilno organizacijo dela,

- omejiti plače za spodbujanje investicij, ki ustvarjajo nova delovna mesta in raje spodbuditi lokalne pobude za zaposlovanje,
- zmanjšati stroške dela, ki se ne namenjujejo plačam (kar vpliva na odločitve o zaposlovanju),
- izboljšati uspešnost politik trga dela, da bodo manj odvisne od pasivne podpore in omogočiti dostopnost zaposlitve ter
- povečati število ukrepov za pomoč najšibkejšim skupinam (mladi, ženske, dolgotrajno brezposelni).

Z navedenimi ukrepi Essenske pogodbe je želel Evropski svet odpraviti brezposelnost. Izoblikovala se je iniciativa za razvoj skupnih kazalcev na področju politike zaposlovanja, istočasno pa se je okrepila pristojnost evropskih institucij pri reševanju naraščajoče stopnje brezposelnosti. Na podlagi te pogodbe je takratni predsednik Evropske Komisije Jacques Santer predstavil pobudo z naslovom Ukrepi zaposlovanja v Evropi: Pakt zaupanja. Njegov namen je bil oblikovanje kolektivnega gibanja, ki bi vključevalo javna telesa in socialne partnerje v celovito in enotno praktično strategijo, katere prioriteta naloga je boj proti brezposelnosti. Ukrepi Essenske pogodbe so bili za države članice EU neobvezujoči, brez legalne osnove in dolgoročne vizije. Na pobudo amsterdamskega Evropskega sveta je bila zato leta 1997 predlagana, leta 1999 pa tudi sprejeta, Amsterdamska pogodba. Glavni cilji te Resolucije o rasti in zaposlovanju so bili modernizacija sistemov za socialno zaščito (osredotočenje gospodarskih politik na politike zaposlovanja), spodbuditi sisteme usposabljanja in izobraževanja, ustvariti ugodno okolje za razvoj malih in srednje velikih podjetij, predvsem pa prestrukturirati davčne sisteme, da bodo ti bolj naklonjeni zaposlovanju. Davčna strategija je predvidevala zmanjšanje zakonsko določenih dajatev na delo in hkrati uvedbo novega skupnega sistema za obdavčenje energetske izdelkov (Mousis, 1999, str. 190, 191, 238).

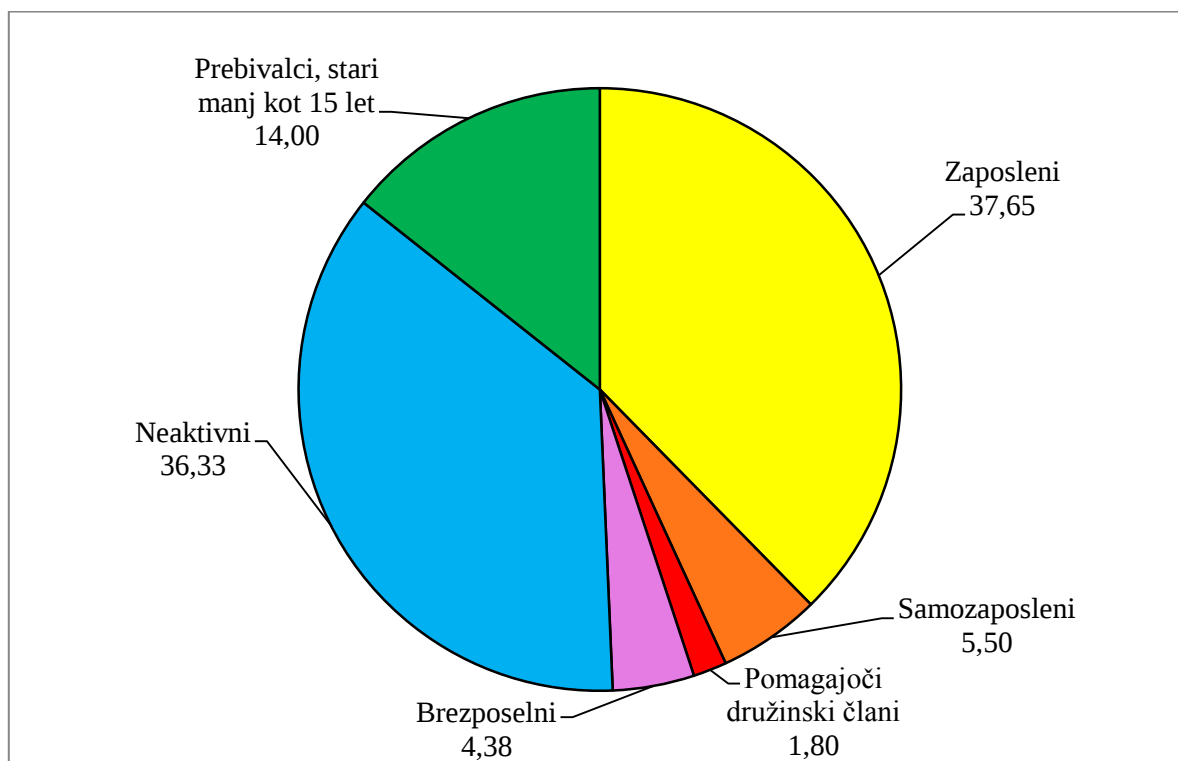
2 TRG DELA V SLOVENIJI

2.1 Osnovni statistični podatki o trgu dela v Sloveniji

Najnovejši podatki Zavoda kažejo, da je bilo marca 2014 v Sloveniji 126.730 registriranih brezposelnih, od tega je bilo več kot 30.000 brezposelnih mladih v starosti od 15 do 24 let. V primerjavi s februarjem 2014 se je registrirana brezposelnost zmanjšala za 2,3 %. Na Zavodu so v prvih treh mesecih leta 2014 zabeležili 30.160 na novo prijavljenih brezposelnih, od tega 4.225 iskalcev prve zaposlitve, kar pa je 13,8 % več kot v enakem obdobju lani. Na slovenskem trgu dela je zadnjih nekaj let moč zaznati naraščanje števila delovno sposobnih prebivalcev. Zadnji razpoložljivi podatki Ankete o delovni sili kažejo, da je bilo v Sloveniji konec leta 2012 kar 1.761.000 delovno sposobnih prebivalcev. Njihova aktivnost je prikazana v Sliki 1. V celotni strukturi delovno sposobnega prebivalstva največji delež zasedajo zaposleni prebivalci (38 %), sledi pa mu delež neaktivnih prebivalcev (36 %). Če deležu

neaktivnih prebivalcev prištejem še delež brezposelnih vidim, da v Sloveniji prevladujejo neaktivni in brezposelni prebivalci. Med neaktivno prebivalstvo sodijo tisti, ki želijo delati, vendar dela ne iščejo; tisti, ki iščejo delo, vendar ga niso pripravljeni sprejeti v dveh tednih in tisti, ki ne želijo delati. Med zaposlene osebe se štejejo osebe, ki so v delovnem razmerju, opravljajo študentsko delo ali pa katero izmed drugih oblik dela (npr. podjemna pogodba).

Slika 1: Struktura prebivalstva Slovenije leta 2012 glede na aktivnost (v %)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Prebivalci glede na aktivnost po spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno.

Gibanje števila prebivalstva Slovenije glede na njihovo aktivnost zadnjih nekaj let prikazuje Tabela 1. Podrobnejši podatki pa so zbrani v Prilogi 1.

Število prebivalcev iz leta v leto narašča, narašča pa tudi delež brezposelnih in neaktivnih prebivalcev. Na nasprotni strani je zato vedno manj delovno aktivnega prebivalstva, torej zaposlenih, samozaposlenih in pomagajočih družinskih članov. V obdobju od leta 2008 do leta 2012 se je število delovno sposobnega prebivalstva povečalo za 10.000, a se je kljub temu zmanjšalo število tistih, ki so tudi delovno aktivni, in sicer za 7.200. Zmanjšanje gre pripisati predvsem padanju števila zaposlenega prebivalstva, ki je leta 2008 znašalo 855.000, leta 2012 pa 774.000. V enakem obdobju se je število brezposelnih skoraj podvojilo in je leta 2012 znašalo 90.000, počasi pa se povečuje tudi število neaktivnega prebivalstva, ki je leta 2012 znašalo še 747.000.

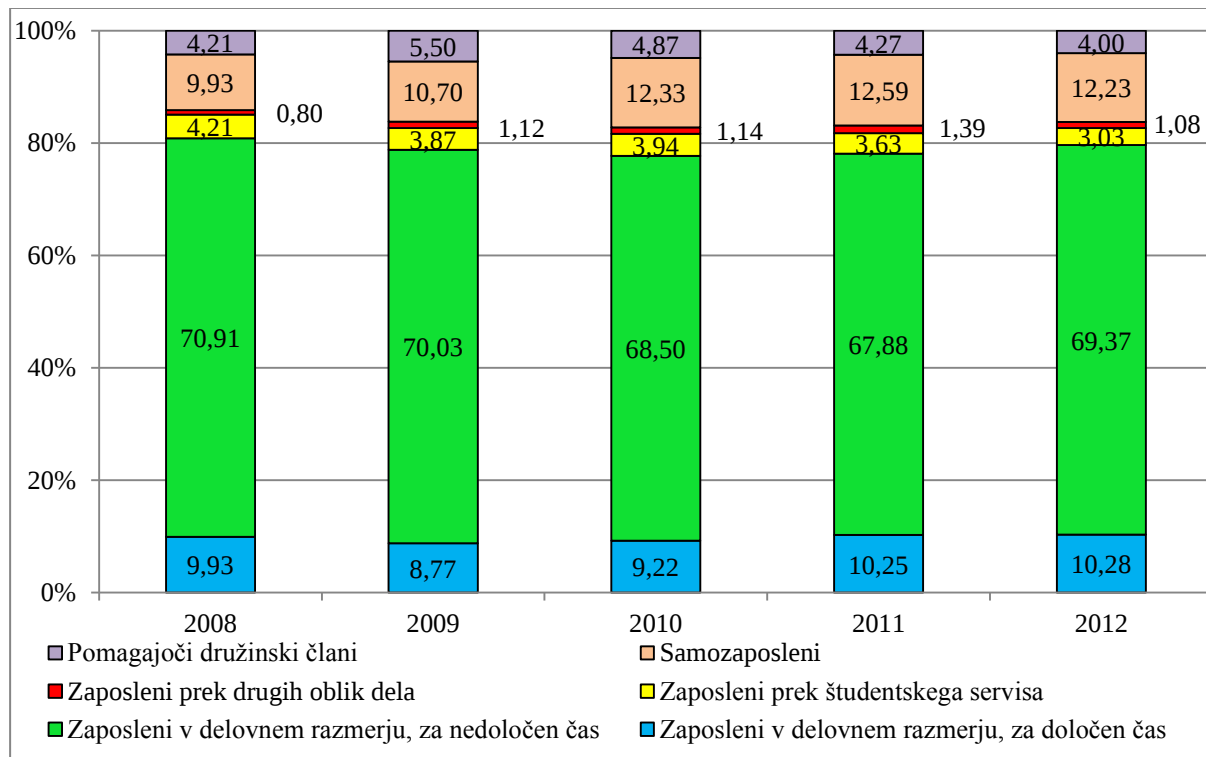
Tabela 1: Prebivalstvo Slovenije v obdobju od 2008 do 2012 glede na aktivnost (v 1000)

	2008	2009	2010	2011	2012
DELOVNO SPOSOBNI	1.751	1.753	1.760	1.760	1.761
1. Delovno aktivni	996	981	966	936	924
– Zaposleni	855	822	799	779	774
– Samozaposleni	99	105	119	118	113
– Pomagajoči družinski člani	42	54	47	40	37
2. Brezposelni	46	61	76	84	90
3. Neaktivni	709	711	718	740	747
STARI MANJ KOT 15 LET	282	285	288	292	295
PREBIVALCI SKUPAJ	2.033	2.037	2.048	2.051	2.056

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Prebivalci glede na aktivnost po spolu in kohezijskih regijah (v 1000), Slovenija, letno.

Podatke iz Tabele 1 prikazujem v Sliki 2. Iz grafa so razvidni deleži posameznih (fleksibilnih) oblik zaposlitve v celotni strukturi delovno aktivnega prebivalstva za posamezno leto.

Slika 2: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v času od 2008 do 2012 (v %)

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Prebivalci glede na aktivnost po spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno.

Iz Priloge 1 je razvidno, da je bilo v Sloveniji leta 2012 izmed vseh zaposlenih v delovnem razmerju 5,03 % zaposlenih z delovnim časom, krajšim od polnega. Po rahlem padcu v letu 2011 je zaznati povečevanje deleža tovrstne fleksibilne zaposlitve. Če primerjam ostale deleže posameznih vrst zaposlitev, lahko rečem, da sta najrazvitejši obliki fleksibilnega zaposlovanja v Sloveniji zaposlovanje za določen čas in samozaposlitev.

Statistika prostih delovnih mest za leto 2012 kaže, da je bilo v tem letu največ povpraševanja po delavcih za neindustrijski način dela, najmanj pa po kmetovalcih, gozdarjih, ribičih in lovcih. V primerjavi z letom 2008 se je precej zmanjšalo število prostih delovnih mest za poklice za preprosta dela in za poklice za storitve in prodajalce. Podrobnejši podatki so prikazani v Tabeli 2.

Tabela 2: Število prostih delovnih mest v Sloveniji v obdobju od leta 2008 do leta 2012 po glavnih skupinah poklicev

	2008	2009	2010	2011	2012
1 Zakonodajalci, visoki uradniki, menedžerji	117	99	88	116	109
2 Strokovnjaki	754	640	683	768	698
3 Tehniki in drugi strokovni sodelavci	849	577	689	670	542
4 Uradniki	463	240	249	265	216
5 Poklici za storitve, prodajalci	1.131	811	733	789	668
6 Kmetovalci, gozdarji, ribiči, lovci	29	24	17	26	23
7 Poklici za neindustrijski način dela	1.864	1.094	1.091	1.863	1.749
8 Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci	829	438	512	592	432
9 Poklici za preprosta dela	1.790	1.057	866	985	905
SKUPAJ	7.826	4.980	4.928	6.074	5.342

Vir: Statistika prostih delovnih mest po dejavnostih (SKD 2008), Slovenija, letni podatki do 2012.

Statistični urad Republike Slovenije je podatke o prostih delovnih mestih pridobil s strani Zavoda, ki jih zbira na obrazcu PD-1 (obrazec za prijavo prostega delovnega mesta). S tem obrazcem je moral vsak delodajalec prijaviti prosto delovno mesto, tudi v primeru, da že ima izbranega kandidata. Z obvezno prijavo prostega delovnega mesta se je ustvarjalo veliko navidezno prostih delovnih mest, ki so bila večinoma oddana že vnaprej. Tako ti podatki niso odražali dejanskega stanja na trgu dela. Zakon o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10) je z aprilom 2013 ukinil obvezno prijavo prostega delovnega mesta pri Zavodu, zato tovrstni podatki ne zajemajo več vseh prostih delovnih mest v državi in je primerjava teh netočna.

Statistični podatki, ki sem jih povzela v tem poglavju, kažejo, da je slovenski trg dela še vedno pod vplivom finančne krize in gospodarskih gibanj. Kljub reformi trga dela aprila 2013 se ta še vedno prilagaja nastalim razmeram, a nekateri problemi le še dodatno pridobivajo na

razsežnosti. Kajzer (2005, str. 34) izpostavlja nekaj izmed njih. Meni, da je najbolj pereč strukturni problem visoka stopnja brezposelnosti nizko izobraženih prebivalcev. Vzrok naj bi bila nizka stopnja zaposlenosti v storitvah in v nizkem številu zaposlitev za krajši delovni čas, predvsem starejših in žensk. Nizko stopnjo zaposlenosti starejših bi lahko spodbudili z zaposlovanjem starejših za krajši delovni čas in z delnim upokojevanjem. Poleg starejših avtorica izpostavlja tudi visoko stopnjo brezposelnosti mladih. Njihov položaj in zaposlitvene možnosti bi lahko izboljšali z vključevanjem mladih v delo s pomočjo mentorjev in na ta način nabiranjem začetnih delovnih izkušenj ter z opravljanjem prekvalifikacij in pridobivanje vsaj srednješolske izobrazbe. Kot zadnji problem omenja še neintenzivno upravljanje s človeškimi viri v podjetjih. Podjetja in njihovi kadrovski strokovnjaki premalo pozornosti namenjajo svojim zaposlenim in njihovemu izobraževanju ter usposabljanju, zato je takšno upravljanje s človeškimi viri tudi eden od vzrokov za nizko inovativnost slovenskih podjetij.

2.2 Zakonodajna ureditev trga dela v Sloveniji

Večina držav članic EU teži k temu, da bi bila njihova zakonodaja s področja trga dela čim bolj prilagojena delovnopravnim standardom mednarodnih organizacij in EU. Zaradi tega je nujno sprotno usklajevanje zakonov in drugih predpisov z njihovimi predpisi in smernicami. Državni organi v ta namen redno spremljajo delovanje mednarodnih organizacij s področja dela, pripravljajo poročila in analizirajo njihove dokumente ter pripravljajo stališča v postopkih priprave strateških dokumentov. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj in Mednarodna organizacija za delo ILO sta dve izmed takšnih organizacij, v sklopu katerih sodelujejo države članice (v sami organih ali pa v odborih). Slovenski trg dela je v letu 2013 doživel reformo s sprejetjem novega **Zakona o delovnih razmerjih** (Ur.l. RS, št. 21/2013, v nadaljevanju ZDR-1) in **Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o urejanju trga dela** (Ur.l. RS, št. 21/2013, v nadaljevanju ZUTD). Glavni cilj reforme je bilo povečati prožnost trga dela in zagotoviti večjo varnost delavcev, poglavitne spremembe, ki jih reforma ob tem prinaša, pa so: ureditev odpravnin in odpovednih rokov, omejevanje zaposlovanja za določen čas največ do dveh let, finančne destimulacije pri zaposlitvah za določen čas, finančne stimulacije in zmanjšanje stroškov pri zaposlitvah za nedoločen čas, omejitev dela dijakov in študentov do največ 90 dni na leto pri posameznem delodajalcu, poenostavitev birokracije in skrajšanje postopkov v zvezi s sklenitvijo in prenehanjem delovnega razmerja.

Položaj brezposelnih regulira **Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti** (Ur.l. RS, št. 107/2006, v nadaljevanju ZZZPB). Je pravna podlaga za zaščito brezposelnih oseb, še posebej težje zaposljivih (starejši, invalidi). Ureja njihove pravice iz zavarovanja, denarna nadomestila, javna dela in izobraževanje brezposelnih. Omejuje delo na črno, saj z dodelanim sistemom štipendiranja in aktivnimi politikami zaposlovanja spodbuja k učinkovitejšemu legalnemu zaposlovanju. Med drugim nadzoruje tudi delo Zavoda in njegovo učinkovitost pri izvajanju strokovnih nalog na področju zaposlovanja. Pogoje za zaposlovanje in prebivanje tujcev ter urejanje postopkov za izdajo vizuma regulira **Zakon o zaposlovanju**

in delu tujcev (Ur.l. RS, št. 26/2011, v nadaljevanju ZZDT-1) Trg dela, brezposelnost in zaposlovanje pa urejajo še mnogi drugi zakoni in pravilniki, med drugim tudi: Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur.l. RS, št. 96/2012, 39/2013), Zakon o minimalni plači (Ur.l. RS, št. 13/2010), Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Ur.l. RS, št. 43/2011) in Zakon o kolektivnih pogodbah (Ur.l. RS, št. 43/2006).

V Sloveniji trg dela ureja **Direktorat za trg dela in zaposlovanje**. Kot navaja Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na svoji spletni strani, so pglavitne naloge Direktorata urejanje politike zaposlovanja doma in v tujini ter študentske politike, skrb za zavarovanje za primer brezposelnosti ter uveljavljanje poklicnih standardov in certificiranega sistema. Direktorat stremi k uresničevanju ciljev razvoja trga dela in politike zaposlovanja, ki temelji na Evropski strategiji zaposlovanja. Skrbijo tudi za analize trga dela, s pomočjo katerih predpisujejo rešitve in smernice za reševanje težav na področju zaposlovanja. Pod njegovim okriljem deluje ena ključnih ustanov na trgu dela, že omenjeni **Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje**. Je samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda, ki deluje enotno za območje Republike Slovenije. Namenjen je brezposelnim, delodajalcem in drugim osebam ali ustanovam, ki potrebujejo strokovne nasvete in informacije s področja iskanja zaposlitve. Pomembno vlogo na slovenskem trgu dela ima tudi **Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije** (v nadaljevanju Sklad). Ustanovljen je bil z namenom izvajanja štipendijske politike, dodeljevanja sredstev za vlaganje v razvoj človeških virov in kadrov za večjo zaposljivost, vseživljenjsko učenje, konkurenčnost, prenos znanja in povezovanja izobraževalnega sistema s trgom dela. Kot je navedeno v Smernicah za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015 (2011, str. 17–18) so usmeritve Sklada tudi: z dodeljevanjem štipendij in kreditov za študij doma in v tujini dijakom in študentom omogočiti lažji dostop do izobraževanja, s sofinanciranjem sodelovanja vrhunskih domačih in tujih strokovnjakov omogočiti spodbujanje prenosa znanja iz znanstvenoraziskovalne sfere v gospodarstvo; z dodeljevanjem finančnih spodbud podjetjem in njihovim zaposlenim omogočiti dvig izobrazbene ravni in usposobljenosti zaposlenih, ter z dodeljevanjem drugih finančnih spodbud prispevati k razvoju človeških virov. Tako Zavod, kot tudi Sklad, sta pglavitna izvajalca ukrepov aktivne politike zaposlovanja, ki jo predstavljam v nadaljevanju. Pomembno namreč vplivata ravno na področju usposabljanja in izobraževanja zaposlenih ter na področju karijerne orientacije (informiranje o trgu dela, karierno svetovanje).

2.3 Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji

Slovenija sledi strategiji EU na področju zaposlovanja ter njenim usmeritvam in priporočilom za razvoj trga dela. Na podlagi teh je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v letu 2011 izdalo Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015.

Le-te za izboljšanje učinkovitosti ukrepov APZ izpostavljajo naslednje zahteve (2011, str. 7):

- prispevati k večji zaposlenosti in zaposljivosti starejših, glede na to, da imamo v Sloveniji eno najnižjih stopenj zaposlenih v starostnem obdobju 55–64 let v EU,
- z izvajanjem ukrepa usposabljanje in izobraževanje prispevati k večji usposobljenosti aktivnega prebivalstva in s tem k možnosti, da zaseda bolj produktivna delovna mesta, ki prinašajo večjo dodano vrednost,
- z razvojem socialno-razvojnih projektov (socialno podjetništvo, inovativni projekti, prenovljena javna dela) prispevati k večji možnosti zaposlovanja ranljivih skupin,
- s spodbujanjem zaposlovanja mladih zmanjševati segmentacijo mladih na trgu dela.

Poleg Smernic za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja sta podlaga za izvajanje APZ tudi Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja in Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja je izvedbeni dokument, pripravljen na podlagi smernic APZ, za proračunsko obdobje, Katalog ukrepov aktivne politike pa podrobno določa način izvajanja posameznih programov znotraj ukrepov APZ. Oba sta predpisana na podlagi Zakona o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10), ki v Smernicah za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015 določa naslednje ukrepe APZ (2011, str. 13): usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja.

Zavod v okviru APZ s pomočjo programov usposabljanja, zaposlovanja in samozaposlovanja spodbuja iskalce zaposlitve k izboljšanju svojih zaposlitvenih možnosti. Tekom dodatnih izobraževanj jim omogoča, da si pridobijo izobrazbo, dodatno znanje in veščine za opravljanje določenih poklicev ali nalog na delovnem mestu. Z možnostjo usposabljanja na delovnem mestu brezposelne osebe pridobijo praktične delovne izkušnje, s katerimi lahko pritegnejo bodočega delodajalca in si olajšajo pot do zaposlitve.

Programi usposabljanja in izobraževanja, ki so trenutno aktualni, so naslednji:

- **Delovni preizkus za mlade** (mlajše od 30 let), s pomočjo katerega lahko mladi na delovnem mestu pri izbranem delodajalcu preizkusijo svoja znanja, veščine, delovne navade in spretnosti ter tako izboljšajo svoje zaposlitvene možnosti.
- S praktičnim **usposabljanjem na delovnem mestu** lahko brezposelni pri delodajalcih okrepijo svoja znanja in izkušnje.
- Za pridobitev dodatnih znanj Zavod organizira **institucionalna usposabljanja**, kot so tečaji, predavanja, seminarji in druga krajša usposabljanja za učenje tujih jezikov, uporabo računalnika, upravljanje različnih strojev, vozil in naprav, računovodstvo in druge.
- Zavod sofinancira tudi **nacionalne in temeljne poklicne kvalifikacije**, s katerimi brezposelni pridobijo usposobljenost za opravljanje določenih poklicev in nalog.

- **PUM ali projektno učenje za mlajše odrasle** je namenjeno mlajšim od 26 let, ki nimajo dokončane srednje šole in so brez zaposlitve. Gre za program, kjer vrstniki koristno in kvalitetno preživijo svoj čas, se kaj novega naučijo in nato vrnejo v šolo ali zaposlijo.
- **S formalnim izobraževanjem** ali izobraževanjem za odrasle jim Zavod omogoči, da pridobijo osnovnošolsko izobrazbo in dokončajo osnovno šolo.

Na drugi strani Zavod spodbuja tudi delodajalce, in sicer s finančnimi spodbudami v okviru programov zaposlovanja. Brezposelna oseba se zaposli pri izbranem delodajalcu za določen ali nedoločen čas, Zavod pa temu delodajalcu izplača "nagrado" za zaposlitev. Tako je brezposelni osebi zagotovljena varnost, nova znanja in izkušnje.

Aktualni programi na tem področju so:

- **Programi javnih del Pomoč v primeru elementarnih nesreč za odpravo posledic žleda**, v sklopu katerih se lahko brezposelne osebe zaposlijo pri tistih delodajalcih, ki bodo izvajali dela za odpravo posledic žleda in poplav.
- **Subvencioniranje zaposlovanja za odpravo posledic žleda** je namenjeno delodajalcem, ki bodo zaposlili brezposelno osebo za obdobje enega leta, za kar bodo dobili subvencijo v višini 5.000 EUR.
- Razpis **Zaposli.me** spodbuja zaposlovanje oseb, starejših od 50 let, dolgotrajno brezposelnih oseb (najmanj 12 mesecev), invalidov, pripadnikov etične manjšine Romov ali oseb, ki stanujejo v območju z visoko stopnjo brezposelnosti. Delodajalec lahko ob zaposlitvi take osebe prejme subvencijo v višini 5.000 EUR.
- Dolgotrajno brezposelni (več kot 12 mesecev) se lahko vključijo v program **Javna dela 2014** na področjih socialnega varstva, izobraževanja, kulture, varstva narave, komunale, kmetijstva in sorodnih področjih.
- **Asistent/Asistentka bom** je program, s pomočjo katerega se lahko brezposelna oseba zaposli na področju osebne asistencije invalidom.
- **Povračilo prispevkov delodajalca – Hrastnik, Radeče, Trbovlje (HRT)** spodbuja zaposlovanje oseb na omenjenih področjih z višjo stopnjo brezposelnih. Povračila prispevkov veljajo za sebe, ki so med brezposelnimi prijavljene najmanj pol leta, imajo končano ali nedokončano osnovno šolo, so starejše od 50 let ali imajo status invalida. Na enak način velja ukrep tudi **v Mariboru z okolico, v Pokolpju in v Pomurju**.
- **Vračilo prispevkov delodajalca za prvo zaposlitev** lahko delodajalec uveljavlja v primeru, da za nedoločen čas prvič zaposli osebo, mlajšo od 26. let ali pa mamo, ki skrbi za otoka do 3. leta starosti.
- **Oprostitev plačila prispevkov delodajalca za mlade** je namenjena delodajalcem, ki za nedoločen čas zaposlijo osebo, ki je mlajša od 30 let in najmanj tri mesece prijavljena med brezposelnimi. Oprostitev velja za prvi dve leti zaposlitve, s tem da mora ta biti sklenjena v obdobju od 1. 11. 2013 do 31. 12. 2014.

- **Oprostitev plačila prispevkov delodajalca za starejše** je podoben prejšnjemu ukrepu, le da je namenjen zaposlitvi osebam, ki so starejše od 60 let ali ki izpolnjujejo starosti pogojev za predčasno upokožitev.
- **Davčno olajšavo za zaposlovanje brezposelnih** lahko delodajalci uveljavljajo pri Davčni upravi Republike Slovenije v primeru, če za nedoločen čas zaposlijo osebo mlajšo od 26 let ali starejšo od 55 let in da je ta prijavljena med brezposelnimi najmanj pol leta. Podobno velja tudi ukrep **Davčne olajšave za zaposlovanje invalidov**.

Po Zakonu o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10) imajo prednost pri vključevanju v programe aktivne politike zaposlovanja prijavljeni brezposelni, ki še niso bili vključeni v noben program. Tabela 3 prikazuje število novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ v Sloveniji v obdobju od 2010 do 2013.

Tabela 3: Število novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ v obdobju od 2010 do 2013

UKREP	Število vključenih brezposelnih oseb			
	2010	2011	2012	2013
Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve	12.656	11.408		
Usposabljanje in izobraževanje	34.296	16.154	12.397	18.777
Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	23.841	18.453	10.327	16.087
Programi za povečanje socialne vključenosti	6.741	3.046		
Kreiranje novih delovnih mest			6.656	5.847
SKUPAJ APZ	77.534	49.061	29.380	40.711

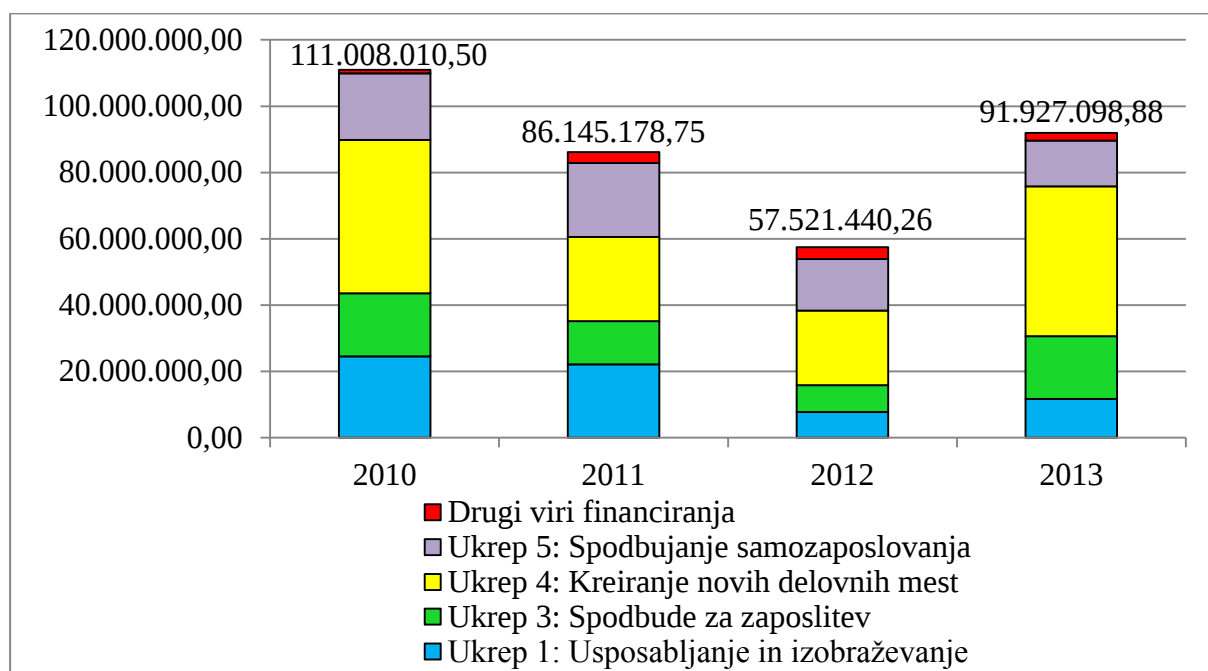
Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Število novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ po starosti, 2010–2013.

Med letoma 2011 in 2012 so se programi APZ nekoliko spremenili, zato sem v Tabeli 3 združila podatke tistih, ki so vsebinsko enaki, ostale pa ločila po takratnem poimenovanju programa. Iz podatkov je razvidno, da je bilo v proučevanem obdobju največ novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ sklenjenih v letu 2010, in sicer kar 77.534. Ravno v obdobju spreminjanja programov se je število takšnih pogodb zmanjšalo iz 49.061 v letu 2011 na 29.380 leta 2012. V letu 2013 je število novo sklenjenih pogodb zopet naraslo na 40.711, od tega jih je bilo z osebo v starosti do 29 let sklenjenih skoraj tretjina – 13.392. Natančnejši podatki o vključitvi oseb glede na starost za leto 2013 so prikazani v Prilogi 2.

Preverim, kako se je s številom novo sklenjenih pogodb spreminjala tudi višina porabljenih sredstev za posamezen ukrep. Zavod sem zaprosila za podatke in jih za obdobje od leta 2010 do leta 2013 smiselno združila v tabelo, ki se nahaja v Prilogi 3, grafično pa jih prikazujem v Sliki 3. Podatki o številu novo sklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ, ki so objavljeni na njihovi spletni strani, se malce razlikujejo od tistih podatkov, ki sem jih

pridobila neposredno od Zavoda. V finančne podatke so namreč zajeli tudi druge vire financiranja (Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za finance) ter razne interventne zakone (delno povračilo nadomestila plače in delno subvencioniranje polnega delovnega časa). Če primerjam Tabelo 3 in zgornji graf opazim, da se je skladno z zmanjšanjem porabljenih sredstev za ukrepe APZ zmanjšalo tudi število vključenih brezposelnih oseb v programe APZ. V letu 2010 je bilo za ukrepe APZ porabljenih 111.008.010,50 evrov, v letu 2012 se je višina sredstev skoraj prepolovila in znašala 57.521.440,26 evrov, v letu 2013 pa je zopet narasla na 91.927.098,88 evrov. Največji porast od leta 2012 do 2013 je moč zaznati v porabljenih sredstvih za Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest, sledi pa mu Ukrep 3: Spodbude za zaposlitev.

Slika 3: Višina porabljenih sredstev za ukrepe APZ v obdobju od 2010 do 2013

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov Aktivne politike zaposlovanja v času od 2010 do 2013.

Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji je regulirana tudi s strani EU, ki teži k temu, da doseže dogovor o skupni politiki trga dela, hkrati pa želi spodbuditi nacionalne ukrepe s finančno podporo iz Evropskega socialnega sklada. Zaradi vse bolj črnih napovedi zaposlitvenih možnosti med mladimi je EU marca 2010 sprejela desetletno strategijo **Evropa 2020**, s katero želi povečati socialno vključenost in zaposljivost ogroženih skupin, zmanjšati revščino ter spodbuditi tehnološki in trajnostni razvoj. Snovala jo je na podlagi izkušenj in dosežkov prej veljavne Lizbonske strategije (npr. ustrezne cilje za gospodarsko rast in nova delovna mesta) ter na podlagi nekaterih njenih slabosti, med njimi sta npr. slabo izvajanje ter

velike razlike med državami članicami pri hitrosti in temeljitosti reform. Poleg tega nova strategija upošteva tudi spremembe v EU po letu 2000, ko je evropsko gospodarstvo zadela vsesplošna finančna kriza in ko je med državami vse bolj pomembno sodelovanje in ne več tekmovanje. S petimi ključnimi cilji in sedmimi vodilnimi pobudami je EU državam članicam zadala naloge, ki naj bi jim pomagale premagati krizo, krepile njihovo gospodarsko rast in zaposlovanje ter ustvarjale pogoje za razvoj konkurenčnega gospodarstva.

Evropska komisija na svoji spletni strani navaja, da so cilji strategije Evropa 2020 naslednji (Kakšna je razlika med strategijo Evropa 2020 in njeno predhodnico Lizbonsko strategijo?, 2014):

- povečati zaposljivost aktivnega prebivalstva, starega od 20 do 64 let, na 75-odstotno raven,
- povečati odstotek bruto domačega proizvoda EU (v nadaljevanju BDP), ki je namenjen za naložbe v raziskave in razvoj, in sicer na 3-odstotno raven,
- za 20 % zmanjšati izpuste toplogrednih plinov kot leta 1990,
- zmanjšati delež mladih, ki opustijo šolanje, na manj kot 10 % ter doseči vsaj 40-odstotno raven oseb z visokošolsko izobrazbo, ki so stari med 30 in 34 let,
- za vsaj 20 milijonov zmanjšati število revnih in socialno izključenih prebivalcev.

Strategija nima posebnega proračuna, saj EU že financira številne programe, ki prav tako vodijo k uresničevanju zadanih ciljev strategije. Njena sredstva so tako že usmerjena v razvoj tehnologije in trajnostnega gospodarstva, saj je EU v obdobju med leti 2007 in 2012 namenila že več kot 50 milijard EUR za raziskave, več kot 3 milijarde EUR za krepitev konkurenčnosti in inovacij ter skoraj 7 milijard EUR za vseživljenjsko učenje. V tem obdobju je državam članicam na voljo tudi 277 milijard EUR sredstev za regionalni razvoj iz strukturnih skladov. Podatke sem našla na spletni strani Evropske komisije, kjer je tudi predstavljena strategija Evropa 2020. Ena izmed strategij, ki je ciljno usmerjena v mlade, pa je strategija **EU strategija za mlade** (2010–2018), ki je bila s strani Sveta ministrov za mladino sprejeta novembra 2009. Cilj strategije je ustvarjati več priložnosti za mlade, ki se izobražujejo, ali ki že nastopajo na trgu dela, ter s tem povečati njihovo aktivnost. Strategija naj bi spodbudila tudi socialno vključenost in solidarnost mladih. Vključenosti mladih v aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji sem se bolj podrobneje posvetila v poglavju, ki sledi.

3 MLADI IN TRG DELA

Brezposelnost ne prizadene enako vseh segmentov populacije. Ker je v zadnjem obdobju najbolj izpostavljena brezposelnost med mladimi, se z magistrskim delom osredotočim ravno nanje. Proučuje prehod mladih iz izobraževalnega sistema na trg dela in se podrobneje posvečam njihovi brezposelnosti.

3.1 Kdo so mladi?

Osnovna značilnost populacije mladih na trgu dela je mladost. V tem življenjskem obdobju mladi razvijajo svojo osebnost, družben položaj ter socialne veščine in sposobnosti na poti k odraslosti. Tu je mišljen predvsem razvoj na šolsko-poklicnem, interaktivno-partnerskem, politično-etičnem in potrošniško-kulturnem področju. V tem času doživljajo veliko sprememb, od menjave šol do prehoda na trg dela in iz njega, do prehoda iz vzdrževane v samostojne osebe (Svetlik et al, 2002, str. 338–339). Večina mladih se z omenjenimi prehodi že srečuje med svojim šolanjem, vendar le v obliki priložnostnih in honorarnih del.

Mladost pogojuje tri skupine značilnosti, ki so velikega pomena ob vstopu mladih na trg dela, in sicer (Svetlik et al, 2002, str. 339):

- najnovejše znanje, ki ga mladi prinesejo na trg dela po zaključku izobraževanja;
- delovne izkušnje, ki si jih večina mladih pridobiva že med študijem preko različnih priložnostnih in honorarnih del;
- značilnosti, ki so posledica socializacije, predhodnih izkušenj in osebnih lastnosti.

V literaturi lahko srečamo različne opredelitve pojma mladi. Statistični urad Republike Slovenije uporablja tisto, ki jo je podal Urad Republike Slovenije za mladino v Zakonu o javnem interesu v mladinskem sektorju (Ur. l. RS, št. 42/2010). Ta pod pojmom **mladi** opredeljuje mladostnike in mlade odrasle osebe obeh spolov, ki so stare od 15 do vključno 29 let. To so torej osebe v tistem življenjskem obdobju, ko se največ izobražujejo. Zaradi podaljševanja študija se zgornja meja starosti, ki opredeljuje mlade, dviguje, vendar naj bi praviloma znašala največ 30 let. Statistični urad Evropske unije ima drugačno opredelitev. Med mlade namreč uvršča osebe od 15 do vključno 24 leta starosti. V empirično analizo sem vključila mlade v starosti od 24 do 29 let.

3.2 Prednosti in slabosti mladih

Ena izmed glavnih **prednosti** mladih je znanje, ki ga prinesejo s seboj na trg dela po zaključku izobraževanja. Razvoj tehnologije in poslovnih procesov zahteva vedno nova znanja in to je adut mladih, saj imajo z vidika svežega znanja prednost pred tistimi, ki so izobraževanje zaključili že več let pred njimi. Primer takšnih praktičnih znanj, spretnosti in kompetenc so uporaba računalnika in svetovnega spleta, komunikacijske spretnosti, timsko delo in uporaba tujih jezikov. Po drugi strani je še vedno veliko mladih brez dokončane srednješolske izobrazbe ter brez strokovnega znanja in kompetenc, kar predstavlja slabost in prepreko pri iskanju zaposlitve. Menim, da je ena izmed pomembnih prednosti mladih tudi njihova dovzetnost do sprememb v delovnem procesu, čemur so manj naklonjeni starejši delavci. Ravno zaradi tega so manj zahtevni in hitro prilagodljivi, z uporabo svežega znanja

pa tudi inovativni v svojem delu. Pripravljeni so sprejeti takšno delo, ki ne ustreza njihovi izobrazbi ali pa dela, ki so manj plačana oziroma fizično bolj naporna.

Delovne izkušnje so velikega pomena pri iskanju zaposlitve, kar pa pri mladih predstavlja **slabost**. Večina jih je namreč brez izkušenj in posledično brez temeljnih lastnosti, s katerimi bi se predstavili potencialnemu delodajalcu, posledično pa zato velikokrat neuspešno kandidirajo na razpisih za prosta delovna mesta. Te lastnosti so delovne navade, odgovornost in samostojnost pri delu, pripadnost in stalnost. Zaradi teh pomanjkljivosti so mladi deležni bolj fleksibilnih in nestalnih oblik zaposlitev, slabših delovnih mest in nižjega plačila za delo. Delodajalci v času krize povprašujejo po bolj prilagodljivi delovni sili, da se lažje odzovejo na tržne spremembe, pri čemer velik delež takšne delovne sile predstavljajo ravno mladi. Vedno več zaposlitev za določen čas povečuje hitrost prehajanja oseb iz stanja zaposlenosti v stanje brezposelnosti in obratno. Mladi so s tem izpostavljeni vse večjemu tveganju hitrejšega menjavanja zaposlitev ter pogostejšim prehodom iz stanja delovne aktivnosti v stanje brezposelnosti in obratno. (Svetlik et al, 2002, str. 28). Mnogi mladi se zavedajo svoje slabosti in si že med izobraževanjem nabirajo delovne izkušnje s pomočjo različnih honorarnih in sezonskih del, ki pa velikokrat niso v povezavi z njihovo izobraževalno usmeritvijo in želenim poklicem.

Zaključek šolanja in vstop na trg dela se vse pogosteje odmika proti poznim dvajsetim oziroma zgodnjim tridesetim letom, kar je nevarnost že tako slabega položaja mladih. Visoka stopnja izobrazbe kot vrednota izgublja na pomenu, saj višja izobraženost ne pomeni nujno tudi elitnejšega položaja v družbi. Tudi to predstavlja slabost mladim ob vstopu na trg dela.

3.3 Položaj mladih na trgu dela

Primerjava mladih z ostalimi skupinami populacije delovne sile kaže na njihovo nižjo aktivnost in višjo brezposelnost, kar je razvidno tudi iz Priloge 4, v kateri so prikazani podatki Statističnega urada Republike Slovenije o osebah, starih med 15 in 24 let, glede na njihovo aktivnost. Podatki kažejo, da se je v letih od 2011 do 2013 zmanjšalo število mladih prebivalcev, hkrati pa se je zmanjšalo tudi število mladih delavcev v tej starosti, število brezposelnih mladih ter število mladih, ki so še vključeni v izobraževanje (učenci, dijaki, študentje). Izračun pokaže, da se kljub zmanjševanju omenjenih podatkov brezposelnost med mladimi povečuje. O razlikah v aktivnosti oseb med 15 in 29 leti starosti govori tudi Statistično poročilo Evropskega statističnega urada iz leta 2009 z naslovom *Youth in Europe*. V analizi so populacijo mladih v EU razdelili v dve starostni podskupini, in sicer med 15 in 24 let ter med 25 in 29 let. Analiza je pokazala, da je večina mladih v prvi skupini še vedno vključena v izobraževalni sistem, večina mladih v drugi skupini pa se že uveljavlja na trgu dela. Vse več je tistih, ki se po zaključku obveznega šolanja odloča za nadaljevanje študija zato, da bi izboljšali svoje zaposlitvene možnosti. Nekateri se celo odločajo za združitev študija in službe, bodisi zaradi potrebe po finančni neodvisnosti, ali pa zaradi nabiranja

izkušenj. Kljub temu da je današnja mladina bolje izobražena kot njihovi starejši kolegi, je njihov vstop na trg dela težji. Evropski statistični urad je za leto 2007 raziskal tudi razlike v stopnji aktivnosti med spoloma in ugotovil, da je bila več kot polovica moških, starih od 15 do 29 let, aktivnih na trgu dela, medtem ko so ženske iste starosti manj aktivne, predvsem zaradi večje vključenosti v izobraževanje, otroškega varstva in družinskih obveznosti.

Vzroke za višjo brezposelnost mladih lahko pripišemo oteženem prehodu mladih iz šolanja na trg dela, vzroke za neaktivnost pa v izobraževanju, saj se večina mladih v starosti od 15 do 24 let redno šola. V zadnjem času je možno zaslediti trend izobraževanja celo do poznih dvajsetih let starosti. Podaljševanje študija in s tem odlašanje vstopa na trg dela izvira iz (Svetlik et al, 2002, str. 345, 347) :

- neugodnih gospodarskih razmer in pomanjkanja razpoložljivih zaposlitev;
- visokega življenjskega standarda, ki mladim ob pomoči staršev omogoča ostajanje v izobraževanju;
- povečanja želje po izobraževanju zaradi spoznanja, da je boljša izobrazba način za pridobitev boljše zaposlitve in višjega dohodka;
- širjenja izobraževalnih sistemov, ki postajajo vse bolj razvejani, s številnimi možnimi vstopi in izstopi in različnimi možnostmi dodatnega izobraževanja.

Bakovik v svojem članku Mladi ob spremembah pravnega urejanja delovnih razmerij v reviji HRM (2012, november) razglablja, da večina mladih na trg dela vstopa neposredno iz izobraževalnega sistema, ko so še brez delovnih izkušenj in navad, a po drugi strani kot dinamične, prilagodljive in visoko motivirane osebe z višjo izobrazbo in močnim učnim potencialom. Gre za eno izmed najbolj občutljivih obdobj njihovega poklicnega in osebnega razvoja. Mnogi so pri tem prepuščeni bolj svoji iznajdljivosti, nekateri službe dobijo preko vez in poznanstev, veliko pa je tudi takih, ki se zaposlijo v tisti organizaciji, kjer so predhodno že opravljali razna študentska dela. Avtorica navaja tudi, da so mladi tisti, ki z zaključenim izobraževanjem dvigujejo raven izobraženosti prebivalstva, ob vključevanju na trg dela pa tudi kvalitativno strukturo zaposlenih. Če je ta vključitev uspešna, postanejo mladi enakopravni člani družbe s socialno-ekonomsko neodvisnostjo. V nasprotnem primeru to vpliva na njihov proces odraščanja in osamosvojitve ter s tem otežuje in upočasnjuje doseganje polne ekonomske in socialne neodvisnosti. Izobraževanje mladih je pomemben dejavnik tudi pri spreminjanju in dvigovanju kulture ter izobrazbene ravni celotnega prebivalstva (Kodelja-Stanir, Mohar, Mohorčič-Špolar, 1991, str. 31).

Mlade, ki iz izobraževalnega sistema prestopijo na trg dela in si iščejo prvo zaposlitev, imenujemo **iskalci prve zaposlitve**. Da bi preverila, kako se giba njihov delež med vsemi brezposelnimi mladimi v Sloveniji, Zavod zaprosim za podatke o starostni strukturi iskalcev prve zaposlitve in jih primerjam s podatki o celotni populaciji brezposelnih mladih. Prikazani so v Tabeli 4.

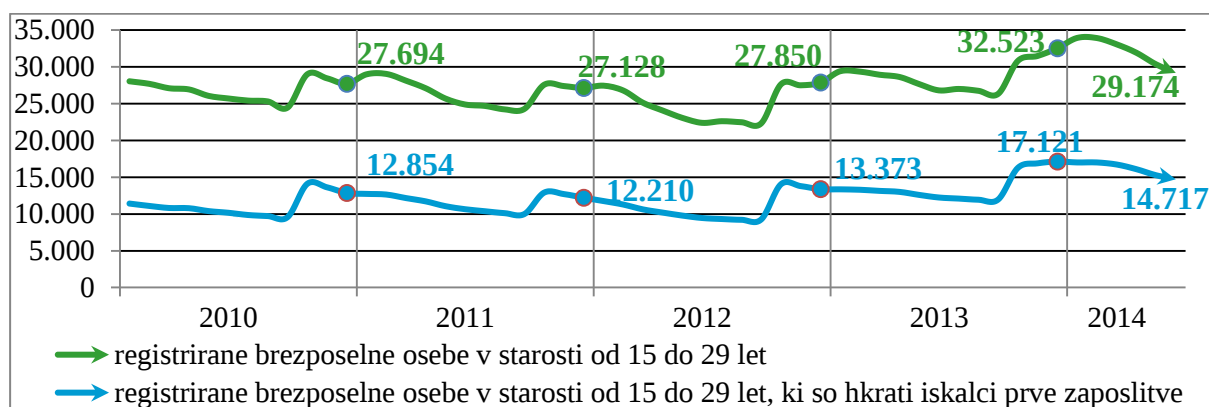
Tabela 4: Iskalci prve zaposlitve v Sloveniji konec junija 2014 (v %)

Starostni razred	Število brezposelnih	Število brezposelnih iskalcev prve zaposlitve	Delež brezposelnih iskalcev prve zaposlitve
15 do 24 let	10.579	6.914	65,36
25 do 29 let	18.595	7.803	41,96
30 let in več	88.178	5.339	6,05
Skupaj	117.352	20.056	17,09

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Gibanje registrirane brezposelnosti po mesecih za leto 2014; Statistični urad Republike Slovenije, Delovno aktivno prebivalstvo, registrirano brezposelne osebe in stopnje registrirane brezposelnosti po starostnih skupinah in statističnih regijah, Slovenija, mesečno za leto 2014.

Izračunam deleže iskalcev prve zaposlitve v celotni populaciji brezposelnih mladih. V starostni skupini od 15 do 24 let je teh kar 65,36 %, v starostni skupini od 25 do 29 let pa 41,96 %. Ker sem v magistrskem delu osredotočena na mlade v starosti od 15 do 29 let, podatke preverim tudi za to starostno skupino skupaj: delež iskalcev prve zaposlitve je v njej 50,45 %. Preverim tudi, kako se je delež iskalcev prve zaposlitve gibal v preteklih petih letih. Podatki so zbrani v Prilogi 5, grafično pa prikazani v Sliki 4.

Slika 4: Registrirane brezposelne osebe v starosti od 15 do 29 let v Sloveniji od januarja 2010 do junija 2014

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Gibanje registrirane brezposelnosti po mesecih za leto 2010, 2011, 2012, 2013 in 2014; Statistični urad Republike Slovenije, Delovno aktivno prebivalstvo, registrirano brezposelne osebe in stopnje registrirane brezposelnosti po starostnih skupinah in statističnih regijah, Slovenija, mesečno za leto 2010, 2011, 2012, 2013 in 2014.

Iz grafa so razvidna večja nihanja v drugi polovici leta (oktober, november), kar gre pripisati predvsem začetku novega šolskega oziroma študijskega leta in s tem izgubo statusa tistih, ki so zaključili šolanje. Od oktobra 2013 naprej znaša delež iskalcev prve zaposlitve med vsemi

registriranimi brezposelnimi mladimi več kot 50 %. Pred tem je, z izjemo oktobra in novembra 2012, ta delež znašal manj kot 50 %.

Ravno zaradi hitrega slabšanja položaja mladih v zadnjem desetletju je nujno poseganje posameznih držav in nenazadnje tudi EU na to področje. Države spodbujajo zaposlovanje mladih s pomočjo različnih ukrepov in finančnih spodbud podjetjem, s štipendiranjem oziroma financiranjem izobraževanja mladih in z usposabljanjem že med študijem (pripravnistvo). Zaradi pomanjkanja oziroma neprimernosti omenjenih ukrepov za spodbujanje zaposlovanja je položaj mladih na trgu dela močno otežen. Premalo je poudarka na metodah krepitve socialne varnosti mladih ob prevzemanju fleksibilnih oblik dela, med katerimi je najbolj pogosta zaposlitev za določen čas. Bakovnik v članku Mladi ob spremembah pravnega urejanja delovnih razmerij v reviji HRM (2012, november) ugotavlja, da mladi, ki dobijo zaposlitev za določen čas, v času negotovih tržnih razmer nase prevzamejo visoko tveganje, težje pridobijo stanovanjski kredit, posledično pa prelagajo odločitev o ustvarjanju družine in aktivne družbene participacije na poznejša leta. Takšne razmere na trgu dela mlade silijo tudi k podaljševanju študija. Države EU se tega zavedajo, zato že izvajajo različne ukrepe, kot na primer omejitve pri vpisu v višje in visoko izobraževanje (v določenih poklicnih smereh) in s tem prelaganje stroškov na mlade oziroma njihove starše. Tudi prenova in postopno poenotenje izobraževalnega sistema sta bila narejena v tej smeri. Na spletni strani Univerze v Ljubljani (Kaj je Bolonjski proces, 2014) je navedeno, da je EU želela z bolonjskim procesom uskladiti visokošolske študijske procese, skrajšati dodiplomski in podiplomski študij, povečati mobilnost študentov ter doseči večjo primerljivost diplom. Z medsebojnim sodelovanjem držav bi se tako oblikoval odprt in konkurenčen evropski visokošolski prostor, kar bi diplomantom omogočalo prosto gibanje in lažjo zaposljivost.

Kot meni Ryan (2001, str. 37) je **vzrokov** za brezposelnost mladih veliko, a večina jih izvira iz slabih makroekonomskih rezultatov. Slaba gospodarska rast ima namreč veliko večji negativni učinek na brezposelnost mladih kot na brezposelnost odraslih. Različni avtorji navajajo različne vzroke za brezposelnost mladih, vendar pa so v splošnem enakega mnenja. Pomanjkanje prostih delovnih mest in posledično manjše povpraševanje po delu ter množični prihodi skupin mladih na trg dela in s tem povečanje ponudbe dela sta dva izmed vzrokov visoke stopnje brezposelnosti med mladimi. Temu dodatno pripomore tudi pozno vključevanje mladih na trg dela zaradi podaljševanja izobraževanja, za katerega se odloča vse več mladih. Povpraševanje po delu se je namreč spremenilo tako, da se mnogo več povprašuje po izobraženi in mlajši delovni sili kot pa po slabše izobraženi in starejši delovni sili. Vzroke za to lahko iščemo predvsem v prestrukturiranju gospodarstva in njegovemu tehnološkemu napredku, zaradi česar so se spremenile tudi potrebe po potrebnih znanjih in spretnostih zaposlenih. Izobraževalni sistem se tem spremembam zelo počasi prilagaja, zato prihaja do razlik med ponudbo in povpraševanjem po ustrezni delovni sili in do vedno višje brezposelnosti mladih. **Posledice** te se kažejo v njihovem nizkem socialnem statusu, finančni odvisnosti od staršev, v upadu števila zakonskih zvez in posledično tudi zmanjšanju rojstva

otrok ter v socialni nestabilnosti in dezintegraciji, kar privede do zlorabe drog, alkohola in družbeno nesprejemljivega obnašanja (Svetlik et al, 2002, str. 21, 22, 327).

Raziskava o brezposelnosti mladih z makroekonomskega vidika *Tackling the youth employment crisis: A macroeconomic perspective* (Matsumoto, Hengge & Islam, 2012, str. 25, 26) je pokazala, da je pomanjkanje zaposlitvenih možnosti za mlade posledica finančno gospodarske krize v letih 2007–2009. Ta je povzročila zmanjšanje števila delovnih mest, zato so mladi prisiljeni iskati zaposlitev na področjih, za katera nimajo niti znanj niti izkušenj. Avtorji raziskave menijo tudi, da je velika ovira za spodbujanje zaposlovanja mladih zakonodaja s področja zaposlovanja in premajhni ali napačno usmerjeni izdatki, ki jih države namenjajo za uravnavanje politike trga dela. Več kot države vlagajo na stran povpraševanja po delu, nižja bo brezposelnost mladih. Razne davčne olajšave in podpora razvoja infrastrukture podjetja spodbudijo, da tudi mladim ponudijo zaposlitvene možnosti. Seveda je vložek odvisen tudi od bank – če banke nerade posojajo ali pa posojajo po visokih obrestnih merah, za delodajalce to predstavlja oviro za poslovanje in posledično zaposlovanje.

Goeff (2009) je vzroke za brezposelnost mladih strnil v štiri najbolj problematične:

- človeški kapital: veliko mladih zapusti šolanje z nekaj ali celo nič izkušnjami, zato takšne osebe težko dobijo trdno oporo na trgu dela in varno zaposlitev, število takšnih oseb pa iz dneva v dan narašča;
- izkušnje: mladi imajo zelo malo izkušenj, zato se delodajalci raje odločijo za zaposlitev oseb, ki ima več izkušenj in je posledično bolj produktivna;
- stroški izobraževanja: delodajalci ne želijo prevzeti stroškov morebitnega dodatnega izobraževanja, da bi usposobili mlado delovno silo, ampak raje zaposlijo nekoga, ki se je že usposobil na prejšnjem delovnem mestu;
- vajeništvo: število prostih mest za vajeništvo je močno upadlo, a ravno vajeništvo doda kakovost poklicnemu izobraževanju in izboljša zaposlitvene možnosti mladih;
- reforme: reforme za izhod iz krize in varčevalni ukrepi so vzrok brezposelnosti mladih, saj so preveč usmerjeni k odpravi posledic, ne pa tudi vzrokov za brezposelnost mladih.

Ignjatovič (2006, str. 67) meni, da sta dva najbolj poglobitna vzroka pomanjkanje delovnih mest in smer študija, ki omejuje poklicno uspešnost iskalcev zaposlitve. Neustrezna izobrazbena struktura in neprilagajanje izobraževalnega sistema trgu dela sta glavna krivca, da je na trgu vedno več mladih, ki ne dobijo ustrezne zaposlitve. V zadnjem času je res moč opaziti presežek ponudbe kadra, ki se je izobraževal v družboslovnih vedah, primanjkuje pa kadra s področja naravoslovnih smeri. Enakega mnenja so tudi avtorji poročila Mednarodne organizacije za delo ILO *Global employment trends for youth 2013- a generation at risk* (2013, str. 23). Poudarjajo, da neskladje med ponudbo in povpraševanjem po določenih izkušnjah in znanju dodatno pripomore k rasti brezposelnosti mladih.

3.4 Vključenost mladih v aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji

Zavod mladim nudi informiranost o trgu dela v Sloveniji in v tujini ter omogoča uporabo različnih pripomočkov za samostojno vodenje kariere, npr.: e-Svetovanje, računalniški program "Kam in kako", spletni portali "Poiščidelo.si", "Mojaizbira.si", Ploteus in Eures. Kot navajajo v poročilu Mladi in trg dela (2014, str. 22) Zavod zagovarja samostojno, odgovorno, aktivno in uspešno reševanje problema brezposelnosti. S tem mlade spodbujajo k aktivnosti pri iskanju zaposlitve, k nadgrajevanju pridobljenih znanj in k pridobivanju novih.

Poleg omenjenih pripomočkov Zavod za izboljšanje veščin iskanja zaposlitve mladim nudi kratke modularne delavnice za mlade, ki se izvajajo v kariernih središčih, možnost vključitve v dvodnevno delavnico Po študiju v zaposlitev ter možnost vključitve v šestdnevno delavnico Učinkovit nastop na trgu dela.

Zavod v poročilu Mladi in trg dela (2014, str. 23) omenja tudi, da se je od leta 2009 do konca leta 2012 v delavnice vseživljenjske karijerne orientacije oz. svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve vključilo 15.980 mladih, kar je 39,1 % od vseh vključenih. Delež vključenih mladih v obdobju je višji od deleža mladih v strukturi brezposelnih (povprečno 24,2 %, največ v 2010 – 26,7 % in najmanj v 2012 – 22,6 %). Med vključenimi je več kot polovica iskalcev prve zaposlitve in 29,4 % dolgotrajno brezposelnih oseb. Po njihovih podatkih se mladi vključujejo v vse programe aktivne politike zaposlovanja, ki sem jih omenjala v prejšnjem poglavju. Največ se jih vključuje v programe usposabljanja in izobraževanja. Izključno za mlade v starosti od 15 do 29 let sta se izvajala programa Usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov Absolvent – aktiviraj in Zaposli.se!. S prvim programom je Zavod spodbujal ustvarjanje prvih delovnih izkušenj že med izobraževanjem oziroma ob zaključevanju šolanja, s tem pa je olajšal prehod iz izobraževalnega sistema na trg dela. Program je stekel v letu 2010, ko je bilo v evidenci brezposelnih oseb že 3.611 diplomantov, starih manj kot 30 let, delež iskalcev prve zaposlitve med njimi pa je znašal 49,8 %. Poleg omenjenega programa se je izvajal tudi program Prvi izziv. Namenjen je bil iskalcem prve zaposlitve, sprejet pa leta 2012, ko je bilo med brezposelnimi mladimi že 42,3 % iskalcev prve zaposlitve. V oba programa se je do konca marca 2013 vključilo 3.029 mladih (od tega v Absolvent aktiviraj in Zaposli.se 149).

V obdobju od leta 2009 do leta 2012 je bilo v vse ukrepe aktivne politike zaposlovanja skupaj vključenih 62.820 mladih, največ v letu 2009, ko je Zavod beležil kar 22.610 vključitev. Največ vključitev je bilo med mladimi v starostni skupini od 25 do 29 let (39.050), preostali 23.770 mladi pa so bili stari manj kot 25 let. Najpogostejše so se mladi vključevali v ukrep usposabljanja in izobraževanja (53,3 %), sledi ukrep spodbujanja samozaposlovanja, v katerega je bilo 16.499 vključitev, nato ukrep kreiranje delovnih mest, kjer je bilo 7.547 vključitev, v ukrep spodbude za zaposlovanje pa so zabeležili 5.261 vključitev. V programe APZ je vključenih vedno več mladih, ki iščejo prvo zaposlitev. V letu 2009 je bilo med

vključenimi 38,6 % iskalcev prve zaposlitve, v letu 2012 pa že več kot polovica. Več iskalcev prve zaposlitve je med mladimi, starimi od 15 do 24 let (63,9 % v letu 2012), med mladimi, starimi od 25 do 29 let, pa 45,3 %. Natančnejši podatki o vključenih mladih v posamezne ukrepe APZ so predstavljeni v Tabeli 3.

Jamstvo za mlade je najaktualnejši program, ki ga je vlada sprejela v začetku leta 2014 z namenom spodbuditi zaposlovanje in krepiti zaposljivost mladih. Za izvajanje programa je pristojno Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, eden izmed ključnih izvajalcev ukrepov pa je Zavod. Ta bo mladim aktivno pomagal pri iskanju zaposlitve z informiranjem o trgu dela, s kariernim svetovanjem, s posredovanjem prostih delovnih mest, z organizacijo raznih delavnic in s pripomočki za samostojno vodenje kariere. Ravno tako bo mlade vključeval v programe aktivne politike zaposlovanja, npr. usposabljanje na delovnem mestu, krajše oblike institucionalnega in praktičnega usposabljanja ter pripravništvo. Na ta način naj bi mladi pridobili nova znanja, veščine in delovne izkušnje ter si tako povečali zaposlitvene možnosti. Z Izvedbenim načrtom 2014–2015 (2014, str. 5) je vlada opredelila način izvajanja programa, vlogo javnih organov in drugih institucij, shemo financiranja ter način spremljanja napredka in časovni okvir. Vanj je združila ukrepe vseh resorjev, ki vplivajo na večjo zaposljivost mladih in aktivirajo mlade na trgu dela. Program je delno financiran v okviru evropske Pobude za zaposlovanje mladih. Skupno bo namenjenih več kot 157 milijonov evrov: v letu 2014 74 milijonov za 63.000 vključitev, v letu 2015 pa 83 milijonov za več kot 63 vključitev mladih. Vlada je izvedbeni načrt strukturirala po predlogu Evropske komisije, da bo možno primerjanje izvedbenih struktur med državami članicami.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na svoji spletni strani v članku o vladnem sprejetju Jamstva za mlade med drugim navaja, da je poglobitveni cilj programa hitrejša aktivacija mladih.

Cilj bo vlada uresničevala s pomočjo 36 različnih ukrepov, ki jih je razdelila v štiri stebre:

- **prvi steber** (preventivni ukrepi): štipendiranje, napovedovanje potreb na trgu dela, praktično usposabljanje že v času izobraževanja, vseživljenjska karierna orientacija itd.,
- **drugi steber** (ukrepi takoj po nastanku brezposelnosti): priprava individualnega načrta, svetovanja, vključevanje v ukrepe aktivne politike zaposlovanja, nacionalne poklicne kvalifikacije, projektno učenje za mlade itd.,
- **tretji steber** (po treh mesecih brezposelnosti): ciljani ukrepimentorske sheme, podjetniško svetovanje, oprostitve plačil prispevkov, pri tretjem stebru gre za bolj ciljane ukrepe, od poglobljenega svetovanja, do vključevanja v dodatne ukrepe APZ za povečanje zaposljivosti,
- **četrty steber** (po štirih mesecih brezposelnosti): vključevanje v dodatne ukrepe APZ, sofinanciranje pripravništva, javna dela in drugo.

S programom Jamstvo za mlade bo vsaki mladi osebi ponujena zaposlitev, usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajša oblika institucionalnega ali praktičnega usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu. S tem naj bi se izboljšal prehod iz izobraževalnega sistema na trg dela, mladi bi se hitreje aktivirali po zaključenem šolanju, posledično pa bi se zmanjšala tudi brezposelnost. Kako naj bi potekalo uresničevanje programa Jamstvo za mlade, prikazuje spodnja shema.

Slika 5: Shema uresničevanja programa Jamstvo za mlade 2014–2015

Vir: Jamstvo za mlade, izvedbeni načrt 2014–2015, 2014, str. 4.

Pod istim imenom kot program Jamstvo za mlade deluje tudi **Kampanja Jamstvo za mlade**. Gre za kampanjo partnerskih organizacij Mladinskega sveta Slovenije, Študentske organizacije Slovenije, Sindikata Mladi plus in Mladinske mreže Mama. Organizacije si prizadevajo za hitrejšo, uspešno in kvalitetnejšo osamosvajanje mladih ter za uresničevanje dogovora o Jamstvu za mlade. Oblikovale so skupno spletno stran www.jamstvozamlade.si, preko katere obveščajo o aktualnem dogajanju glede sprejetja in izvajanja samega programa, objavljajo statistične podatke in strokovne članke ter iščejo podpornike.

3.5 Zaposlenost in brezposelnost mladih v drugih evropskih državah

Po podatkih Evropskega statističnega urada je bilo 1. januarja 2013 v Evropi 114.119.462 prebivalcev, starih od 15 do 29 let, kar predstavlja 16,93 % celotne populacije prebivalcev Evrope. V državah EU je bilo v proučevanem obdobju 92.828.414 mladih, starih od 15 do 29 let, kar pa predstavlja 18,38 % celotne populacije prebivalcev EU. Ker so podatki precej pomanjkljivi (manjkajo podatki za nekatere države), lahko podatke zaokrožim in rečem, da

mladi predstavljajo približno 20 % celotnega prebivalstva v Evropi. Tabela z natančnejšimi podatki se nahaja v Prilogi 6.

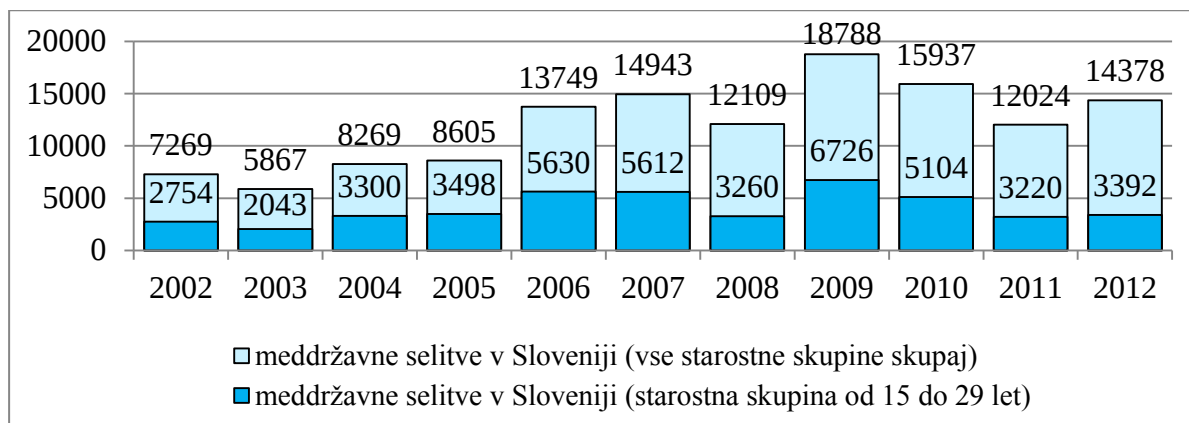
Tako kot v Sloveniji se mladi tudi drugod po Evropi soočajo z visoko brezposelnostjo in s tem nosijo veliko breme prilagajanja gospodarski krizi. Vse več mladih zaposlitvene možnosti išče izven meja svoje države. Veliko informacij o prostih delovnih mestih in o stanju na trgih dela v evropskih državah mladim nudi **Evropski portal za zaposlitveno mobilnost**. Mladi se lahko na portalu registrirajo, oddajo svoj življenjepis, registrirani delodajalci pa si na ta način iščejo ustrezne kandidate. Nemčija in Avstrija sta najbolj zanimivi državi, kjer mladi iščejo zaposlitvene možnosti. Graf v Prilogi 7 prikazuje povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih v posameznih evropskih državah v letu 2013. Iz grafa je razvidno tudi, da sta ravno v omenjenih dveh državah, poleg Norveške, povprečni letni stopnji brezposelnosti mladih najnižji – nižji od 10 %. Najvišje povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih so najvišje v Grčiji (58,3 %), Španiji (55,5 %) in Hrvaškem (49,7 %). Če primerjam podatke o mladih v Sloveniji, je leta 2013 povprečna letna brezposelnost mladih znašala 21,6 % in je bila nižja od povprečja EU, ki je znašalo 23,5 %.

V Nemčiji gre nizko brezposelnost mladih pripisati predvsem učinkovitemu izobraževalnemu sistemu, ki povezuje šolski sistem z vajeništvom v podjetjih. Nemški izobraževalni sistem daje v obdobju šolanja mladih poudarek na poklicnem in strokovnem izobraževanju ter v spodbujanju občasne delovne aktivnosti mladih v obliki pripravništva ali vajeništva. Podobno je v Avstriji. Država skuša brezposelnost mladih zmanjševati že med njihovim izobraževanjem in jim olajšati prehod na trg dela. Njihov sistem izobraževanja spodbuja mlade k vključevanju v dualni sistem izobraževanja, ki kombinira teoretično izobraževanje s praktičnim delom. Mladi tako povezujejo učenje z delom in se srečujejo s konkretnimi delovnimi situacijami in pridejo že med šolanjem v stik z delodajalci (Svetlik et al, 2002, str. 349). Strukturni problem trga dela skušajo odpraviti z usposabljanjem kadra za točno določena delovna mesta in zaradi hitro rastočih panog z relativno omejeno ponudbo delovne sile prilagoditi kadrovske potrebe brezposelnih.

Kljub temu da se v tujini ne "cedita med in mleko", mladina izkorišča svojo iznajdljivost in avanturističnost ter izzive išče v drugih državah. Ko po zaključku študija ne najdejo ustrezne zaposlitve, se ponjo napotijo v drugo državo. Tej selitvi mladih in tudi manj mladih pravimo **"beg možganov"** (angl. *brain drain*). Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj OECD pod pojmom beg možganov v širšem smislu navaja množično preseljevanje oseb z visoko izobrazbo iz ene države v drugo, v ožjem smislu pa preseljevanje visoko izobraženega kadra, npr.: znanstvenikov, tehničnih in drugih strokovnjakov s terciarno izobrazbo iz nerazvitih v razvite dežele. Zaradi tega prihaja do nazadovanja razvoja družbe in izgube investicij v izobraževanje odhajajočega kadra ter izgube razvojnega potenciala (International migration outlook, 2009, str. 90–91). V EU je zaradi prostega pretoka ljudi toliko bolj odprta pot za iskanje zaposlitvenih možnosti v tujini. Veliko jih tam uspe, a marsikdo se tudi vrne.

Pogoji, plače in stroški življenja so namreč različni oziroma marsikje veliko višji kot npr. v Sloveniji. Uspeh ali neuspeh – oboje je mladim lahko življenjska šola. Mnogi se nanjo pripravijo že za časa študija preko študentskih izmenjav ali celo študija v tujini. Na podlagi statističnih podatkov sem preverila, kako se giblje pojav selitev mladih iz Slovenije. Natančnejši podatki so prikazani v Prilogi 8, grafično pa na Sliki 6. V istem grafu prikazujem tako vse odselitve v obdobju od 2002 do 2012 (vse starostne skupine skupaj) ter odselitve mladih v starosti od 15 do 29 let. Zadnjih nekaj let je zaznati padec selitev mladih iz Slovenije, a tudi padec vseh selitev na sploh. Delež mladih v številu vseh selitev je zadnjih nekaj let padal in v letu 2012 znašal 23,59 %. Predvidevam, da je to posledica padca števila mladih v Sloveniji, ki je 01. 01. 2012 znašalo 364.714, leto prej pa 375.365. Kot zanimivost pogledam še statistične podatke o tem, v katere države odhajajo mladi iz Slovenije. V letu 2012 se jih je skoraj polovica odselila v države nekdanje SFRJ (Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Kosovo, Makedonija in Srbija), sledita pa jim Nemčija in Avstrija. Za mlade so najmanj zanimive države v Afriki in Južni Ameriki, v Evropi pa Francija. Podatki so prikazani v Prilogi 9.

Slika 6: Meddržavne selitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno.

V literaturi, ki se nanaša na mlade v EU nasploh, večkrat zasledim pojem **NEET**. Kot pojem opredeljuje poročilo *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe* (2012, str. 1, 2) so to tisti mladi, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje, niti ne nastopajo na trgu dela. Gre za eno najbolj problematičnih skupin mladih v okviru brezposelnosti mladih. Mladi, ki so del skupine NEET so v primerjavi s svojimi vrstniki bolj nezaupljivi do sistema, nezainteresirani za politiko in manj aktivni pri udejstvovanju na političnem in socialnem področju. Nekateri imajo več "možnosti" da so uvrščeni v skupino NEET kot drugi, npr. mladi z nižjo stopnjo izobrazbe, priseljenci, mladi s kategorijo invalidnosti in mladi s težkimi družinskimi okoliščinami. Poročilo navaja konkretne statistične podatke Eurostata: leta 2011 je bilo v skupini NEET 7,5 milijona mladih, starih od 15 do 24 let, kar predstavlja 13 % celotne populacije mladih. V

primerjavi z letom 2008 je ta delež znašal 11 %. V populaciji mladih, starih od 25 do 29 let, je v skupino NEET sodilo 6,5 milijona mladih oziroma 20 % celotne populacije, kar je več kot leta 2008, ko je ta delež znašal 17 %. Delež mladih, ki so del skupine NEET, se od države do države razlikuje. Najnižje, manj kot 7 %, znaša v Luksemburgu in na Nizozemskem, medtem ko najvišje, več kot 17 % dosega v Bolgariji, na Irskem, v Italiji in v Španiji. V Sloveniji delež teh mladih v starosti od 15 do 24 let znaša 7,1 %, v starosti od 25 do 29 let pa 13,2 %.

Omenjeno Poročilo (2012, str. 78, 79) proučuje tudi stroške oziroma gospodarsko izgubo, ki nastane zaradi umika mladih iz trga dela. Ta je v letu 2011 znašala 153 milijard evrov, kar je 34 milijard oziroma 28 odstotnih točk več kot v letu 2008. To predstavlja 1,2 % evropskega bruto domačega proizvoda. V letu 2011 so se z največjo izgubo soočili v Italiji (32,6 milijarde evrov), Franciji (22 milijard evrov), Veliki Britaniji (18 milijard evrov) in Španiji (15,7 milijard evrov). Ta izguba je v obdobju od leta 2007 do leta 2011 najhitreje narašča v Romuniji (+78 %), v Grčiji (+76 %) in na Danskem (+62 %), padec pa je bilo moč opaziti v Nemčiji in Luksemburgu. Po podatkih za Slovenijo je izguba v letu 2011 znašala 465,7 milijona evrov, kar predstavlja 1,31 % bruto domačega proizvoda. Tovrstni podatki kažejo, da je potrebno nameniti več pozornosti ponovnemu vključevanju mladih na trg dela ali spodbujanju, da ostanejo vključeni v izobraževanje oziroma usposabljanje.

3.6 Mladi na trgu dela: pregled izbranih empiričnih študij

Trenutni gospodarski položaj predstavlja za mlade precejšen izziv za uveljavljanje na trgu dela. Zmanjšanje števila prostih delovnih mest in njihovo hitrejšo polnjenje spodbuja konkurenčnost na trgu dela. Delodajalci si ob tem lahko privoščijo, da so pri iskanju ustreznih kandidatov "bolj izbirčni", zato je konkurenca na trgu dela precej intenzivna. Mladi morajo biti zato zelo aktivni pri iskanju zaposlitve, da se lahko hitro odzovejo na prosta delovna mesta. Če so pri tem manj ali povsem neuspešni, lahko demotivacija še dodatno poslabša otežen položaj mladih (Tunstall & Lupton & Green & Watmough & Bates, 2012, str. 5, 8–9). V nadaljevanju poglavja podajam povzetke izbranih empiričnih študij, ki raziskujejo položaj mladih na trgu dela. Opažam, da večina študij podaja podobne ugotovitve in da so izsledki analiz tista ključna vprašanja, s katerimi je povezan otežen položaj mladih.

Ena najbolj obsežnih analiz je analiza Mednarodne organizacije za delo ILO z naslovom *Global employment trends for youth 2013 - a generation at risk*. Raziskava proučuje globalne trende zaposlovanja mladih kot eno izmed najbolj ogroženih skupin. Ponuja najnovejše informacije o mladih na trgu dela po vsem svetu, pri čemer se osredotoča tako na dolgotrajno krizo na trgu dela kot tudi na strukturna vprašanja v povezavi s tem. Kriza zaposlovanja mladih in vedno daljše čakalne vrste mladih iskalcev zaposlitve so posledice oslabitve gospodarske rasti v letih 2012 in 2013. Ta zaradi gospodarskih in socialnih stroškov brezposelnosti, dolgotrajne brezposelnosti in nizko kakovostnih delovnih mest za mlade še bolj slabi. Pregled statističnih podatkov v okviru raziskave kaže, da se je globalna stopnja

brezposelnosti mladih zmanjšala iz 12,7 % v letu 2009 na 12,3 % v letu 2011, se v letu 2012 spet povečala na 12,4 %, nato pa se je rast nadaljevala na 12,6 % v letu 2013. To znaša 1,1 odstotne točke nad ravniyo brezposelnosti pred krizo leta 2007 (11,5 %). Do leta 2018 naj bi se globalna stopnja brezposelnosti mladih povzpela na 12,8 %, z naraščajočimi regionalnimi razlikami, saj bodo pričakovane izboljšave v razvitih gospodarstvih ublažile povišanje brezposelnosti med mladimi v drugih regijah, predvsem v Aziji. Globalna stopnja brezposelnosti mladih je po ocenah znašala 73.400.000 v letu 2013, kar je za 3,5 milijona več kot leta 2007 in 0,8 milijona nad ravniyo iz leta 2011.

Razvite države se soočajo z velikimi izzivi glede kakovosti razpoložljivih delovnih mest za mlade. Raziskava dodatno potrjuje, da so pri razvoju gospodarstva institucije na trgu dela (vključno s socialno zaščito) nemočne in da je veliko število mladih, ki se še vedno soočajo z negotovo prihodnostjo, neredne zaposlitve in neformalnosti. Mladi delavci pogosto prejemajo podpovprečne plače in so vključeni v delo, za katerega so bodisi preveč izobraženi bodisi nekvalificirani. Neustrezne izkušnje in njihova neusklajenost s potrebami trga dela je danes že stalen in rastoči trend. Na eni strani je veliko visoko izobraževanega kadra brez izkušenj, na drugi strani pa veliko kadra brez izobrazbe in z zastarelimi izkušnjami. Vse to prinaša dolgoročno brezposelnost, zaradi neskladja izobrazbe in izkušenj pa je izvajanje ukrepov za rešitev krize na področju zaposlovanja mladih oteženo in zamudno. Poleg tega so mladi preveč izobraženi za delo, ki ga opravljajo, zaradi česar družba izgublja dragocene sposobnosti in večjo gospodarsko rast, ki bi bila dosežena, če bi bili ti mladi zaposleni na njihovi kvalifikaciji primernemu delovnemu mestu.

V gospodarstvih v razvoju sta dve tretjini populacije mladih premalo izkoriščeni, kar pomeni, da so brezposelni, v neredni zaposlitvi, najverjetneje v neformalnem sektorju ali pa sploh niso vključeni niti v usposabljanja ali izobraževanje. Situacija jih sili k temu, da so manj selektivni pri izbiri vrste dela, ki so ga pripravljeni sprejeti, mnogi pa so nad iskanje zaposlitve že celo obupali. Izboljšanje stanja na trgu dela za mlade zahteva poglobljeno razumevanje zaposlovanja in trga dela posamezne države. Analiza trga dela za mlade, s posebnim poudarkom na vprašanjih, ki so značilna za prehod mladih do dostojnega dela, je ključnega pomena za določanje potreb po posameznih državah ter za politične in programske ukrepe.

Evropski mladinski forum v svoji študiji *Quality jobs for young people* (European Youth Forum, 2013) raziskuje otežen položaj mladih na trgu dela, ugotavlja pogostost srečevanja s fleksibilnimi oblikami dela (delo za določen čas, delo za krajši čas, pripravništvo) ter varnost zaposlitve mladih. Posvetili so se tudi socialnemu položaju mladih, kakovosti njihovega življenja, stopnji socialne vključenosti ter ali so zaradi svoje "mladosti" na trgu dela obravnavani drugače v smislu delovnih pogojev in plačila za delo. Rezultati raziskave so pokazali, da so mladi na trgu dela socialno izključeni in diskriminirani, da jim niso omogočene enake pravice in možnosti do stabilne zaposlitve ter da je nujno potrebno ustvarjanje kakovostnih delovnih mest za mlade.

Problematiziran pojem mladine raziskuje tudi študija *The social profile of young people in Slovenia* (Lavrič et al, 2010), ki je nastala v okviru Ministrstva za šolstvo in šport. Raziskava zajema analizo trendov na področju demografije mladih, vključenost mladih v izobraževalni sistem in aktivnost v okviru neformalnega izobraževanja, stanje mladih na trgu dela, politično participacijo mladih, prostočasne aktivnosti, zdravstveno stanje in ekonomski položaj mladih. S pomočjo kvalitativne raziskave (anketa) so ugotovili, da je položaj mladih na trgu dela v primerjavi z ostalimi trgi dela v EU precej nepredvidljiv (v smislu fleksibilnejših oblik zaposlitev) in da se mladi v Sloveniji v primerjavi z evropskimi mladimi najkasneje odseljujejo od svojih staršev. Vzroke gre iskati predvsem v neugodnih razmerah na trgu dela, podaljševanju študija in ugodnih pogojih bivanja pri starših. Mladi so nezadovoljni nad slabo povezanostjo izobraževalnega sistema s potrebami trga dela. Menijo, da nimajo političnega vpliva, zato imajo o politiki precej negativno mnenje oziroma se zanjo sploh ne zanimajo. Udeležujejo se le na protestnih shodih in na ta način izražajo svoje nezadovoljstvo in nezaupanje v politiko. Slovenski mladi so zelo aktivni v prostovoljstvu in kljub oteženemu položaju ostajajo optimistični glede svoje prihodnosti. Največja skrb jim predstavlja pomanjkanje denarja, stanovanjska problematika in negotova zaposlitev. To botruje tudi poznejšemu osamosvajanju in ustvarjanju lastne družine.

Naj omenim, da imajo pomembno vlogo pri aktiviranju mladih za iskanje zaposlitve tudi mladinske organizacije in centri. Po navedbah Urada Republike Slovenije za mladino predstavljajo centri središčno točko, kjer mladi vseh starosti in nazorov ustvarjajo in razvijajo najrazličnejše klubske aktivnosti in ponujajo tudi možnost preventivnega delovanja, neformalnega izobraževanja in usposabljanja na lokalni ravni. Za boljšo zaposljivost mladih tovrstne organizacije pripomorejo ravno z organiziranjem neformalnih izobraževanj in pridobivanjem različnih veščin. Evropski mladinski forum v svoji študiji o vplivu neformalnega izobraževanja na zaposljivost mladih *Study on the impact of Non-Formal Education in youth organisations on young people's employability* (European Youth Forum, 2012) ugotavlja, ali znanja in veščine, pridobljene med neformalnim izobraževanjem, izboljšujejo zaposljivost mladih. Raziskovali so mladinske organizacije, anketirali mlade, komunicirali z delodajalci in organizirali delavnice zainteresiranih strani (delodajalci, mladinske organizacije in službe za usmerjanje mladih). Ugotovili so, da se znanja in veščine, ki jih mladim nudijo mladinske organizacije, ujemajo s tistimi, ki znajo biti zanimive za delodajalce. Pri tem mladi z višjo stopnjo izobrazbe lažje in boljše razvijajo svoje veščine med udeležbo v mladinskih organizacijah. Ena izmed ugotovitev študije je tudi ta, da bolj ko so mladi vključeni v mladinske organizacije, višje ravni znanja in veščine razvijejo. Mladi se teh veščin, ki jih razvijejo z udeleževanjem v mladinskih organizacijah, zavedajo, to zavedanje pa jim pomaga, da veščine samozavestno predstavijo tudi bodočim delodajalcem. Ti pozitivno gledajo na aktivnost mladih v mladinskih organizacijah in na pridobljene veščine. Delodajalci se lahko na ta način seznani s kandidatovo motivacijo in potencialno ustreznostjo za delo.

4 EMPIRIČNA ANALIZA POLOŽAJA MLADIH V SLOVENIJI

4.1 Namen in cilj analize

Namen analize je raziskati mnenje in ravnanje mladih na trgu dela v Sloveniji. V medijih je vedno bolj izpostavljena brezposelnost mladih, zato se želim poglobiti vanjo in z analizo izboljšati svoje poznavanje o tej problematiki. Tudi sama sodim v starostno skupino, ki opredeljuje mlade, a se z brezposelnostjo osebno še nisem srečala, zato nanjo lahko gledam malo drugače, kot nekdo, ki se je z njo že srečal. Raziskovanje je torej namenjeno mladim brezposelnim osebam, ki mi bodo na podlagi svojega položaja in osebnih izkušenj podali drugačen pogled na brezposelnost mladih, ko jo vidim jaz.

Cilj analize je potrditi oziroma zavreči temeljne hipoteze, ki sem si jih zastavila pred pričetkom pisanja magistrskega dela. Zanima me, kako mladi gledajo na svoj položaj na trgu dela v Sloveniji, zato želim z empirično analizo raziskati njihovo mnenje, kritike in predloge. Doseči želim, da bi do ključnih ugotovitev prišla ne samo na podlagi statističnih podatkov, ampak tudi na podlagi neposrednega mnenja mladih.

4.2 Hipoteze

Na podlagi statističnih podatkov in pregleda literature si zastavim tri temeljne hipoteze, ki jih predstavljam v nadaljevanju. S pomočjo analize jih v poglavju 4.5 potrdim ali zavrnem.

Hipoteza 1: Mladi brezposelni so v večini iskalci prve zaposlitve.

Večina mladih brezposelnih ni bila še nikoli zaposlena. Po končanju študija ne dobijo ustrezne zaposlitve, zato živijo pod okriljem staršev, ki jim tudi finančno pomagajo. Pri mnogih lahko takšna brezposelnost traja tudi več let, kar negativno vpliva na osamosvajanje mladih.

Hipoteza 2: Mladi se težko vključijo na trg dela.

Včasih so mladi po končani osnovni ali srednji šoli našli zaposlitev in se osamosvojili. Danes je ta vzorec precej drugačen, saj mladi na trg dela vstopajo kasneje. Če ob tem dobijo zaposlitev to ne pomeni, da so z njo zadovoljni in da jim omogoča dostojno preživetje. Mnogokrat je to le izhod v sili, kar jim preprečuje osebnostni razvoj in osamosvojitve. Pri iskanju zaposlitve mlade najbolj ovirajo neizkušenost in neustrezna izobrazba, v manjši meri pa tudi starost in spol.

Hipoteza 3: Dokončana stopnja izobrazbe in smer študija vplivata na zaposljivost mladih.

Danes je več povpraševanja po izobraženi in mlajši delovni sili kot po slabše izobraženi in starejši delovni sili. Mladi z zaključenim izobraževanjem dvigujejo raven izobraženosti

prebivalstva, ob vključevanju na trg dela pa tudi kvalitativno strukturo zaposlenih. Če ne nadaljujejo študija po dokončani osnovni šoli, ne pridobijo ustreznega strokovnega znanja in kompetenc, kar predstavlja slabost in prepreko pri iskanju zaposlitve. Tehnološki napredek spreminja potrebe po znanjih in spretnostih zaposlenih, kar vpliva na večje zaposlitvene možnosti posameznih skupin poklicev (npr. računalničarji in strojni tehniki) in na višjo brezposelnost med starejšimi poklici (npr. šivilje). Mladi morajo slediti prestrukturiranju gospodarstva in si z izborom ustrezne smeri študija olajšati prehod iz izobraževalnega sistema na trg dela. Hipotezo sem razdelila na dve podhipotezi tako, da sem pri prvi raziskovala vpliv stopnje izobrazbe, pri drugi pa vpliv smeri študija na zaposljivost mladih.

4.3 Priprava anketnega vprašalnika in opis vzorca

Za izvedbo raziskave sem uporabila anketni vprašalnik. Zanj sem se odločila zato, ker bom na tak način najlažje prišla do mnenja in stališč mladih do njihove brezposelnosti ter do kritik in predlogov izboljšanja sedanjega sistema zaposlovanja mladih. Anketni vprašalnik je sestavljen kot smiselna celota, v grobem pa tematsko razdeljen na več delov. Vprašanja se nanašajo na brezposelnost mladih (iskanje zaposlitve, trajanje brezposelnosti itd.), na izobrazbo in njen vpliv na brezposelnosti, na poznavanje in vključenost mladih v aktivne politike zaposlovanja ter na njihovo splošno mnenje o brezposelnosti mladih. Zasnovan je anonimno, zaradi lažje, dostopnejše in preprostejše izvedbe pa sem anketo izvedla v spletni obliki preko spletnega orodja 1KA. Anketiranje sem izvajala v času od marca do junija 2014.

Kot je razvidno iz Priloge 10, vsebuje anketni vprašalnik 31 vprašanj ter eno prosto vprašanje, namenjeno dodatnim sporočilom. V prvem delu vprašalnika so najprej vprašanja, ki se nanašajo na splošne podatke o anketirancih (spol, starost, bivališče izobrazba, status). V tem delu sta med drugim dve selektivni vprašanji, ki neustrezne anketirance izločita iz raziskave. To sta vprašanji o starosti (v anketo so vključeni le mladi, stari od 15 do 29) in vprašanje o poklicnem statusu (v anketo so vključene le brezposelne osebe). V večini sem se poslužila vprašanj zaprtega tipa, kjer je predvideno omejeno število odgovorov, eno vprašanje pa je odprtega tipa, kjer odgovor ni predviden in kjer ima anketiranec možnost odgovoriti s svojimi besedami. Odgovori na to vprašanje mi bodo služili za pridobitev dodatne informacije o mnenju anketirancev in za podkrepitev odgovora predhodnega vprašanja. Dve vprašanji sta kombinirani – vnaprej je ponujenih nekaj odgovorov in tudi polje za poljuben vpis, t. i. "ostalo". Pri sestavi anketnega vprašalnika sem se skušala postaviti v vlogo anketiranca ciljne skupine in tako sestaviti anketirancu jasna vprašanja. Pri tem sem upoštevala zastavljene hipoteze in vprašanja sestavila tako, da bodo rezultati ustrezni za preverjanje teh hipotez. Pred začetkom anketiranja sem tudi sama testirala vprašalnik, ga na ta način prekontrolirala in odpravila morebitne napake.

Ciljna skupina oziroma proučevana specifična populacija je populacija brezposelnih mladih v Sloveniji (stalno prebivališče v Sloveniji ne glede na državljanstvo in status formalne prijave),

ki so stari od 15 do 29 let. Njej je namenjena raziskava in nanjo se bodo nanašale ključne ugotovitve, do katerih bom prišla z raziskavo. Ker je populacija brezposelnih mladih prevelika, sem se odločila, da bom raziskala le vzorec enot iz celotne populacije. Anketiranje vzorca je hitrejšo, bolj praktično in lažje izvedljivo, dobljene rezultate pa bom lahko projicirala na celotno populacijo. V vzorec sem zajela 301 anketiranca ($n=301$).¹ Vsak anketiranec je moral za reševanje ankete izpolnjevati dva pogoja: da je star med 15 in 29 let ter da je brezposeln oziroma iskalec prve zaposlitve. Osebe, ki zastavljenih pogojev ne izpolnjujejo, se štejejo kot neustrezne enote, zato so bile iz analize izključene. 159 anketirancev ni izpolnjevalo pogojev, zato z reševanjem ankete niso mogli nadaljevati. Tako je z reševanjem ankete lahko nadaljevalo 142 ustreznih anketirancev, v celoti pa jo je izpolnilo 105. Spodnje tabele prikazujejo strukturo vzorca glede na različne karakteristike.

V anketi je torej sodeloval 301 anketiranec. Iz Tabele 5 je razvidno, da je bilo 39,9 % moških in 60,1 % žensk. Od 142 ustreznih anketirancev je bilo 24,65 % moških in 75,35 % žensk.

Tabela 5: Struktura vzorca po spolu

Spol	Vsi anketiranci		Ustrezni anketiranci	
	f	%	f	%
Moški	120	39,90	35	24,65
Ženski	181	60,10	107	75,35
Skupaj	301	100,00	142	100,00

Tabela 6 prikazuje strukturo vzorca glede na regijo prebivališča. Največ anketirancev prihaja iz osrednjeslovenske regije (31,6 %), 16,3 % iz podravske regije, 11,3 % pa iz gorenjske regije. Sledijo regije, ki v vzorcu predstavljajo manj kot 10 % anketirancev: savinjska (8 %), notranjsko-kraška (7,6 %), goriška (5,6 %), jugovzhodna Slovenija (5,3 %), pomurska (5,3 %), obalno-kraška (3,3 %) in zasavska regija (2,7 %), najmanj anketirancev pa prihaja iz spodnjeposavske (1,7 %) in koroške regije (1,3 %). Podobno razmerje se je ohranilo tudi med ustreznimi anketiranci, ki so v celoti izpolnili anketo, kar je razvidno iz spodnje tabele. Največ ustreznih anketirancev ravno tako prihaja iz osrednjeslovenske regije, najmanj pa iz koroške regije.

¹ 596 anketirancev je kliknilo na nagovor ankete, 301 anketiranec pa je dejansko začel z reševanjem ankete. Anketiranci so bili izbrani naključno, saj je bila povezava do ankete objavljena na različnih spletnih portalih, forumih in socialnih omrežjih. Čim manj sem se želela posluževati oblikovanja vzorca iz kroga svojih prijateljev in znancev. Želela sem oblikovati verjetnostni vzorec s čim večjo reprezentativnostjo, kar je razvidno iz spolne, pokrajinske in izobrazbene razpršenosti vzorca. Popolnega verjetnostnega vzorca nisem uspela doseči, a tudi anketiranje deloma neverjetnostnega vzorca daje zadostne rezultate. Če bi želela anketo izvesti tudi v papirnati ali telefonski obliki, bi bilo to bolj zamudno in dražje. Glede na to, da sem želela anketirati populacijo mladih, sem predvidevala, da ima večina dostop do računalnikov in svetovnega spleta, zato pisno in telefonsko anketiranje ni potrebno.

Tabela 6: Struktura vzorca po regiji prebivališča

Regija prebivališča	Vsi anketiranci		Ustrezni anketiranci	
	f	%	f	%
Pomurska regija	16	5,3	8	5,6
Podravska regija	49	16,3	30	21,1
Koroška regija	4	1,3	1	0,7
Savinjska regija	24	8,0	11	7,7
Zasavska regija	8	2,7	5	3,5
Spodnjeposavska regija	5	1,7	4	2,8
Jugovzhodna Slovenija	16	5,3	9	6,3
Osrednjeslovenska regija	95	31,6	40	28,2
Gorenjska regija	34	11,3	12	8,5
Notranjsko - kraška regija	23	7,6	10	7,0
Goriška regija	17	5,6	8	5,6
Obalno - kraška regija	10	3,3	4	2,8
Skupaj	301	100,0	142	100,0

Glede na dokončano stopnjo izobrazbe je bilo največ anketirancev s končano VII. stopnjo izobrazbe (kar 39,5 %), sledijo jim anketiranci z dokončano V. stopnjo izobrazbe (34,2 %), nato pa anketiranci z dokončano VI. stopnjo izobrazbe (14,0 %) in II. stopnjo izobrazbe (2,3 %). Najmanj je anketirancev z dokončano VII. stopnjo izobrazbe (znanstveni magisterij, doktorat) in III. stopnjo izobrazbe – delež obojih znaša po 1,3 %. Med ustreznimi anketiranci je bilo največ tistih z VII. stopnjo izobrazbe (58,5 %), najmanj pa z II. in III. stopnjo izobrazbe (0,7 %). Preostali deleži so razvidni iz Tabele 7.

Tabela 7: Struktura vzorca po stopnji izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Vsi anketiranci		Ustrezni anketiranci	
	f	%	f	%
II. stopnja izobrazbe	7	2,3	1	0,7
III. stopnja izobrazbe	4	1,3	1	0,7
IV. stopnja izobrazbe	22	7,3	10	7,0
V. stopnja izobrazbe	103	34,2	28	19,7
VI. stopnja izobrazbe	42	14,0	15	10,6
VII. stopnja izobrazbe	119	39,5	83	58,5
VII. stopnja izobrazbe	4	1,3	4	2,8
Skupaj	301	100,0	142	100,0

Tabela 8 prikazuje, da ima največ anketirancev družbeno, poslovno, upravno in pravno vedo izobrazbe (27,6 %). Sledijo anketiranci z izobrazbo s področja tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva (17,6 %), 14,3 % jih je s področja izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev, s področja naravoslovja, matematike in računalništva pa je 12,6 % anketirancev. V področje smeri študija "drugo" sodijo neopredeljeni poklici po širokem področju – takšnih anketirancev je 12,3 %. Najmanj anketirancev je s področja umetnosti in humanistike (6,6 %), zdravstva in sociale (6,0 %), kmetijstva, gozdarstva, ribištva in veterinarstva (2,0 %) ter s področja storitev (1,0 %). Tudi med ustreznimi anketiranci je največ tistih z družbeno poslovno upravno in pravno vedo izobrazbe (26,1 %), najmanj pa s področja storitev (0,7 %).

Tabela 8: Struktura vzorca po smeri študija

Smer študija	Vsi anketiranci		Ustrezni anketiranci	
	f	%	f	%
Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	43	14,3	31	21,8
Umetnost in humanistika	20	6,6	14	9,9
Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	83	27,6	37	26,1
Naravoslovje, matematika in računalništvo	38	12,6	15	10,6
Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	53	17,6	17	12,0
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in veterinarstvo	6	2,0	4	2,8
Zdravstvo in sociala	18	6,0	13	9,2
Storitve	3	1,0	1	0,7
Drugo	37	12,3	10	7,0
Skupaj	301	100,0	142	100,0

Skoraj polovico vzorca predstavljajo anketiranci s statusom študenta ali dijaka, njihov delež znaša 42,9 %. Najmanj je v vzorec zajetih samozaposlenih (2,7 %) in zaposlenih oseb (7,3 %). Brezposelnih je 15,0 %, brezposelnih iskalcev prve zaposlitve pa 32,2 %. Dodana je bila opcija "upokojenec" kot poklicni status, vendar v anketi ni sodeloval nihče s tem statusom. Za nadaljnjo raziskavo so kot ustrezni anketiranci upoštevani samo anketiranci s poklicnim statusom "brezposeln" in "brezposeln – iskalec prve zaposlitve". Izmed 142 ustreznih anketirancev je brezposelnih iskalcev prve zaposlitve 52,8 %, brezposelnih pa 47,2 %.

Tabela 9: Struktura vzorca glede na poklicni status

Poklicni status	Vsi anketiranci		Ustrezni anketiranci	
	f	%	f	%
Študent/dijak	129	42,9	/	/
Zaposlen	22	7,3	/	/
Samozaposlen	8	2,7	/	/
Brezposeln - iskalec prve zaposlitve	97	32,2	75	52,8
Brezposeln	45	15,0	67	47,2
Skupaj	301	100,0	142	100,0

Podatke, ki sem jih pridobila s pomočjo anketnega vprašalnika, sem deloma lahko obdelala že v spletnem orodju 1KA, ostalo pa izvozila in obdelala v programu Microsoft Excel ter SPSS for Windows. Najprej sem izračunala opisne statistike, preverila in interpretirala rezultate posameznega vprašanja ter na koncu preverila še zastavljene hipoteze. Predstavila sem jih v grafični ali tabelarni obliki, nekatere pa v obliki dodatnih izračunov (srednje vrednosti). Raziskava vsebuje večinoma atributivne spremenljivke, katerih vrednost je izražena opisno, nekaj pa je tudi numeričnih spremenljivk, ki so izražene številčno (starost, trajanje brezposelnosti). Poslužila sem se naslednjih statističnih metod: izračun absolutne in relativne frekvence, aritmetične sredine ter standardnega odklona, primerjava opaženih in pričakovanih frekvenc, analiza variance za odvisne vzorce ter hi-kvadrat test za preverjanje hipotez. Hipoteze preverjam pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

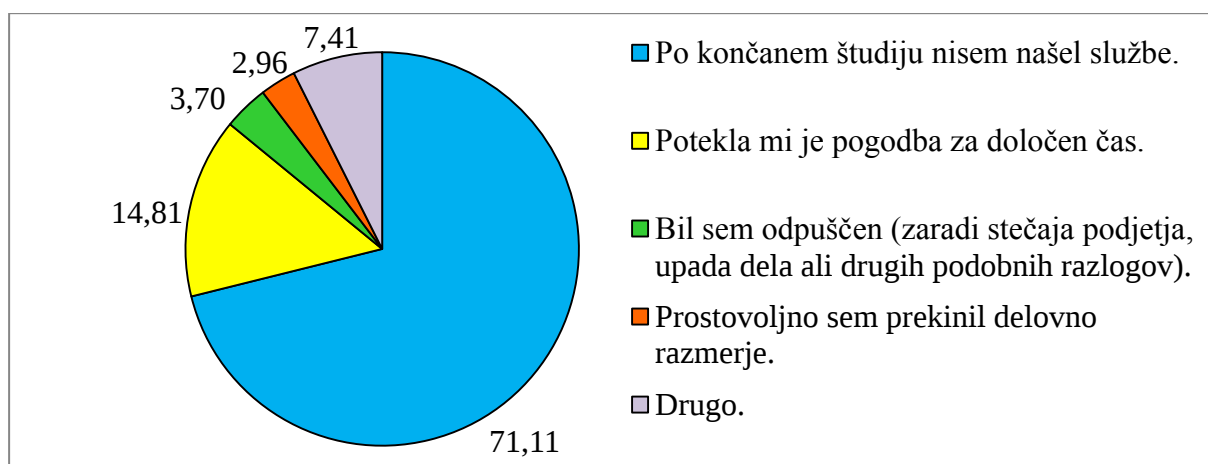
4.4 Analiza in rezultati anketnega vprašalnika

Kot že rečeno, je cilj anketiranja pridobiti neposredno mnenje mladih o njihovem položaju na trgu dela v Sloveniji. V tem poglavju predstavljam analizo posameznih vprašanj, rezultate pa prikazujem tabelarično in opisno. Demografske podatke o vzorcu sem predstavila že v poglavju 4.3 Priprava anketnega vprašalnika in opis vzorca, zato se posvečam le analizi vsebinskih vprašanj. Nekatere tabele z rezultati so vključene že v samo razlago rezultatov, preostale pa so zbrane v Prilogi 11.

7. Kaj je razlog vaše brezposelnosti?

Izmed 142 ustreznih anketirancev jih je na to vprašanje odgovorilo 135. Kot je razvidno s Slike 7, je najpogostejši razlog za brezposelnost ta, da mladi pri prehodu iz izobraževalnega sistema na trg dela ne najdejo (ustrezne) zaposlitve, najmanj pogost pa prostovoljna prekinitev delovnega razmerja. Invalidnosti kot razloga za brezposelnost ni navedel nihče od anketirancev.

Slika 7: Razlogi za brezposelnost mladih (v %)

Vprašanje je imelo možnost, kjer so anketiranci v polje Drugo lahko prosto podali razlog za svojo brezposelnost. Če povzamem tovrstne odgovore, potem so razlogi za brezposelnost tudi: delo preko avtorske pogodbe, čakanje na prosto mesto na pripravništvu, zamuda roka za prijavo na magistrski študij, pomanjkanje delovnih izkušenj (razen študentsko delo), nepodaljšanje delovnega razmerja zaradi nosečnosti, zaključevanje univerzitetnega študija ob hkratnem iskanju redne zaposlitve in psihične motnje. 71,11 % anketiranih po končanem študiju ni dobilo ustrezne zaposlitve, kar se sovpada z vprašanjem o statusu anketirancev. Enako število anketiranih oseb je namreč brezposelnih – iskalcev prve zaposlitve.

8. Koliko časa ste že brezposelni?

Anketiranec z najkrajšo dobo brezposelnosti je brezposeln 0 let in 1 mesec, najdaljšo dobo brezposelnosti pa ima anketiranec z 21 let in 0 mesecev brezposelnosti. 132 anketirancev je tako v povprečju brezposelnih 1 leto in 4,5 mesecev.

9. Ali ste prijavljeni na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje?

Od 132 anketirancev, ki je odgovorilo na to vprašanje, jih je na Zavodu prijavljenih 105, kar je 80 % anketiranih. Preostalih 27 oziroma 20 % na Zavodu ni prijavljenih. Predvidevam, da so razlogi v neupravičenosti oziroma prenehanju pravice do denarnega nadomestila ali pa v tem, da mladi raje samoiniciativno iščejo zaposlitev, kot pa da svoj čas izgubljajo z obiski na Zavodu ali na izobraževanjih, ki jih mogoče niti ne potrebujejo. Pa vendar danes veliko vlogo pri zaposlitvi igra ravno prijava na Zavodu. Marsikateri delodajalec se bo raje odločil za zaposlitev osebe, ki je prijavljena na Zavodu, saj bo na ta način izkoristil zakonske olajšave in finančne spodbude, ki jih dodeljuje Zavod. Prednost oseb, ki so prijavljene na Zavodu, je tudi ta, da so jim omogočene nekatere brezplačne ali delno subvencionirane stvari (izobraževanja, tečajji, delavnice, vpisi v knjižnice ipd.). Poleg tega je oseba, ki prejema nadomestilo Zavoda,

zavarovana za obvezno, pokojninsko in invalidsko ter zdravstveno zavarovanje, za starševsko varstvo in za primer brezposelnosti. Prispevke plačuje Zavod, osebi pa se čas prejemanja nadomestila všteva v pokojninsko dobo.

10. Ali ste že kdaj bili zaposleni?

Rezultati ankete kažejo, da 90 anketirancev (68 %) še ni bilo nikoli zaposlenih, preostalih 42 (32 %) pa je zaposlitev že imelo. Če podatek primerjam z vprašanjem o statusu anketiranca, je bilo brezposelnih oseb 45, iskalcev prve zaposlitve pa 97. Do razlike v podatkih je prišlo zato, ker je na to vprašanje skupno odgovorilo manj anketirancev (132). Zavod v Obvestilu za javnost – Gibanje na trgu dela (2014, str. 1) navaja, da se je v prvih petih mesecih leta 2014 na Zavod prijavilo 6.030 iskalcev prve zaposlitve, kar je 7,8 % več kot v primerljivem obdobju lani. Število iskalcev prve zaposlitve tako zadnjih nekaj let narašča.

11. Kaj je vaš glavni vir sredstev za preživetje?

Osebi, ki je zaposlena, predstavlja plača glavni vir sredstev za preživetje. Da je ista plača, ki se po možnosti giblje okrog minimalne plače, vir sredstev za preživetje še nekomu drugemu, predstavlja socialni problem. O posledicah brezposelnosti in finančni nezmožnosti sem že govorila v poglavju 1.3.2 Vzroki in posledice brezposelnosti. V Tabeli 10 so zbrani podatki o odgovorih anketirancev na vprašanje, kaj jim predstavlja glavni vir sredstev za preživetje. Na vprašanje je odgovorilo 130 oseb, od tega se jih polovica preživlja s pomočjo sredstev svojih staršev, partnerjev ali drugih družinskih članov, ostali pa z občasnim delom, delom na črno in socialno podporo. Pod opcijo Drugo so lahko anketiranci prosto podali vir sredstev za preživetje, ki med podanimi odgovori ni bil naveden. Kot druge vire sredstev za preživetje so navedli: socialno podporo, pomoč staršev, partnerja ali drugih družinskih članov, porodniško nadomestilo, občasno delo, pogodbeno delo in pomoč staršev, prostitucija in prihranki.

Tabela 10: Glavni vir sredstev za preživetje

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativni odstotek
Socialna podpora.	19	15,0	15,0
Denarna pomoč Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje.	3	2,0	17,0
Nadomestilo za čas brezposelnosti.	5	4,0	21,0
Pomoč staršev, partnerja ali drugih družinskih članov.	65	50,0	71,0
Občasno delo ali delo na črno.	28	22,0	92,0
Drugo.	10	8,0	100,0
Skupaj	130	100,0	

12. Kako aktivno iščete zaposlitev? Ocenite svojo aktivnost na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni neaktivno, 5 pa zelo aktivno.

Iskanje zaposlitve je, predvsem za mlade, test vztrajnosti in inovativnega pristopa. Največ vprašanih je svoje iskanje zaposlitve ocenilo kot zelo aktivno, zelo majhen pa je delež tistih, ki neaktivno iščejo zaposlitev. V povprečju vsi vprašani anketiranci *aktivno* iščejo zaposlitev.

Tabela 11: Mera aktivnosti iskanja zaposlitve

	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
Mera aktivnosti	1 - neaktivno	2	3	4	5 - zelo aktivno	Skupaj		
Število	5	6	23	46	49	129	4	1,05
Delež (v %)	4	5	18	36	38	100		

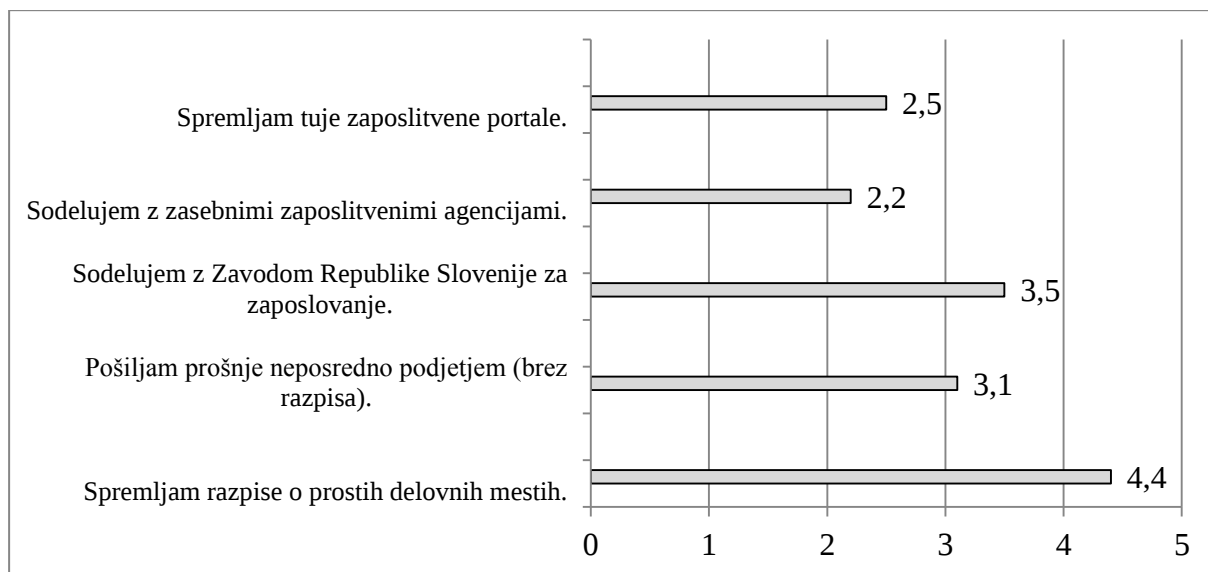
Med neaktivne osebe uvrščamo tiste, ki želijo delati, a dela ne iščejo, tiste, ki iščejo delo, a ga niso pripravljeni sprejeti v dveh tednih ter tiste, ki ne želijo delati. Njihovo nasprotje so osebe, ki iščejo zaposlitev in če to počnejo intenzivno, temu pravimo aktivno iskanje zaposlitve. Zakon o urejanju trga dela (Ur.l.RS, št.80/2010) opredeljuje aktivno iskanje zaposlitve kot:

- redno spremljanje objav prostih delovnih mest in pravočasno prijavljanje nanje v skladu z zaposlitvenimi cilji v zaposlitvenem načrtu,
- ustrezno odzivanje na napotnice Zavoda in drugih izvajalcev ukrepov po tem zakonu,
- udeleževanje zaposlitvenih razgovorov na vabilo delodajalca ali Zavoda,
- obveznost dogovora z Zavodom za nov termin obiska oziroma svetovalnega razgovora najkasneje v roku 15 dni po poteku datuma zadnje dogovorjene aktivnosti,
- uresničevanje vseh drugih aktivnosti v zaposlitvenem načrtu.

13. Kako aktivno iščete zaposlitev na naslednje načine?

S tem vprašanjem želim izvedeti, kako aktivno mladi iščejo zaposlitev glede na način iskanja. Anketiranci so aktivnost za posamezen način ocenjevali na petstopenjski lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni neaktivno, 5 pa zelo aktivno. V anketo sem vključila le najpogostejših pet načinov iskanja zaposlitve. Povprečne ocene prikazuje Slika 8.

Slika 8: Aktivnost iskanja zaposlitve glede na način iskanja zaposlitve

Poznamo več načinov iskanja zaposlitve. Več, kot jih oseba uporablja pri iskanju zaposlitve, toliko večje so njene možnosti za uspeh. Anketiranci najbolj aktivno iščejo zaposlitev tako, da spremljajo razpise o prostih delovnih mestih. Tu bi želela poudariti slabost takšnega načina iskanja zaposlitve. Kot sem že omenila v magistrskem delu, je Zakon o urejanju trga dela (Ur.l. RS, št. 80/10) z aprilom 2013 ukinil obvezno prijavo prostega delovnega mesta oziroma vrste dela pri Zavodu. Veliko delodajalcev zato ne objavlja več prostih delovnih mest.

Zasebna zaposlitvena agencija je organizacija, ki na podlagi pogodbe o koncesiji (izda jo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti) sklene delovno razmerje z delavcem, ki ga potem napoti na delo v drugo organizacijo. Gre za tristransko delovno razmerje, kjer so stranke delavec, zaposlitvena agencija in podjetje/naročnik, kjer je delo opravljeno. Primer vodilne zasebne zaposlitvene agencije v Sloveniji je podjetje Manpower. Je del skupine ManpowerGroup, ki je vodilno podjetje v svetu na področju zaposlovanja in posredovanja dela. Več kot polovica vprašanih (52 %) ne sodeluje z zasebnimi zaposlitvenimi agencijami. Menim, da predvsem zaradi nepoznavanja agencij in njihovih storitev, plačljivih ali specializiranih storitvah, večja usmerjenost v delodajalce in mišljenje, da agencije zgolj izkoriščajo iskalce zaposlitve in da si, tako kot študentski servisi, za posredovanje vzamejo previsoke provizije.

14. V kolikšni meri ste naleteli na težave pri iskanju zaposlitve?

Tabela 12 prikazuje, v kolikšni meri so imeli anketiranci težave pri iskanju zaposlitve. Redki so tisti, ki težav pri iskanju zaposlitve niso imeli, večina pa jih je imela. Povprečna ocena na petstopenjski lestvici znaša 3,9 (1 pomeni, da anketiranec ni imel težav, 5 pa, da je imel veliko težav).

Tabela 12: Težave pri iskanju zaposlitve

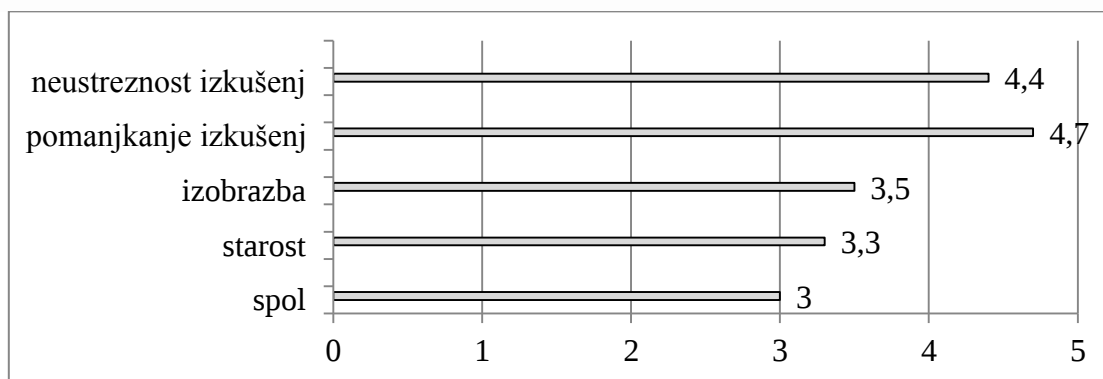
	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
Ocena	1 - nisem imel težav.	2	3	4	5 - imel sem veliko težav.	Skupaj		
Število	3	6	30	45	37	121	3,9	0,98
Delež (v %)	2	5	25	37	31	100		

Razlogi za težave pri iskanju zaposlitve so lahko različni. Lahko gre za osebne lastnosti (spol, starost), za čustvene in fizične ovire (stres), pomanjkanje ali neustreznost delovnih izkušenj in kompetenc, neustrezna izobrazba ali pa pomanjkanje veščin iskanja zaposlitve. V naslednjem vprašanju so anketiranci ocenjevali, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitev ravno zaradi spola, starosti, izobrazbe in izkušenj.

15. Kaj menite, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitve zaradi navedenih lastnosti?

120 anketirancev je težave pri iskanju zaposlitve glede na navedene lastnosti ocenjevalo na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da mladi nimajo težav, 5 pa da imajo veliko težav pri iskanju zaposlitve. Anketiranci so mnenja, da imajo mladi največ težav zaradi pomanjkanja in neustreznosti izkušenj, najmanj pa zaradi spola. Da imajo zaradi pomanjkanja izkušenj veliko težav jih meni skoraj večina (83 %), da imajo veliko težav zaradi neustreznosti izkušenj pa 63 %. Malo manj težav imajo mladi zaradi izobrazbe, v kar je prepričanih 30 % vprašanih. Bolj nevtralni so bili anketiranci do spola in starosti – da mladi niti nimajo težav niti imajo veliko težav pri iskanju zaposlitve zaradi teh dveh lastnosti jih meni 39 % oziroma 36 % vprašanih. Povprečne ocene predstavlja Slika 9.

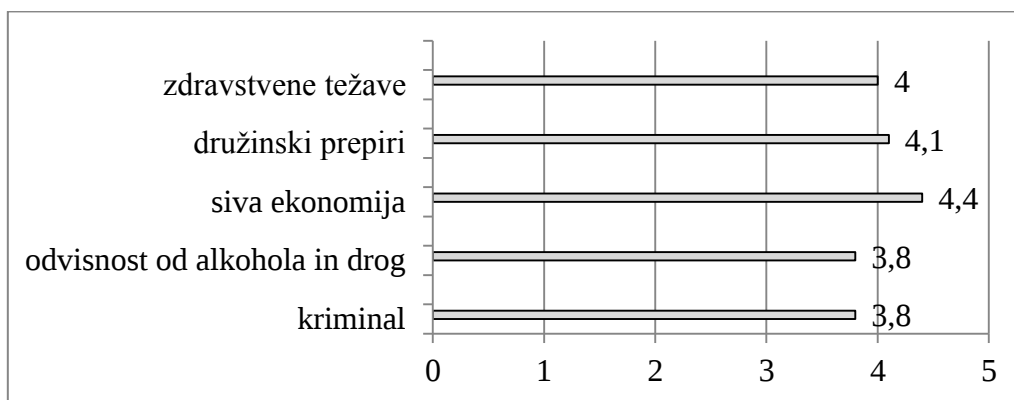
Slika 9: Ocena težav pri iskanju zaposlitve zaradi različnih lastnosti iskalca

16. Prosim ocenite, v kolikšni meri brezposelnost mladih vpliva na POVEČEVANJE naštetih težav.

Že v teoretičnem delu magistrskega dela sem predstavila posledice brezposelnosti, s tem vprašanjem pa želim preveriti, kaj mladi menijo o vplivu brezposelnosti na našete težave. Vpliv so ocenjevali na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da brezposelnost na omenjeno težavo sploh ne vpliva, 5 pa da močno vpliva. Več kot polovica vprašanih (55 %) meni, da brezposelnost mladih močno vpliva na povečevanje sive ekonomije. Tudi povprečne ocene pravijo tako. Iz Slike 10 je razvidno, da anketiranci v povprečju menijo, da povečevanje brezposelnosti najbolj vpliva na povečevanje sive ekonomije in družinskih prepиров. V povprečju so vse ocene visoke, kar pomeni, da brezposelnost vpliva na povečevanje vseh naštetih težav.

Slika 10: Vpliv brezposelnosti mladih na povečevanje naštetih težav

17. Ali se zaradi brezposelnosti omejujete pri nakupu osnovnih dobrin (hrane, pijače, oblačil)?

Rezultat tega vprašanja me ni presenetil. Od 116 vprašanih se jih zaradi brezposelnosti 85 % omejuje pri nakupu osnovnih dobrin, 15 % pa se pri tovrstnih nakupih ne omejuje. Zaradi brezposelnosti si večina mladih težko privošči ali pa si sploh ne more privoščiti bolj luksuznih dobrin (zabava, počitnice, avtomobil).

18. V kolikšni meri menite, da vam izkušnje, ki ste jih pridobili tekom študija preko morebitnih priložnostnih del, koristijo pri iskanju zaposlitve?

Pri vprašanju št. 15 želim od mladih pridobiti mnenje, koliko težav imajo pri iskanju zaposlitve zaradi pomanjkanja ali neustreznosti izkušenj. Kot že rečeno, jih večina meni, da imajo veliko težav oziroma kar nekaj težav. S tem vprašanjem pa želim dobiti zrcalno sliko – konkretno – koliko so anketirancem osebno izkušnje koristile pri iskanju zaposlitve. Največ vprašanih (34 %) je nevtralnih: menijo, da jim izkušnje niti ne koristijo, niti zelo koristijo.

Nižji delež vprašanih (32 %) pa meni, da jim izkušnje vsaj malo koristijo. Ocene so prikazane v Tabeli 13.

Tabela 13: Korist delovnih izkušenj, pridobljenih preko priložnostih del, pri iskanju zaposlitve

	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
Ocena	Sploh mi ne koristijo.	Mi ne koristijo.	Niti niti.	Mi koristijo.	Mi zelo koristijo.	Skupaj		
Število	10	15	39	37	14	115	3,3	1,11
Delež (v %)	9	13	34	32	12	100		

19. Kakšno je vaše mnenje: kako izobrazba (pri tem je mišljena tako stopnja kot tudi smer) vpliva na vaše zaposlitvene možnosti?

Pri vprašanju št. 15 me med drugim zanima tudi, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitve zaradi izobrazbe. Več kot polovica jih je takrat odgovorila, da imajo veliko težav oziroma kar nekaj težav. S tem vprašanjem želim izvedeti, kako izobrazba anketirancev vpliva na zaposlitvene možnosti. Ne raziskujem pozitivnega ali negativnega, ampak samo splošen vpliv, saj ne želim preveč zakomplicirati vprašanja in zмести anketirancev. Kot je razvidno iz Tabele 14, je večina anketirancev mnenja, da izobrazba zelo vpliva ali vpliva na njihovo brezposelnost.

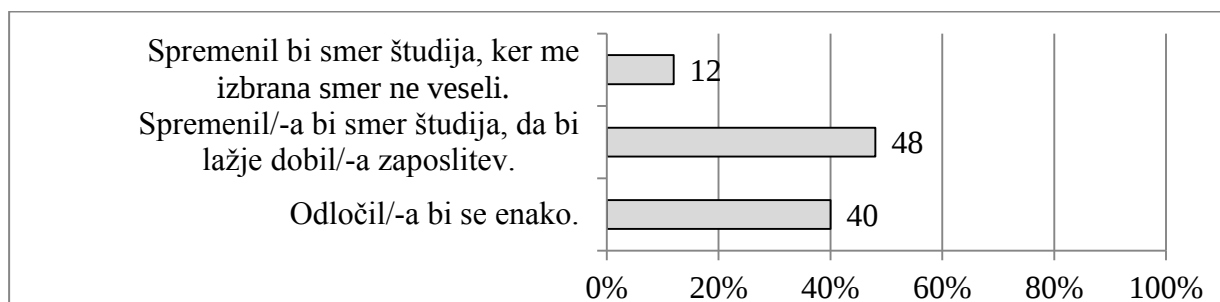
Tabela 14: Vpliv stopnje izobrazbe in smeri študija na brezposelnost

	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
Ocena	Sploh ne vpliva.	Ne vpliva.	Niti niti.	Vpliva.	Zelo vpliva.	Skupaj		
Število	4	5	11	56	39	115	4,1	0,96
Delež (v %)	3	4	10	49	34	100		

20. Kako bi se danes odločili, v kolikor bi imeli ponovno možnost izbire smeri študija?

Na vprašanje je odgovorilo 115 vprašanih, od tega bi jih skoraj polovica pri ponovni možnosti izbire smeri študija to spremenilo, da bi lažje dobili zaposlitev, malo manjši delež pa je tistih, ki bi se ponovno odločili enako. Rezultati grafično prikazujem na Sliki 11.

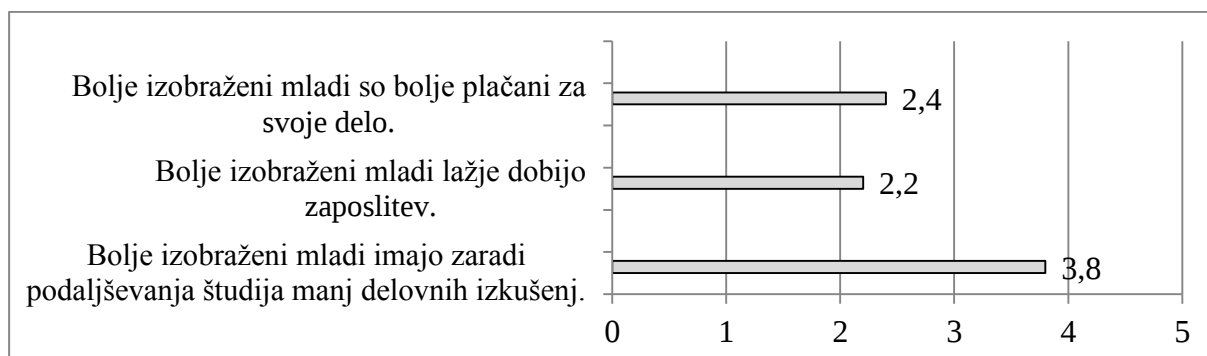
Slika 11: Odločitev pri ponovni možnosti izbire smeri študija (v %)

21. Ocenite strinjanje s spodaj navedenimi trditvami, ki se nanašajo na izobrazbo.

V povprečju se anketiranci z navedenimi trditvami bolj ne strinjajo, kot strinjajo. Še največ strinjanja imajo s trditvijo, da imajo bolj izobraženi mladi zaradi podaljševanja študija tudi manj delovnih izkušenj. Povprečne ocene strinjanj prikazujem na Sliki 12. Ocenjevanje je potekalo na petstopenjski lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da se anketiranec sploh ne strinja, 5 pa, da se povsem strinja.

Slika 12: Strinjanje s trditvami, ki se nanašajo na izobrazbo

22. Kaj menite o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini?

Tako to, kot tudi naslednje vprašanje, se nanaša na iskanje zaposlitve v tujini, nanj pa je odgovorilo 113 anketirancev. 24 % jih o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini (še) ne razmišlja, 65 % anketirancev že razmišlja o tem, 11 % pa je takih, ki so tik pred odhodom v tujino.

23. Predpostavite, da se vam ponudi možnost zaposlitve v tujini. Za koliko časa bi se preselili tja?

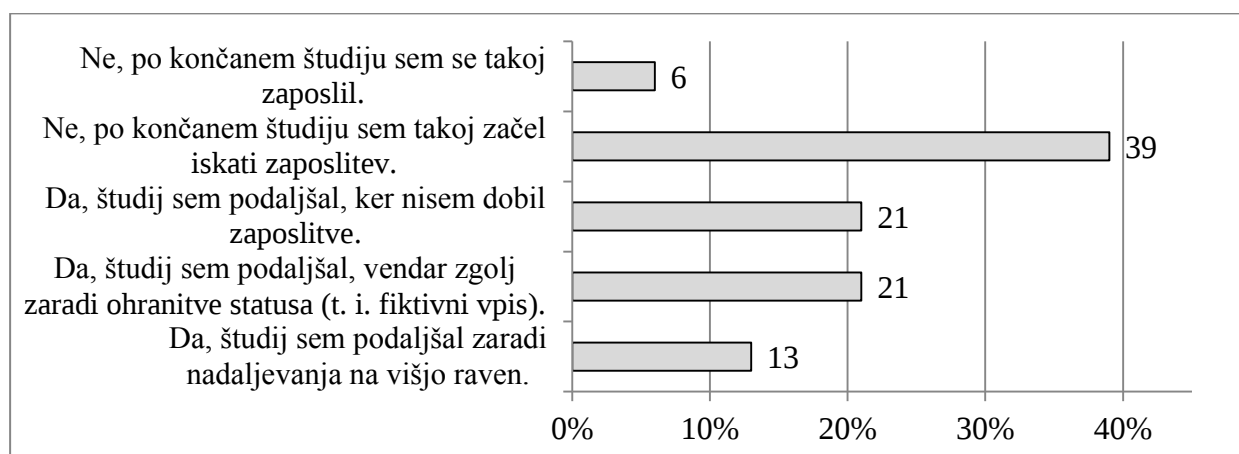
Ob predpostavki, da se anketirancu ponudi možnost zaposlitve v tujini, želim izvedeti, ali bi se anketiranec tudi preselil v tujino in če bi se, za koliko časa. Le 13 % je takih, ki se v tujino

ne bi preselilo oziroma ne bi sprejelo zaposlitve, 39 % anketirancev bi se v tujino preselilo za stalno, 48 % pa za krajši čas. Menim, da so številke precej skrb vzbujajoče, kar potrjuje tudi statistika.

24. Ali ste se osebno kdaj poslužili podaljševanja študija?

39 % vprašanih se podaljševanja študija ni poslužilo, ampak je po zaključku študija takoj začelo z iskanjem zaposlitve, 6 % pa je imelo to srečo, da so se takoj zaposlili. Nezanemarljiv je delež tistih, ki so študij podaljšali zato, ker niso dobili zaposlitve (21 %) ali pa zaradi ohranitve statusa (21 %). Rezultati grafično ponazarja Slika 13.

Slika 13: Posluževanje podaljševanja študija (v %)

25. Ali bi se bili pripravljeni dodatno izobraževati, usposablјati ali prekvalificirati, da bi s tem povečali svoje zaposlitvene možnosti?

Več kot polovica vprašanih (54 %) se je pripravljena dodatno izobraževati, če bi jim to omogočil Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 42 % pa je to pripravljena storiti tudi samoplačniško. Le 4 % je takšnih, ki na dodatno izobraževanje niso pripravljeni.

26. Ali bi bili pripravljeni brez plačila delati kot pripravnik ali kot prostovoljni delavec, v kolikor bi vam to omogočilo nadaljnjo zaposlitev?

Če bi pripravništvo ali prostovoljno delo omogočilo nadaljnjo zaposlitev, so anketiranci pripravljeni sprejeti to delo. 26 % vprašanih bi to sprejelo za kratek čas, 66 % pa za dlje časa. Le 8 % je takih, ki niso pripravljeni delati kot pripravniki ali prostovoljci, kljub temu da bi jim to omogočalo nadaljnjo zaposlitev.

27. Ali ste že zasledili kakšno kampanjo ali razpis, ki s finančnimi in drugimi sredstvi spodbuja zaposlovanje mladih in s tem skuša znižati njihovo brezposelnost?

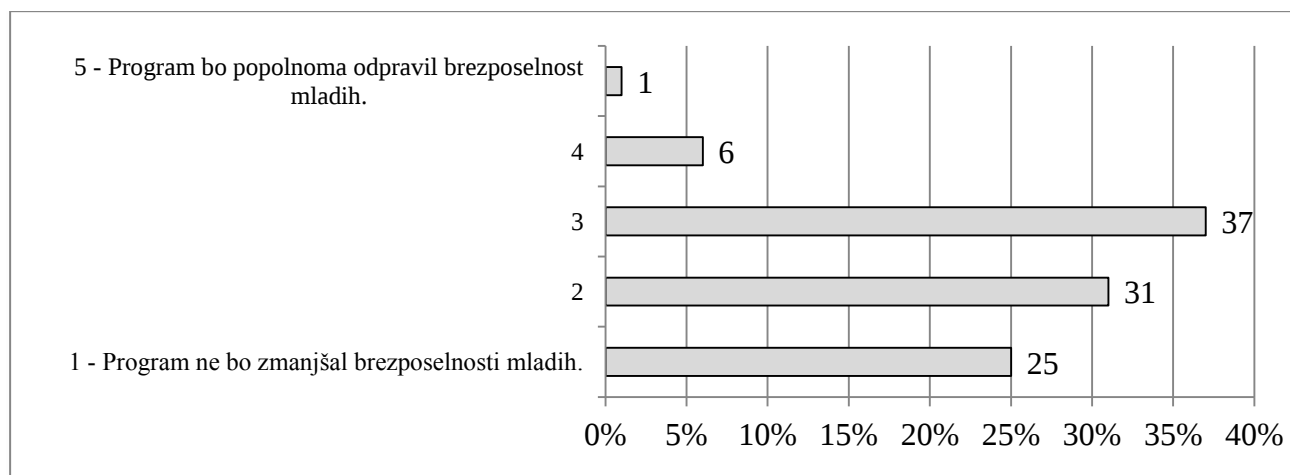
28. Ste že slišali za program Jamstvo za mlade, s katerim želi vlada s finančnimi sredstvi izboljšati stanje na področju zaposlovanja mladih?

S temi vprašanji želim ugotoviti, v kolikšni meri brezposelni mladi poznajo kampanje ali razpise, ki s pomočjo finančnih in drugih sredstev spodbujajo zaposlovanje mladih. Na vprašanje, ali so že zasledili kakšen ukrep, jih je 68 % odgovorilo z da, 14 % z ne, 19 % pa se ne spomni nobenega ukrepa. Na vprašanje je odgovorilo 111 anketirancev, na naslednje vprašanje pa eden manj. Konkretni ukrep programu Jamstvo za mlade, s katerim želi vlada s finančnimi sredstvi izboljšati stanje na področju zaposlovanja mladih, je le 56 % vprašanim poznan, 44 % anketirancev pa za ukrep še ni slišalo. Menim, da je premalo mladih ozaveščenih o tovrstnih ukrepih, sploh pa o najbolj aktualnem ukrepu.

29. S programom Jamstvo za mlade bo vsaki mladi osebi (15–29 let) ponujena zaposlitev, usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajša oblika usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb. V kolikšni meri menite, da bo omenjeni program pomagal izboljšati položaj mladih in zmanjšal njihovo brezposelnost?

Anketirani brezposelni mladi so bili do ocene precej kritični. 25 % jih je mnenja, da program ne bo zmanjšal brezposelnosti, le 1 % pa jih meni, da bo program popolnoma odpravil brezposelnost. Ocena je bila podana na podlagi petstopenjske lestvice, kjer 1 pomeni, da program ne bo zmanjšal brezposelnosti mladih, 5 pa da bo popolnoma odpravil brezposelnost mladih. Povprečna ocena znaša 2,3. Ocene prikazuje Slika 14.

Slika 14: Ocena o učinkovitosti ukrepa Jamstvo za mlade (v %)

Zakaj tako menite?

Na to vprašanje je odgovorilo 108 anketirancev, od tega jih je 23 pustilo prazno polje za odgovor ali pa je bil odgovor neveljaven. Vsi dobljeni odgovori so zbrani v Prilogi 11. Anketiranci so v povezavi s prejšnjim vprašanjem mnenja, da so finančne spodbude za zaposlovanje mladih zgolj "potuha" delodajalcem, ki mlade v tem primeru vidijo kot sredstvo za olajšave. Prostih delovnih mest je že tako premalo, marsikatera pa bodo zaradi finančnih spodbud umetno ustvarjena. V splošnem se mladi strinjajo, da gre bolj za kratkoročne ukrepe in da program bistveno ne bo pripomogel k boljšemu zaposlovanju mladih, saj je premalo delovnih mest, nove pa je nemogoče ustvariti tako hitro. V osnovi bi bilo potrebno najprej prestrukturirati izobraževalni sistem. Edina dobra lastnost programa je ta, da bodo mladi z njegovo pomočjo pridobili izkušnje in delovne navade, pridobljena znanja pa uporabili pri iskanju nadaljnje zaposlitve.

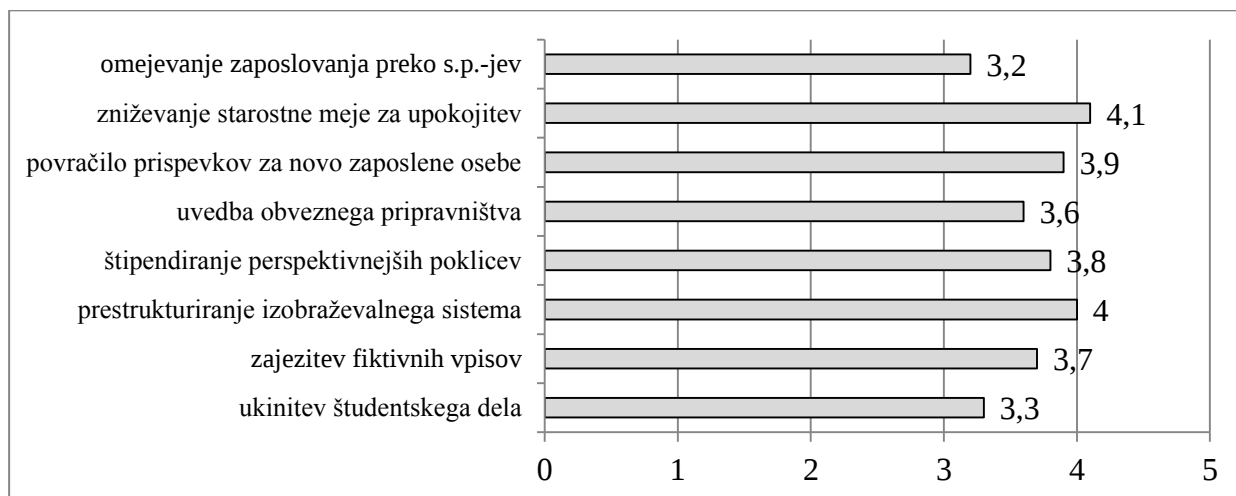
30. V kolikšni meri bi vlada najučinkoviteje spodbudila zaposlovanje mladih?

Anketirance prosim, da na petstopenjski lestvici od 1 do 5 ocenijo učinkovitost posameznih ukrepov pri spodbujanju zaposlovanja mladih. Pri tem 1 pomeni, da bi bil ukrep najmanj učinkovit, 5 pa najbolj učinkovit. Ponujeni ukrepi so bili naslednji:

- ukinitiv študentskega dela,
- zajezeitev fiktivnih vpisov,
- prestrukturiranje izobraževalnega sistema,
- štipendiranje perspektivnejših poklicev,
- uvedba obveznega pripravništva kot dela poklicne poti mladih,
- povračilo prispevkov delodajalca za novo zaposlene osebe,
- zniževanje starostne meje za upokožitev in s tem hitrejše sproščanje delovnih mest,
- omejevanje zaposlovanja preko s.p.-jev.

Po mnenju anketiranih bi bil v povprečju najučinkovitejši ukrep znižanje starostne meje za upokožitev in s tem hitrejše sproščanje delovnih mest za mlade, najmanj učinkovit pa ukrep omejevanje zaposlovanja preko s.p.-jev. Povprečne ocene ukrepov so prikazane v Sliki 15.

Slika 15: Povprečne ocene učinkovitosti posameznih ukrepov v povezavi s spodbujanjem zaposlovanja mladih

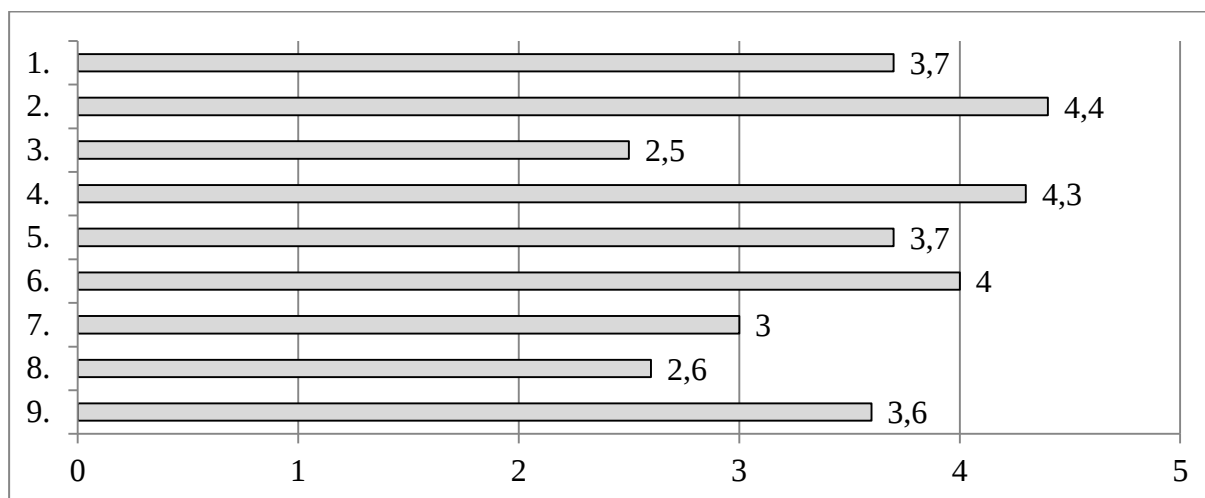
31. Pred vami je še zadnje vprašanje, ki vsebuje trditve, vi pa ocenite strinjanje z njimi.

Tudi pri tem vprašanju so anketiranci ocenjevali s pomočjo petstopenjske lestvice, pri čemer ocena 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, ocena 5 pa »se popolnoma strinjam«. Anketiranci so ocenjevali naslednje ponujene trditve:

1. Za vse višjo brezposelnost med mladimi je kriva trenutna finančna kriza.
2. Brezposelnost mlade "spodbuja" k podaljševanju študija, sivi ekonomiji in delu na črno.
3. Mladi težje dobijo zaposlitev, ker niso pripravljeni skromno začeti na poklicnem področju.
4. Danes dobiš zaposlitev le preko vez in poznanstev.
5. Ženske težje najdejo zaposlitev kot moški.
6. Z upoštevanjem delovnih izkušenj, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom, bi pripomogli k boljši zaposljivosti mladih.
7. Delodajalci upoštevajo študentsko delovno kot primerne delovne izkušnje.
8. Država s štipendiranjem in razpisnimi pogoji (število vpisnih mest) pravilno usmerja mlade v bolj perspektivne poklice.
9. Bodoči dijaki in študentje bi se morali usmerjati v bolj perspektivne poklice, da bi s tem izboljšali zaposlitvene možnosti.

Na vprašanje je odgovorilo 105 anketirancev – toliko jih je torej v celoti zaključilo anketo. Povprečne ocene strinjanj s trditvami so prikazane na Sliki 16. Iz nje je razvidno, da se anketiranci najmanj strinjajo v trditvi "Mladi težje dobijo zaposlitev, ker niso pripravljeni skromno začeti na poklicnem področju." Največ strinjanja je dosegla trditev "Brezposelnost mlade "spodbuja" k podaljševanju študija, sivi ekonomiji in delu na črno."

Slika 16: Povprečne ocene strinjanja s ponujenimi trditvami

32. V kolikor bi mi želeli še karkoli sporočiti, pripomniti ali predlagati, lahko to storitev v spodnjem okvirčku, v nasprotnem primeru ste z anketo zaključili.

Zadnje (neobvezno) vprašanje namenjam tistim anketirancem, ki mi želijo karkoli dodatno sporočiti. Poleg spodbudnih besed glede pisanja magistrskega dela in zanimanja za končne rezultate, so nekateri anketiranci podali svoje predloge in pripombe. Eden izmed podanih predlogov je bil kritje materialnih stroškov oziroma kilometrine, saj so mladi iskalci zaposlitve, doma iz podeželja, diskriminirani pri iskanju službe. Kriza naj bi bil le izgovor za ljudi, ki so Slovenijo in njeno gospodarstvo spravili v takšno stanje, kot je, in za to ne želijo prevzeti odgovornosti. Ravno zaradi tega bi se sedanja politika morala ukvarjati z aktualnimi perečimi problemi in začeti delati na konkretnih rešitvah. Dva izmed anketiranih sta izpostavila problem o nujnosti strokovnega izpita. S tem so mladi, ki zaključijo izobraževanje, prisiljeni delati kot prostovoljni pripravniki, saj se brez izpita ne morejo zaposliti.

4.5 Testiranje hipotez

Pred pričetkom izvajanja raziskave sem si zastavila tri temeljne hipoteze. Opisala sem jih že v poglavju 4.2 Hipoteze, s pomočjo izvedene analize in izračunov pa jih v nadaljevanju preverim.

Hipoteza št. 1: Mladi brezposelni so v večini iskalci prve zaposlitve.

Konkretnjša hipoteza, ki sem jo preverjala: več kot 50 % brezposelnih mladih je iskalcev prve zaposlitve. Podatke za hipotezo črпам iz 6. anketnega vprašanja, kjer sem od anketirancev želela informacijo o njihovem poklicnem statusu. Nanj je odgovoril 301 anketiranec, vendar pa jih je le 142 izpolnjevalo pogoje za nadaljevanje ankete. V anketi je tako sodelovalo 45 brezposelnih mladih in 97 brezposelnih mladih, ki so hkrati iskalci prve

zaposlitve. Iz Tabele 15 so razvidni tudi deleži obeh skupin anketirancev: 68,3 % brezposelnih mladih je hkrati tudi iskalcev prve zaposlitve, 31,7 % pa je že bilo zaposlenih in ponovno iščejo zaposlitev.

Tabela 15: Brezposelni mladi glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa

	f_o^*	% _o	f_p^*	% _p	χ^2	sp*	P - vrednost
Brezposeln - iskalec prve zaposlitve	97	68,3	71	50	19,04	1	< 0,001
Brezposeln	45	31,7	71	50			
Skupaj	142	100,0	142	100			

Legenda: *fo = opažene frekvence; fp = pričakovane frekvence; sp = stopnje prostosti.

Postavljeno hipotezo testiram tako, da primerjam opažene deleže s tistimi, ki bi jih pričakovala, če bi bili brezposelni mladi enako verjetno prvi ali ponovni iskalci zaposlitve. Pričakovane deleže določim na podlagi statističnih podatkov. Kot je razvidno iz Tabele 4, je bilo junija 2014 29.174 brezposelnih mladih v starosti od 15 do 29 let, od tega jih je bilo 14.717 iskalcev prve zaposlitve, kar predstavlja 50,45 %. Za primerjavo opaženih in pričakovanih frekvenc uporabim hi kvadrat test. Hipotezo (pa tudi vse nadaljnje hipoteze) preverjam pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. Kadar je p-vrednost manjša ali enaka 0,05, alternativno hipotezo sprejemem. V tem primeru je temu tako, zato zaključim, da je delež prvih iskalcev zaposlitve večji od 50 % oziroma da je več kot polovica brezposelnih mladih prvih iskalcev zaposlitve.

V Tabeli 4 so podatki o mladih iskalcih prve zaposlitve razdeljeni v dve starostni skupini, in sicer od 15 do 24 let ter od 25 do 29 let. Med skupinama je moč opaziti razliko v deležu brezposelnih mladih iskalcev prve zaposlitve, zato hipotezo razčlenim še na dve podhipotezi in preverim vsako izmed omenjenih starostnih skupin posebej. Za pričakovane deleže uporabim statistične podatke iz Tabele 4. Rezultati so prikazani v spodnjih tabelah.

Hipoteza 1a: Več kot 65 % brezposelnih mladih, starih med 15 in 24 let, je iskalcev prve zaposlitve.

79,4 % brezposelnih mladih v starosti od 15 do 24 let je prvih iskalcev zaposlitve, 20,6 % pa je že bilo zaposlenih in ponovno iščejo zaposlitev.

Tabela 16: Brezposelni mladi, stari od 15 do 24 let, glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa

	f_o^*	% _o	f_p^*	% _p	χ^2	sp*	p - vrednost
Brezposeln - iskalec prve zaposlitve	27	79,4	22	65	3,104	1	0,039**
Brezposeln	7	20,6	12	35			
Skupaj	34	100,0	34	100			

Legenda: *fo = opažene frekvence; fp = pričakovane frekvence; sp = stopnje prostosti.

** Podana je enosmerna p-vrednost; ne zanima nas le razlika v deležih, ampak tudi smer razlike.

Postavljeno hipotezo testiram tako, da primerjam opažene deleže s tistimi, ki bi jih pričakovala, če bi bili brezposelni mladi enako verjetno prvi ali ponovni iskalec zaposlitve. Za primerjavo opaženih in pričakovanih frekvenc uporabim hi kvadrat test. Hipotezo preverjam pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. Kadar je p-vrednost manjša ali enaka 0,05, alternativno hipotezo sprejem. V mojem primeru je temu tako, zato zaključim, da je delež prvih iskalcev zaposlitve v starosti od 15 do 24 let statistično značilno večji od 65 %, in tako potrdim hipotezo.

Hipoteza 1b: Več kot 42 % brezposelnih mladih, starih med 25 in 29 let, je iskalcev prve zaposlitve.

64,8 % brezposelnih mladih, starih od 25 do 29 let, je prvih iskalcev zaposlitve, 35,2 % pa je že bilo zaposlenih in ponovno iščejo zaposlitev.

Tabela 17: Brezposelni mladi, stari od 25 do 29 let, glede na delovno dobo in rezultat hi kvadrat testa

	f_o^*	% _o	f_p^*	% _p	χ^2	sp*	p - vrednost
Brezposeln - iskalec prve zaposlitve	70	64,8	45	42	23,077	1	< 0,001
Brezposeln	38	35,2	63	58			
Skupaj	108	100,0	108	100			

Legenda: *fo = opažene frekvence; fp = pričakovane frekvence; sp = stopnje prostosti.

Ugotovim, da je delež prvih iskalcev zaposlitve v starosti od 25 do 29 let, statistično značilno večji od 42 %, zato tudi to hipotezo potrdim.

Hipoteza št. 2: Mladi se težko vključijo na trg dela.

Konkretnjša hipoteza, ki jo preverjam: obstaja razlika v oceni težavnosti dejavnikov, ki ovirajo mlade pri iskanju zaposlitve. Pri preverjanju te hipoteze mi je v pomoč 15. anketno vprašanje, kjer sem anketirance prosila, da ocenijo, v kolikšni meri posamezen dejavnik povzroča mladim težave pri iskanju zaposlitve. Ocenjevali so na petstopenjski lestvici, kjer 1 pomeni, da z dejavnikom nimajo težav, 5 pa, da imajo zelo veliko težav.

Na vprašanje je odgovorilo 120 anketirancev. V povprečju se najbolj strinjajo s trditvijo, da imajo mladi največ težav pri iskanju zaposlitve zaradi pomanjkanja ali neustreznosti izkušenj, najmanj pa zaradi spola. Porazdelitev odgovorov pri pomanjkanju in neustreznosti izkušenj je močno asimetrična v levo. Večinoma so se torej anketiranci s tema dvema trditvama strinjali. Na homogenost odgovorov nakazuje tudi standardni odklon, ki je pri teh dveh trditvah manjši kot pri ostalih. Težavnost dejavnikov primerjam s pomočjo analize variance za odvisne vzorce (isti posamezniki so odgovarjali na vse trditve, zato obstaja korelacija med njihovimi odgovori). Pri tem se zavedam, da porazdelitev odgovorov pri trditvah pomanjkanje in neustreznost izkušenj ni normalna, kar lahko vpliva na veljavnost zaključkov.

Tabela 18: Zaviralni dejavniki pri iskanju zaposlitve

Razlog brezposelnosti	M*	SD*	Asimetričnost	Sploščenost	n*	F	sp*	P-vrednost
Pomanjkanje izkušenj	4,72	0,71	-2,93	9,14	120	72,99	3,5	< 0,001
Neustreznost izkušenj	4,40	0,97	-1,89	3,39	120			
Izobrazba	3,52	1,17	-0,50	-0,45	120			
Starost	3,30	1,22	-0,34	-0,60	120			
Spol	2,98	1,26	0,06	-0,79	120			

Legenda: * M - aritmetična sredina; SD = standardni odklon; n = numerus; sp = stopnje prostosti.

Z analizo variance želim preveriti, ali obstajajo statistično značilne razlike v povprečni oceni posameznega razloga brezposelnosti. Pri tem upoštevam, da so vsakega od razlogov ocenjevali isti posamezniki, zato njihovi odgovori niso neodvisni med seboj. Najprej naredim analizo variance za odvisne vzorce oziroma za ponovljene meritve (ang. *Within-subject ANOVA, repeated measures ANOVA*). Pred tem preverim določene predpostavke, ki jih moram upoštevati, če želim priti do pravih zaključkov s tako verjetnostjo, kot jo na začetku predvidim (s tipično 95 % verjetnostjo oziroma s 5 % tveganjem preverim hipotezo).

Predpostavka o sferičnosti: če izračunam za vsakega posameznika razliko v ocenah med vsemi pari trditev in nato preverim, kakšna je variabilnost teh razlik, bi morala biti

variabilnost razlik med vsemi pari enaka. Enakost varianc razlik med trditvami oziroma sferičnost podatkov preverjam z **Mauchlyjevim testom sferičnosti**. Če je rezultat testa statistično značilen, variance razlik niso enake (v mojem primeru je temu tako). Predpostavka sferičnosti tako ni izpolnjena. Kljub neenakosti varianc lahko nadaljujem z analizo variance, če upoštevam **Greenhouse-Geisserjevo korekcijo**. Statistično značilnost razlik med trditvami z upoštevanjem te korekcije izpiše program in kadar je p-vrednost manjša ali enaka 0,05 zaključim, da razlike v pomembnosti razlogov brezposelnosti obstajajo.

Pri analizi variance preverjam le, ali se vsaj dve povprečji (vsaj dva razloga) med seboj razlikujeta. Kadar je temu tako, in v mojem primeru temu je ($F = 72,99$; $sp = 3,5$; $p < 0,001$), je potrebno narediti še dodatne teste, s pomočjo katerih je mogoče preveriti, med katerimi ocenami razlogov razlike obstajajo. Sama uporabim post-hoc analizo s pomočjo **Bonferronijevega testa**, ki prikaže primerjavo povprečij med skupinami v vseh možnih kombinacijah. V analizo je vključenih 5 razlogov brezposelnosti, torej je primerjav med vsemi pari 10. Razlika je statistično značilna, če je $p \leq 0,05/10$ tj- $p \leq 0,005$. Test pokaže, da obstajajo statistično značilne razlike v povprečni oceni posameznega razloga brezposelnosti. Pomanjkanje izkušenj je v povprečju najbolj pomemben zaviralni dejavnik pri iskanju zaposlitve (razlika v povprečni oceni je med tem in vsakim od ostalih dejavnikov statistično značilna). Rezultati parne primerjave med trditvami z upoštevanjem Bonferronijeve korekcije so prikazani v Prilogi 12. Med tistim parom dejavnikov, kjer je $p \leq 0,05$, obstaja statistično značilna razlika v povprečni oceni težavnosti. Npr.: razlika v povprečni težavnosti iskanja zaposlitve zaradi spola in starosti je -0,32 (spol M = 2,9; starost M = 3,3; razlika = 0,3), $p > 0,05$. Na podlagi tega sklenem, da ni statistično značilnih razlik v ocenjevanju težavnosti zaposlitve zaradi spola in starosti.

Hipoteza št. 3: Dokončana stopnja izobrazbe in smer študija vplivata na zaposljivost mladih.

Hipoteza 3a: Obstaja povezanost med stopnjo izobrazbe in statusom na trgu dela.

Hipotezo najlažje preverim tako, da primerjam odgovore zaposlenih mladih in brezposelnih mladih o njihovi doseženi izobrazbi (4. in 6. anketno vprašanje). Izmed 26 anketiranih zaposlenih mladih jih je 96,2 % z največ višjo izobrazbo, medtem ko je izmed 132 brezposelnih mladih delež z največ višjo izobrazbo 89,4 %. Deleži so razvidni tudi iz Tabele 19. Signifikantnost razlike v opaženih deležih preverim s testom največjega verjetja (pričakovana frekvenca v eni celici je manjša od 5, zato hi kvadrat test ni primeren) in ugotovim, da razlika ni statistično značilna ($p > \alpha$). Zaključim lahko, da ni povezanosti med stopnjo izobrazbe in zaposlitvenim statusom, zato to hipotezo zavrnem.

Tabela 19: Struktura zaposlenih in brezposelnih mladih po stopnji izobrazbe in rezultat testa največjega verjetja

Stopnja izobrazbe	Poklicni status		Skupaj f (%)	LR**	sp**	P - vrednost
	Zaposlen*	Brezposeln*				
	f (%)	f (%)				
Največ višja	25 (96,2)	118 (89,4)	143(90,5)	1,4	1	0,236
Visoka in več	1 (3,8)	14 (10,6)	15 (9,5)			
Skupaj	26 (100,0)	132 (100,0)	158 (100,0)			

Legenda: * zaposlen = samozaposlen ali zaposlen; brezposeln = brezposeln – iskalec prve zaposlitve ali brezposeln, **LR = statistika največjega verjetja; sp = stopnje prostosti.

Hipoteza 3b: Obstaja povezanost med smerjo študija in zaposlitvenim statusom.

Tudi pri tej hipotezi preverim rezultate zaposlenih in brezposelnih mladih, le da se tokrat osredotočim na področje njihove izobrazbe (4. in 5. vprašanje). Rezultate prikazuje Tabela 20.

Tabela 20: Struktura zaposlenih in brezposelnih mladih po področju izobrazbe in rezultat testa največjega verjetja.

Smer študija	Poklicni status		Skupaj f (%)	LR*	sp*	P - vrednost
	Zaposlen	Brezposeln				
	f (%)	f (%)				
Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev	2 (6,7)	31 (21,8)	33 (19,2)	16,42	8	0,037
Umetnost in humanistika	1 (3,3)	14 (9,9)	15 (8,7)			
Družbene, poslovne, upravne in pravne vede	14 (46,7)	37 (26,1)	51 (29,7)			
Naravoslovje, matematika in računalništvo	1 (3,3)	15 (10,6)	16 (9,3)			
Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo	7 (23,3)	17 (12,0)	24 (14,0)			
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in veterinarstvo	0 (0,0)	4 (2,8)	4 (2,3)			
Zdravstvo in sociala	1 (3,3)	13 (9,2)	14 (8,1)			
Storitve	0 (0,0)	1 (0,7)	1 (0,6)			
Drugo	4 (13,3)	10 (7,0)	14 (8,1)			
Skupaj	30 (100,0)	142 (100,0)	172 (100,0)			

Legenda: * LR = statistika največjega verjetja; sp = stopnje prostosti.

Iz Tabele 20 je razvidno, da je izmed 30 anketiranih zaposlenih mladih največ (46,7 %) študiral družbene, poslovne, upravne in pravne vede, medtem ko je izmed 142 brezposelnih mladih te vede študiral le 26,1 %. Smer tehniko, proizvodno tehnologijo in gradbeništvo je študiral 23,3 % zaposlenih mladih, brezposelnih mladih pa le 12 %. Relativno visok delež brezposelnih mladih (21,8 %) je študiral izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev, med zaposlenimi pa je takih le 6,7 %. Test največjega verjetja pokaže, da obstaja povezanost med smerjo študija in zaposlitvenim statusom, zato potrdim zastavljeno hipotezo.

Glede zaposljivosti mladih v povezavi z dokončano smerjo študija sem preverila rezultate študije *The School-to-work transition of higher education graduates in Slovenia* (Farčnik 2012), ki je usmerjena v zaposlovanje mladih diplomantov v obdobju od leta 2007 do leta 2009. Avtorica je raziskala, koliko diplomantov in v kolikšnem času se je zaposlilo po zaključku študija oziroma po diplomi ter ujemanje prve zaposlitve s področjem njihovega izobraževanja. V prvih treh mesecih po diplomi imajo največ zaposlitvenih možnosti za zaposlitev diplomanti medicine in tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva, v prvih treh in tudi v prvih devetih mesecih pa imajo najmanj zaposlitvenih možnosti diplomanti umetnosti in humanistike. Zaposlitvene možnosti se razlikujejo tudi po posameznih visokošolskih institucijah in vrstah programov. Avtorica se je osredotočila na zaposljivost diplomantov novih bolonjskih programov poslovnih in upravnih ved in ugotovila, da imajo diplomanti novih bolonjskih programov nižjo verjetnost zaposlitve v primerjavi z diplomanti, ki so zaključili šolanje po starejših programih. Avtorica je proučila tudi neujemanje področja izobraževanja diplomantov z njegovimi poklici. Največ neujemanja je med diplomanti s področja novinarstva in obveščanja, varstva okolja in transportnih storitev, najmanj neujemanja pa med diplomanti s področja izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev ter medicine. S pomočjo statističnih podatkov je ugotovila še, da na verjetnost ujemanja področja izobraževanja diplomanta vpliva tudi trajanje njegove brezposelnosti: dalj časa, kot je diplomant brezposeln, večje je neujemanje zaposlitve s področjem njegovega izobraževanja. Ugotovitev je zaključila, da so tovrstni podatki pomembni pri financiranju izobraževanja.

4.6 Ostale ugotovitve

➤ Težja zaposljivost mladih ni nujno razlog za podaljševanje študija.

Mladi težijo k nadaljevanju študija in pridobitvi višje izobrazbe, s tem pa se zvišuje tudi starost, ko vstopijo na trg dela. Večina mladih, ki ob zaključku študija ne najde ustrezne zaposlitve, se odloči za podaljšanje študija. Mnogi se odločajo za prekvalifikacijo v druge poklice, kar naj bi povečalo zaposlitvene možnosti. Veliko je tudi takih, ki se za to odločijo zgolj zaradi t. i. "statusa" oziroma ohranitve pravice po obveznem zdravstvenem zavarovanju ali pa zato, da lahko opravljajo vsaj priložnostna dela preko študentskih napotnic oziroma delajo kot pripravniki. S 24. anketnim vprašanjem sem zato od anketirancev želela pridobiti informacijo, ali so se osebno kdaj poslužili podaljševanja študija. Kot je razvidno iz Priloge

13, je na vprašanje odgovorilo 112 anketiranih, od tega jih je 54,5 % iz različnih vzrokov podaljšalo študij, 45,5 % pa je po končanem študiju iskalo zaposlitev oz. so se zaposlili. Opažene deleže primerjam s tistimi, ki bi jih pričakovala, če bi bilo enako verjetno, da brezposelni mladi nadaljujejo s študijem ali pa začnejo iskati zaposlitev oziroma se zaposlijo. Ugotovim, da razlika ni statistično značilna ($p > \alpha$). Res je, da se veliko mladih odloči za podaljševanje študija, ne morem pa trditi, da je zaradi težje zaposljivosti verjetnost za podaljševanje študija večja.

➤ **Mladi so kritični do aktivnih politik zaposlovanja in njenih učinkov.**

Od mladih sem želela pridobiti tudi oceno uspešnosti aktivnih politik zaposlovanja pri zniževanju brezposelnosti mladih v Sloveniji. Država želi zmanjšati brezposelnost mladih z različnimi finančnimi sredstvi in spodbudami delodajalcem, npr.: oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo in za primer brezposelnosti. Z 29. anketnim vprašanjem sem preverila oceno aktualnega ukrepa, in sicer programa Jamstvo za mlade. Za oceno programa Jamstvo za mlade sem se odločila zato, ker je program trenutno najbolj aktualen na področju brezposelnosti mladih in zato verjetno tudi bolj poznan tej ciljni skupini. Anketiranci so ocenjevali, v kolikšni meri naj bi program pomagal izboljšati položaj mladih in zmanjšal njihovo brezposelnost. "Izboljšavo" so ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »ne bo zmanjšal brezposelnost mladih«, 5 pa »bo popolnoma odpravil brezposelnost mladih«. Predvidevala sem, da bodo brezposelni mladi uspešnost ukrepa ocenili s povprečno oceno, ki bo nižja od 3. Ocena 3 namreč označuje neko srednjo uspešnost programa. V Prilogi 13 so prikazani podatki v povezavi z odgovori anketirancev na omenjeno vprašanje. Nanj je odgovorilo skupno 108 mladih. V povprečju so anketirani mnenja, da program ne bo zelo uspešen v zniževanju brezposelnosti mladih ($M = 2,28$; $SD = 0,95$). S pomočjo t-testa za en vzorec preverim, ali je povprečna ocena uspešnosti programa tudi v populaciji manjša od 3. Ugotovim, da je povprečna ocena statistično značilno nižja od 3 in zaključim, da so brezposelni mladi manj zaupljivi do uspešnosti programa pri odpravljanju brezposelnosti mladih. Predvidevam, da so enako nezaupljivi tudi do drugih programov aktivne politike zaposlovanja. Razloge za takšno kritičnost sem že predstavila v prejšnjem poglavju, v celoti pa so zbrani v Prilogi 11.

Do aktivne politike zaposlovanja niso kritični samo brezposelni. Kolikor sama spremljam medije, ugotavljam, da so podobnega mnenja tudi sindikati, delodajalci in celo stroka. Programi oziroma ukrepi naj bi bili premalo usmerjeni v potrebe trga dela, premalo oziroma skoraj nič pa se ne ukrene na področju izobraževalnega sistema. Menim, da bi morali biti programi usmerjeni tudi k ustvarjanju novih delovnih mest, kamor bi se lahko brezposelni mladi zaposlovali. Uspešnost preteklih programov aktivne politike zaposlovanja raziskuje tudi nekaj analiz, ki večinoma vključujejo podatke o vključenosti oseb v posamezne programe in podatke o sredstvih, namenjenih za posamezen program. Zanimivo bi bilo izmeriti učinke

programov pri zmanjševanju brezposelnosti, saj bi lahko na podlagi rezultatov ugotovili, ali so usmeritve programov ustrezne, ali tudi na dolgi rok pripomorejo k zmanjšanju brezposelnosti in ali ne gre zgolj za finančno "pomoč" podjetjem, ki jo s pridom izkoriščajo. Konkretna in obširna neodvisna analiza je med drugim tudi analiza Ekonomskega inštituta pravne fakultete (EIPF) iz leta 2012 z naslovom: Rezultati ciljnega raziskovalnega projekta št. V5-1045 „Vrednotenje največjih programov aktivne politike zaposlovanja, vključno z ukrepi proti gospodarski in finančni krizi“. Analiza ugotavlja, da je število programov previsoko, da ga je potrebno zmanjšati, programe pa bolj ciljno usmeriti v posamezne ranljive skupine brezposelnih in jih prilagoditi potrebam na trgu (primanjkovanje določenih delovnih mest). Pri vsakem ukrepu je potrebno bolj natančno določiti vsebino in realne cilje. Programi namreč le redko pozitivno vplivajo na ustvarjanje novih delovnih mest, imajo pa tudi zelo majhen ali celo ničelni učinek na zaposlovanje po zaključku programa. Veliko brezposelnih oseb se, po "subvencionirani" zaposlitvi, vrne med registrirano brezposelne v roku enega meseca od formalnega zaključka subvencije, kar kaže na kratkoročen učinek subvencij. Mnogi delodajalci dane subvencije tudi izkoriščajo, zato EIPF predlaga, da se poostri nadzor nad uporabo subvencij ter uvede pravilo, da delodajalec zagotovi zaposlitev, ki bo daljša od dobe izplačevanja subvencije. Raziskava ugotavlja, da je med bolj uspešnimi ukrepi ukrep preverjanje in potrjevanje Nacionalne poklicne kvalifikacije, ki naj bi bil koristen predvsem za dolgotrajno brezposelne osebe. Za posebej obetavne so se izkazali tudi programi za povečanje učinkovitosti iskanja dela, ki so zaradi svoje narave tudi stroškovno učinkoviti. Usposabljanja in izobraževanja brezposelnih so tako bolj učinkovita kot pa denarne subvencije delodajalcem. Programi, namenjeni mladim, izkazujejo precej slabše rezultate kot programi, namenjeni starejšim. Rezultati kažejo, da je potrebno programe za mlade preoblikovati in jim nameniti več pozornosti. Analitiki celo predlagajo, da se ekonomska politika osredotoči tudi na ukrepe, ki niso del aktivne politike zaposlovanja. Potrebna je npr. reorganizacija izobraževalnega sistema in uvedba stimulativnih štipendij za tista delovna mesta, po katerih je več povpraševanja in katerih na trgu dela primanjkuje.

➤ **Mladi vse pogosteje iščejo zaposlitvene možnosti v tujini.**

Zaradi slabih gospodarskih razmer mladi zaposlitev iščejo v tujini. Priložnosti zanje je malo, mladi pa polni svežega znanja, ambicij in upanja po kakovostnem življenju odhajajo izven države, ki jim ne nudi ustreznih delovnih pogojev. Predvidevala sem, da več kot polovica mladih že razmišlja o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini ali pa so tik pred odhodom v tujino. Z 22. anketnim vprašanjem sem mlade spraševala, kaj menijo o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini. Na vprašanje je odgovorilo 113 anketirancev. Kot je prikazano v Prilogi 13, kar 76,1 % brezposelnih mladih razmišlja o odhodu v tujino. S hi kvadrat testom preverim, ali je opazen delež tudi v populaciji višji od 50 %. Ugotovim, da temu je tako ($p < \alpha$). Več kot 50 % brezposelnih mladih razmišlja o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini.

SKLEP

Namen magistrskega dela je bil s pomočjo strokovne literature podati teoretični pregled osnovnih konceptov trga dela in se pri tem osredotočiti na položaj mladih na tem trgu. Tako sem proučila razmere ter prednosti in slabosti, s katerimi se srečujejo mladi pri iskanju zaposlitve. Analizirala sem tudi ukrepe ekonomske politike, s katerimi skuša država spodbujati zaposlovanje mladih. Povzamem lahko, da so temeljni vzroki za visoko brezposelnost mladih oziroma njihovo težjo zaposljivost naslednji:

- slaba ekonomska rast in s tem pomanjkanje prostih delovnih mest,
- množični prihodi skupin mladih na trg dela po zaključku šolanja,
- pomanjkanje izkušenj in delovnih navad pri mladih,
- neprilagojen izobraževalni sistem,
- neustrezna izobrazbena struktura mladih ter njihova neustrezna usposobljenost za delo in
- drugi ekonomski razlogi (stečaji podjetij, reforme za izhod iz krize in varčevalni ukrepi).

Glavne prednosti mladih pri prehodu iz izobraževalnega sistema na trg dela so predvsem nova znanja in s tem inovativnost, dovezetnost do sprememb v delovnem procesu ter pripravljenost za opravljanje takšnih del, ki ne ustreza njihovi izobrazbi ali pa del, ki so manj plačana oziroma fizično bolj naporna. Slabosti pri iskanju zaposlitve so pomanjkanje delovnih izkušenj in delovnih navad, pomanjkanje odgovornosti in samostojnosti pri delu ter pripadnosti in stalnosti. Mladi so zaradi teh pomanjkljivosti deležni bolj fleksibilnih in nestalnih oblik zaposlitev, slabših delovnih mest in nižjega plačila za delo. Posledice brezposelnosti mladih se kažejo v njihovem slabšem socialnem statusu, finančni odvisnosti od staršev in kasnejšega osamosvajanja, v manjšem družbenem in kulturnem udejstvovanju, posledično pa v osamitvi in socialni izključenosti ter v zdravstvenih in psiholoških težavah. Mladi se zavedajo svojih slabosti in si že med izobraževanjem nabirajo delovne izkušnje s pomočjo različnih honorarnih in sezonskih del, ki pa velikokrat niso v povezavi z njihovo izobraževalno usmeritvijo in želenim poklicem. Oteženega položaja mladih se zavedajo tudi države, ki zaposlovanje mladih spodbujajo s pomočjo različnih ukrepov in finančnih spodbud podjetjem, s štipendiranjem ter financiranjem izobraževanja mladih in z usposabljanjem že med študijem (pripravnistvo).

S pomočjo empirične analize sem prišla do ugotovitve, da skoraj polovica mladih brezposelnih v starosti od 15 do 24 let še nikoli ni bila zaposlena. Delež brezposelnih mladih v starosti od 15 do 24 let, ki so hkrati iskalci prve zaposlitve, je statistično značilno večji od 65 %, medtem ko je delež teh v starosti od 25 do 29 let nekaj več kot 40 %. Ugotovila sem tudi, da se mladi težko vključijo na trg dela. Zaradi daljšega procesa izobraževanja vanj vstopajo celo kasneje kot mladi pred leti. V povprečju so se mladi najbolj strinjali s trditvijo, da imajo največ težav pri iskanju zaposlitve zaradi pomanjkanja ali neustreznosti izkušenj, malo manj zaradi izobrazbe, najmanj pa zaradi starosti in spola. Na podlagi rezultatov

raziskave ne morem trditi, da obstaja povezanost med stopnjo izobrazbe in zaposlitvenim statusom mladih, lahko pa potrdim povezavo zaposlitvenega statusa in smeri študija. Med anketiranimi brezposelnimi mladimi je bilo namreč največ tistih, ki so študirali družbene, poslovne, upravne in pravne vede ter izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev, najmanj pa jih je študiralo področje storitev. Največ zaposlenih mladih anketirancev je dokončalo študij družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved ter področje tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva. Najmanj zaposlenih prihaja s področja storitev; kmetijstva, gozdarstva, ribištva in veterinarstva ter s področja umetnosti in humanistike oziroma naravoslovja, matematike in računalništva. Po končanju študija imajo torej največ zaposlitvenih možnosti mladi, ki študirajo na področju medicine in tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva, najmanj zaposlitvenih možnosti pa diplomanti umetnosti in humanistike. Mnogi mladi so zato prisiljeni iskati zaposlitev na tistih področjih, za katera se niso izobraževali.

Poleg preverjanja treh temeljnih hipotez sem skušala ugotoviti tudi, ali težja zaposljivost vpliva na podaljševanje študija mladih. Res je, da se veliko mladih odloči podaljšati študij, vendar ne morem trditi, da je ravno težja zaposljivost razlog za to. Prišla sem tudi do ugotovitve, da so brezposelni mladi nezaupljivi do uspešnosti programov pri odpravljanju brezposelnosti mladih in do drugih programov aktivne politike zaposlovanja. Programi oziroma ukrepi so po njihovem mnenju in po mnenju stroke premalo usmerjeni v potrebe trga dela, premalo oziroma skoraj nič pa se ne ukrene na področju izobraževalnega sistema. Usmerjeni bi morali biti k ustvarjanju novih delovnih mest, ne pa, da mladi zaposlitvene možnosti iščejo v tujini. Priložnosti v Sloveniji je malo, mladi pa polni svežega znanja, ambicij in upanja po kakovostnem življenju odhajajo izven države, ki jim ne nudi ustreznih delovnih pogojev. Predvidevala sem, da več kot polovica mladih že razmišlja o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini ali pa so tik pred odhodom v tujino, kar sem z analizo tudi potrdila.

Gospodarstvo trenutno pesti finančno gospodarska kriza, kar se odraža tudi na trgu dela. Država bi morala spodbujati razvoj gospodarstva, a ga s trenutnimi ukrepi (povečevanje davkov, nalaganje dodatnih dajatev) le ovira. Najbolj je na udaru zasebni sektor. V zadnjem času je moč zaznati kar nekaj primerov uspešnih slovenskih gospodarstvenikov, ki zaradi birokratskih in drugih ovir svoje proizvodnje selijo v tujino. Zaradi podobnih razlogov država tudi tuje investitorje odvrča od investicij v slovensko gospodarstvo. Menim, da bi morali spodbujati zasebni sektor k investiranju, s čimer bi se odpirala nova delovna mesta. V preteklih letih je na rast gospodarstva slabo vplivala tudi politična nestabilnost, ki pa se v zadnjem času počasi izboljšuje. Kljub temu se država še vedno preveč zadolžuje za pokrivanje proračunske luknje oziroma za financiranje preobsežnega javnega sektorja in zaradi slabega upravljanja državnih bank. Potrebno bi bilo vlagati v projekte z donosom ter z inovativnim pristopom privabljati tudi tuje investitorje. Z odstranitvijo določenih birokratskih ovir, z davčnimi olajšavami, s podporo razvoja infrastrukture ter s posojili za investicije in

gospodarski razvoj bi država spodbudila odpiranje novih delovnih mest. Podjetja bi tako tudi mladim ponudila zaposlitvene možnosti, ki bi v poslovanje vnesli nova znanja. To bi mlade spodbudilo k izobraževanju v poklicno perspektivnejših smereh, zmanjšal pa bi se tudi pojav "bega možganov" oziroma odseljevanje visoko izobraženega kadra v bolj razvite države.

Zaradi prestrukturiranja gospodarstva in tehnološkega napredka so se spremenile tudi potrebe po znanjih in spretnostih zaposlenih. Tako prihaja do razlik med ponudbo in povpraševanjem po določenih kadrih, predvsem do presežka ponudbe kadra, ki se je izobraževal v družboslovnih vedah, in primanjkljaja kadra s področja naravoslovnih smeri. Neustrezna izobrazbena struktura mlade sili tudi k temu, da zaposlitev iščejo na tistih področjih, za katere se niso izobraževali. Največ takšnega neujemanja je med diplomanti s področja novinarstva in obveščanja, varstva okolja in transportnih storitev, najmanj neujemanja pa med diplomanti s področja izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev ter medicine.

Reforme za izhod iz krize in varčevalni ukrepi so preveč usmerjeni k odpravi posledic, ne pa tudi vzrokov za brezposelnost mladih. V osnovi je nujno prilagajanje izobraževalnega sistema trgu dela in spremembam v gospodarstvu. Potrebno bi bilo omejiti vpise v višje in visoko izobraževanje v določenih poklicnih smereh, več sredstev pa namenjati v študijske smeri bolj perspektivnih poklicev, ki jih trg trenutno najbolj potrebuje. Država bi morala pozornost nameniti tudi tistim mladim, ki si šolanja ne morejo privoščiti (finančna nezmožnost, oddaljenost, družinske razmere). Z ustreznim sistemom štipendiranja bi lahko spodbudila mlade k izobraževanju v tistih smereh študija, ki jih gospodarstvo najbolj potrebuje. Tako bi se zmanjšal presežek neustreznega kadra na trgu dela in tudi brezposelnost med mladimi. Pomanjkanje delovnih izkušenj pri mladih delodajalce "spodbuja" k zaposlovanju oseb, ki so že usposobljene za določena dela, imajo več izkušenj in so zato bolj produktivne. Več poudarka bi moralo biti na vajeništvu in poklicnemu usposabljanju že med študijem vendar ne na način, da bi podjetja to izkoriščala. Mladim bi se s tem izboljšale zaposlitvene možnosti, že pred zaposlitvijo pa bi si pridobili tudi nekaj delovnih izkušenj.

LITERATURA IN VIRI

1. *Aktualno o trgu dela*. Najdeno 20. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/aktualno_o_trgu_dela
2. Bakovnik, N. (2012, november). Mladi ob spremembah pravnega urejanja delovnih razmerij. *HRM, strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu*, 10(50), 24-27.
3. Betcherman, G., Luinstra, A., & Ogawa, M. (2001). *Labor Market Regulation: International Experience in Promoting Employment and Social Protection*. Najdeno 27. decembra 2014 na spletnem naslovu http://info.worldbank.org/etools/docs/library/75867/dc2003/proceedings/pdfpaper/modul_e8gbalmo.pdf
4. Cink, B. (2014). 12 razlogov, zakaj program Jamstvo za mlade ne bo rešil problema brezposelnosti mladih. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.mss.si/sl/novice/1032/1/12-razlogov-zakaj-program-jamstvo-za-mlade-ne-bo-resil-problema-brezposelnosti-mladih>
5. *Delovno aktivno prebivalstvo, registrirano brezposelne osebe in stopnje registrirane brezposelnosti po starostnih skupinah in statističnih regijah v Sloveniji*. Najdeno 23. septembra 2014 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07009_aktivno_preb_mesecno/01_07009_aktivno_preb_mesecno.asp
6. *Economic costs of unemployment*. Najdeno 17. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.economicshelp.org/macroeconomics/unemployment/costs/>
7. EIPF, EKONOMSKI INSTITUT, d.o.o.. (2012). Rezultati ciljnega raziskovalnega projekta št. V5-1045 „Vrednotenje največjih programov aktivne politike zaposlovanja, vključno z ukrepi proti gospodarski in finančni krizi“. Najdeno 21. junija 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/evalvacija_APZ.pdf
8. Eurofound. (2012). NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications, Office of the European Union, Luxembourg. Najdeno 11. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm>
9. European Youth Forum. (2013). Quality jobs for young people. Najdeno 23. februarja 2014 na spletnem naslovu http://issuu.com/yomag/docs/yfj_qualityjobs_en_issuu_
10. *Evropa 2020*. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/europe2020/services/faqs/index_sl.htm
11. Evropska komisija (2013, 12. marec). Zaposlovanje: Komisija predlaga predpise za uresničevanje pobude za zaposlovanje mladih. Najdeno 22. januarja 2014 na spletnem naslovu http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-217_sl.htm?locale=en
12. Evropski statistični urad (2009). Youth in Europe, a statistical portrait. Najdeno 17. decembra 2013 na spletnem naslovu

- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-78-09-920/EN/KS-78-09-920-EN.PDF
13. Evropski statistični urad. (2012). Eurostat regional yearbook 2012. Najdeno 4. januarja 2014 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-12-001/EN/KS-HA-12-001-EN.PDF
 14. Farčnik, D. (2012). *The School-to-work transition of higher education graduates in Slovenia* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 15. Geoff, R. (2009). Why is youth unemployment so high? Najdeno 14. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/qa-why-is-youth-unemployment-so-high>
 16. *Gibanje registrirane brezposelnosti po mesecih, 2010-2014*. Najdeno 23. septembra 2014 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah
 17. Ignjatovič, M. (2006). Položaj mladih na trgu delovne sile. Najdeno 14. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-Q8J8MNBC/?query=%27keywords%3dPolo%C5%BEaj+mladih+na+trgu+delovne+sile%27&pageSize=25>
 18. International Labour Organization. (b.l.). Beyond Unemployment: Measurement of Other Forms of Labour Underutilization. Najdeno 17. septembra 2014 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_100652.pdf
 19. International Labour Organization. (2011). Questions and answers on labour regulation, Decent Work and the economic and jobs crisis. Najdeno 18. oktobra 2014 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/features/WCMS_159050/lang--en/index.htm
 20. International Labour Organization. (2013). Global Employment Trends for Youth 2013: A generation at risk / International Labour Office. Najdeno 11. septembra 2014 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_212423.pdf
 21. *Iskalci zaposlitve*. Najdeno 18. junija 2014 na spletnem naslovu <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=job&lang=sl&catId=52&parentId=0>
 22. *Jamstvo za mlade*. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/jamstvo_za_mlade/
 23. *Jamstvo za mlade*. Najdeno 25. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.jamstvozamlade.si>
 24. Ješovnik, P. (2000). *Evropska unija*. Koper: Visoka šola za management v Kopru.
 25. Johnson, S., & Burden, T. (2003). Young people, employability and the induction process. Najdeno 31. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/184263125x.pdf>
 26. *Kaj je Bolonjski proces?* Najdeno 23. novembra 2013 na spletnem naslovu http://www.uni-lj.si/studij/studijski_programi/bolonjski_proces/kaj_je_bolonjski_proces/

27. Kajzer, A. (2005). *Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji*. Ljubljana: SOLOS.
28. Kodelja, S. J., Mohar, L., & Mohorčič, Š. V. (1991). *Na poti v razvitejšo industrijsko družbo – načrtovanje kadrovske zaposlitvenih potencialov – možnosti in omejitve*. Kranj: Moderna organizacija.
29. Kramberger, A., & Pavlin, S. (2007). *Zaposljivost v Sloveniji : analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Založba FDV.
30. Lavrič, M. et al. (2010). *Youth 2010: The social profile of young people in Slovenia*. Ljubljana: Ministry of Education and Sports, Office of the Republic of Slovenia for Youth.
31. Matsumoto, M., Hengge, M., & Islam, I. (2012). Tackling the youth employment crisis: A macroeconomic perspective. Najdeno 14. septembra 2014 na spletnem naslovu http://www.ilo.org/employment/Whatwedo/Publications/WCMS_190864/lang--en/index.htm
32. *Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu v Sloveniji*. Najdeno 23. septembra na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/40_selitve/05_05N10_meddrzavne/05_05N10_meddrzavne.asp
33. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2013). Jamstvo za mlade. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/zakonodaja/predpisi_v_pripravi/jamstvo_za_mlade_javna_obravnavna_www_281113.pdf
34. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2013). Mladi in trg dela. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf
35. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (b.l.). Načrt za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leti 2013 in 2014. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/
36. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2011). Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf
37. *Mission and objectives*. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/who-we-are/lang--en/index.htm>
38. *Mladinske organizacije*. Najdeno 24. junija 2014 na spletnem naslovu http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mladinske_organizacije/
39. Moussis, N. (1999). *Evropska unija*. Ljubljana: Littera Picta d.o.o..
40. *Odseljeni prebivalci po državi prihodnjega prebivališča, starostnih skupinah in državljanstvu v Sloveniji leta 2012*. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu

- http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05N3210S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/40_selitve/20_05N32_soc_ek_znac_odsel/&lang=2
41. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj. (2009). International migration outlook. Najdeno 27. decembra 2014 na spletnem naslovu <http://www10.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2009/04013.pdf>
 42. *Prebivalci glede na aktivnost, po spolu in kohezijskih regijah za leto 2012*. Najdeno 16. aprila 2014 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/07_trg_dela/02_07008_akt_preb_po_anke/ti/02_07621_akt_preb_ADS_letno/02_07621_akt_preb_ADS_letno.asp
 43. *Prebivalstvo Evrope 1. januarja po petletnih starostnih razredih in spolu*. Najdeno 13. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjangroup&lang=en
 44. *Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po statusu aktivnosti, spolu in starosti v Sloveniji*. Najdeno 13. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/03_05G30_aktivnost/03_05G30_aktivnost.asp
 45. Ryan, P. (2001). The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective. *Journal of Economic Literature* 39 (1): 34–92. Najdeno 13. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2698454?uid=3739008&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21104623310387>
 46. Samuelson, P. A. & Nordhaus, W. D. (2002). *Ekonomija, šestnajsta izdaja*. Ljubljana: GV Založba
 47. Souto-Otero, M., Ulicna, D., Schaepekens, L., & Bognar, V. (2012). Study on the impact of Non-Formal Education in youth organisations on young people's employability. Najdeno 23. februarja 2014 na spletnem naslovu http://issuu.com/yomag/docs/reportnfe_print
 48. urad Republike Slovenije. (2009). *Mladi v Sloveniji*. Najdeno 23. novembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/pub/mladi2009-SLO.pdf>
 49. *Statistika prostih delovnih mest po dejavnostih v Sloveniji, letni podatki do 2012*. Najdeno 16. aprila 2014 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/07_trg_dela/30_07146_prosta_mesta/30_07146_prosta_mesta.asp
 50. *Stopnje brezposelnosti prebivalstva Evrope po spolu, starosti in nacionalnosti*. Najdeno 13. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsq_ergan&lang=en
 51. Svetlik, I. (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
 52. Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A. & Trbanc M. (2002). *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 53. *Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ po starosti v Sloveniji od leta 2010 do leta 2013*. Najdeno 23. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/programi_zaposlovanja

54. Tunstal, R., Lupton, R., Green, A., Watmough, S., & Bates, K. (2012). Disadvantaged young people looking for work. Najdeno 11. aprila 2014 na spletnem naslovu <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/young-people-disadvantage-jobseekers-full.pdf>
55. Trbanc, M. (1992). Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. Najdeno 18. septembra 2014 na spletnem naslovu <http://druzboslovnerazprave.org/clanek/pdf/1992/14/7/>
56. Uredba Sveta (ES) št. 577/98 z dne 9. marca 1998 o organizaciji vzorčne raziskave delovne sile v Skupnosti. Najdeno 24. junija 2014 na spletnem naslovu <http://old.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998R0577:SL:NOT>
57. *Vključevanje v programe aktivne politike zaposlovanja*. Najdeno 24. Junija 2014 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/537/2eVkljucanjeBOvAPZ.pdf
58. Zakon o delovnih razmerjih. *Uradni list RS* št. 21/2013.
59. Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju. *Uradni list RS* št.42/2010.
60. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o urejanju trga dela. *Uradni list RS*, št. 21/2013.
61. Zakon o urejanju trga dela. *Uradni list RS* št. 80/2010.
62. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev. *Uradni list RS*, št. 26/2011.
63. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. *Uradni list RS*, št. 107/2006.
64. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). *Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov Aktivne politike zaposlovanja v času od 2010 do 2013* (interni podatki).
65. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2012). Letno poročilo 2012. Najdeno 4. januarja 2014 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/5082/letno_porocilo_2012.pdf
66. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2013). Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2013. Najdeno 24. junija 2014 na spletnem naslovu http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mddsz.gov.si%2Ffileadmin%2Fmddsz.gov.si%2Fpageuploads%2Fdokumenti__pdf%2Fword%2Fzaposlovanje%2Fapz_katalog_100113.doc&ei=9bPPVLzmJqW6ygO6x4HICw&usg=AFQjCNEcs0QfWjFQ-fwyjXY9wxg-BnC4HA&sig2=T4fTZyGOin-HZYiL8vM4pg&bvm=bv.85076809,d.bGQ

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v letu 2012 (v 1.000)	1
Priloga 2: Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ leta 2013.....	2
Priloga 3: Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov APZ v času od 2010 do 2013	3
Priloga 4: Prebivalci, stari od 15 do 24 let, glede na aktivnost, v Sloveniji od leta 2011 do 2013 (stanje na dan 1.1.)	5
Priloga 5: Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let v Sloveniji od januarja 2010 do junija 2014.....	6
Priloga 6: Število prebivalcev v Evropi, starih od 15 do 29 let, v obdobju od leta 2005 do 2013.....	8
Priloga 7: Povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih leta 2013 v evropskih državah.....	9
Priloga 8: Meddržavne odselitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012	10
Priloga 9: Odseljeni mladi (stari od 15 do 29 let) iz Slovenije v letu 2012 po državi prihodnjega prebivališča	11
Priloga 10: Anketni vprašalnik.....	12
Priloga 11: Rezultati anketnega vprašalnika	20
Priloga 12: Parne primerjave med trditvami z upoštevanjem Bonferronijeve korekcije	33
Priloga 13: Izračuni ostalih ugotovitev	34

Priloga 1: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v letu 2012 (v 1.000)

Tabela 21: Struktura delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji v letu 2012 (v 1.000)

	2012
DELOVNO SPOSOBNI	1.761
1. Delovno aktivni	924
a. Zaposleni skupaj	774
- Zaposleni v delovnem razmerju za določen čas	95
- Zaposleni v delovnem razmerju za nedoločen čas	641
- Zaposleni prek študentskega servisa	28
- Zaposleni, druge oblike dela	10
b. Samozaposleni	113
c. Pomagajoči družinski člani	37
2. Brezposelni	90
3. Neaktivni	747
PREBIVALCI, STARI MANJ KOT 15 LET	295
PREBIVALCI SKUPAJ	2.056

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Prebivalci glede na aktivnost po spolu in kohezijskih regijah (v 1000), Slovenija, letno.

Priloga 2: Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ leta 2013

Tabela 22: Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ leta 2013

UKREP	STAROST						
	SKUPAJ	18 - 24	25 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 in več
UKREP 1: USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE							
1.1.1.1. NPK- Priprave na potrjevanje	1.872	279	328	544	492	224	5
1.1.1.2. NPK Potrjevanje	1.721	232	293	506	481	203	6
1.1.2.1. Institucionalno usposabljanje	7.242	713	1.567	2.530	1.637	784	11
1.1.2.2. PUM Projektno učenje za mlade	66	64	2	-	-	-	-
1.1.2.3. Vključitev brezposelnih oseb v podpome in razvojne programe	2.016	202	428	723	460	200	3
1.1.2.4. Za Pokolpje - aktivno in dejavno	748	120	143	227	181	75	2
1.1.2.5. UŽU Usposabljanje za življenjsko uspešnost	165	53	18	33	40	21	-
1.1.4.4. Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	4.672	903	1.674	1.220	639	232	4
1.2.1.2. Programi formalnega izobraževanja 2012/2013	275	116	31	69	50	7	2
UKREP 3: SPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE							
3.1.1.4. Zaposli.me 2012/2013	3.958	613	1.071	667	586	986	35
3.1.1.5. Spodbujanje zaposlovanja prejemnikov DSP	235	26	62	99	35	12	1
3.1.1.6. Program 50plus	672	-	-	-	-	648	24
3.2.1.2. Povračilo prispevkov na podlagi ZRPPR1015	117	9	16	51	30	11	-
3.2.1.3. Povračilo prispevkov - Program Pokolpje 2016	7	-	2	1	1	3	-
UKREP 4: KREIRANJE NOVIH DELOVNIH MEST							
4.1.1.1. Javna dela	5.539	241	1.258	1.282	1.081	1.615	62
4.1.2.6. Priložnost zame 2012/2013	11	-	-	5	4	2	-
4.1.2.7. Prvi izziv	239	108	128	3	-	-	-
4.2.1.2. Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela	58	4	7	15	15	17	-
UKREP 5: SPODBUJANJE SAMOZAPOSOLOVANJA							
5.1.1.3. Preveritev poslovne ideje	2.057	142	420	803	440	244	8
5.1.1.4. Delavnice za samozaposlitev	1.899	125	376	750	414	229	5
5.1.1.5. Delavnice za samozaposlitev	2.849	121	508	1.180	711	321	8
5.2.1.2. Subvencije za samozapos. 2012	4.093	194	757	1.682	984	469	7
5.2.1.3. Samozaposlovanje 2014	200	8	30	95	44	23	-
SKUPAJ APZ	40.711	4.273	9.119	12.485	8.325	6.326	183

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Število novosklenjenih pogodb z osebo za vključitev v ukrepe APZ po starosti, 2010-2013.

Priloga 3: Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov APZ v času od 2010 do 2013

Tabela 23: Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov APZ v času od 2010 do 2013

UKREPI / AKTIVNOSTI	2010	2011 (podatki 3.2.2012)	2012 (podatki 4.2.2013)	2013 (podatki 16.1.2014)
UKREP 1: Usposabljanje in izobraževanje	24.523.961,99	22.091.085,42	7.718.342,69	11.682.107,58
Nacionalne poklicne kvalifikacije - priprave in preverjanje	1.012.208,58	1.271.667,05	1.358.692,82	1.678.933,69
Programi institucionalnega usposabljanja	3.103.632,60	3.219.934,10	2.191.224,33	3.120.683,12
PUM - Projektno učenje za mlade (brez štip.)	174.956,50	129.339,57	132.531,54	112.188,53
Za Pokolpje aktivno in dejavno			80.751,81	327.448,50
UŽU - Usposabljanje za življenjsko uspešnost	76.966,42	69.492,58	52.290,72	33.753,87
Vključitev brezposelnih v podporne in razvojne programe		57.573,85	25.203,97	186.863,25
2.2.1. Delovni preizkus	4.374.880,82	1.113.592,43		
2.2.4. UDM	12.884,00	6.195,71		
2.2.4.1.UDM 2009/2010	1.401.966,64	0,00		
2.2.4.2. Usposabljanje na delovnem mestu 2009-2011	6.315.259,48	8.731.423,30	674.661,89	
Usposabljanje na delovnem mestu "Mura" ESPG			550.415,50	
1.1.4.4.Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013			1.591.368,88	6.142.543,49
2.3.1. Formalno izobraževanje (brez MŠŠ in štip)	2.625.162,82	1.940.487,99	533.271,08	79.693,13
Usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov	301.953,92	338.546,34	174.642,76	
2.4. Usposabljanje in izobraževanje zaposlenih	2.621.135,55	0,00		
Znanje uresničuje sanje	1.424.613,97	2.799.568,57		
Usposabljanje zaposlenih, ki so napoteni na začasno čakanje na delo	1.078.340,69	2.413.263,93	353.287,39	
UKREP 3: Spodbude za zaposlitev	19.089.255,75	13.103.272,38	8.109.199,01	18.924.882,95
Spodbujanje novega zaposlovanje dolgotr.brez.prejem DSP (brez sociale)	126.635,37	673.629,25	366.126,69	1.080.436,65
3.2.7. Zaposli.me	8.025.362,84	-14.018,15		
3.2.7.3. Zaposli.me 2	7.381.527,83	11.815.232,19		
3.2.7.5. Zaposli.me 3		132.000,00	4.805.062,52	
3.1.1.4. Zaposli.me 2012/2013			2.389.480,38	15.719.830,14
3.1.1.6. Program 50 plus				1.758.754,25
Promocija zaposli.me	20.108,48	9.006,20		
Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposlenih žensk 2				
3.3. Povračilo stroškov dela (48.a člen)	253.443,24	319.335,31	44.111,38	
3.3.2./3.2.1.2. ZRPPR Povračilo prispevkov delodajalca		93.631,55	504.418,04	355.732,36

se nadaljuje

nadaljevanje

UKREPI / AKTIVNOSTI	2010	2011 (podatki 3.2.2012)	2012 (podatki 4.2.2013)	2013 (podatki 16.1.2014)
3.2.1.3. Povračilo prispevkov Program Pokolpje 2016				10.129,55
3.4.1. Spodbujanje zaposlovanja za krajši delovni čas	1.412.524,53			
3.5.7. Subvencija za zaposlitev (nad 10 oseb)	1.869.653,46	74.456,03		
UKREP 4: Kreiranje novih delovnih mest	46.225.747,28	25.388.111,51	22.525.652,10	45.197.227,43
Javna dela (brez MŠŠ)	36.256.410,65	18.446.565,43	19.488.806,13	27.675.408,09
4.1.3. /4.1.6. Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposlenih oseb	6.097.590,28	3.704.624,19		
Spodbujanje zaposlovanja DBO		72.749,37	19.814,18	
Spodbujanje zaposlitvenih zmogljivosti (pomoč na domu, osebna asistenca in "invalidi invalidom")	3.783.320,19	2.883.373,21	92.347,11	
Priložnost zame		213.472,46	359.480,44	390.454,99
Priložnost zame II			87.393,30	
Prvi izziv			2.457.671,99	17.131.364,35
Nadomestitev dela plače invalidu in TZO	88.426,16	67.326,85	20.138,95	
Socialno podjetništvo (razpisi MDDSZ)			0,00	
UKREP 5: Spodbujanje samozaposlovanja	20.078.433,24	22.275.490,12	15.575.182,36	13.784.838,48
Pomoč pri samozaposlitvi	595.758,94	465.681,15	236.186,18	319.215,03
1.5. Pomoč pri samozaposlitvi - pogodbe 2006				delavnice
3.1.2. Subvencija za samozaposlitev	6.635.174,30	2.886,32		
3.1.3. Subvencija za samozaposlitev 2010	12.847.500,00	20.060.546,33		
3.1.4. Subvencija za samozaposlitev 2011/2012		1.746.376,32	9.155.590,38	
5.2.1.2. Subvencije za samozaposlitev 2012			6.183.405,80	13.465.623,45
5.2.1.3.samozaposlovanje 2014				0,00
SKUPAJ APZ	109.917.398,26	82.857.959,43	53.928.376,16	89.589.056,44
Drugi viri financiranja*	1.090.612,24	3.287.219,32	3.593.064,10	2.338.042,44
SKUPAJ APZ ZRSZ	111.008.010,50	86.145.178,75	57.521.440,26	
Interventni zakoni**	28.707.052,97	5.056.624,31		
SKUPAJ	139.715.063,47	91.201.803,06	57.521.440,26	91.927.098,88

Legenda: *Asistent bom/PP7677, Ministrstvo za Finance, Ministrstvo za šolstvo in šport - javna dela, ** Delno povračilo nadomestila plače/PP9532 ter Delno subvencioniranje polnega delovnega časa/PP9455.

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Podatki o porabljenih sredstvih za izvajanje ukrepov Aktivne politike zaposlovanja v času od 2010 do 2013.

Priloga 4: Prebivalci, stari od 15 do 24 let, glede na aktivnost, v Sloveniji od leta 2011 do 2013 (stanje na dan 1.1.)

Tabela 24: Prebivalci, stari od 15 do 24 let, glede na aktivnost, v Sloveniji od leta 2011 do 2013 (stanje na dan 1.1.)

	2011	2012	2013
1. aktivni skupaj (15-24 let)	47.322	42.969	39.131
a. zaposleni	35.967	32.469	28.261
b. brezposelni	11.355	10.500	10.870
2. neaktivni skupaj (15-24 let)	182.508	180.383	176.806
a. učenci, dijaki in študenti	168.920	167.108	161.576
b. upokojenci	0	0	0
c. drugi neaktivni	13.588	13.275	15.230
SKUPAJ prebivalci (15-24 let)	229.830	223.352	215.937

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po statusu aktivnosti, spolu in starosti, Slovenija, letno.

Priloga 5: Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let v Sloveniji od januarja 2010 do junija 2014

Tabela 25: Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let v Sloveniji od januarja 2010 do junija 2014

Leto	Mesec	Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let	Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let, ki so hkrati iskalci prve zaposlitve	Delež iskalcev prve zaposlitve v celotni populaciji brezposelnih mladih stare od 15 do 29 let (v %)
2010	januar	28.019	11.411	40,73
	februar	27.682	11.092	40,07
	marec	27.083	10.814	39,93
	april	26.924	10.790	40,08
	maj	26.046	10.392	39,90
	junij	25.693	10.165	39,56
	julij	25.406	9.861	38,81
	avgust	25.291	9.717	38,42
	september	24.452	9.569	39,13
	oktober	28.982	14.102	48,66
	november	28.435	13.625	47,92
	december	27.694	12.854	46,41
2011	januar	28.975	12.730	43,93
	februar	29.031	12.643	43,55
	marec	28.110	12.162	43,27
	april	27.079	11.712	43,25
	maj	25.681	11.061	43,07
	junij	24.872	10.648	42,81
	julij	24.683	10.374	42,03
	avgust	24.212	10.112	41,76
	september	24.277	9.996	41,17
	oktober	27.562	12.908	46,83
	november	27.378	12.704	46,40
	december	27.128	12.210	45,01
2012	januar	27.437	11.760	42,86
	februar	26.783	11.287	42,14
	marec	25.121	10.627	42,30

se nadaljuje

nadaljevanje

Leto	Mesec	Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let	Registrirane brezposelne osebe stare od 15 do 29 let, ki so hkrati iskalci prve zaposlitve	Delež iskalcev prve zaposlitve v celotni populaciji brezposelnih mladih stare od 15 do 29 let (v %)
2012	april	24.061	10.192	42,36
	maj	23.057	9.782	42,43
	junij	22.384	9.454	42,24
	julij	22.605	9.317	41,22
	avgust	22.465	9.211	41,00
	september	22.324	9.269	41,52
	oktober	27.628	14.047	50,84
	november	27.484	13.787	50,16
	december	27.850	13.373	48,02
2013	januar	29.399	13.350	45,41
	februar	29.338	13.293	45,31
	marec	28.916	13.139	45,44
	april	28.617	13.005	45,45
	maj	27.645	12.590	45,54
	junij	26.792	12.237	45,67
	julij	26.990	12.095	44,81
	avgust	26.736	11.937	44,65
	september	26.319	11.964	45,46
	oktober	30.801	16.270	52,82
	november	31.472	16.883	53,64
	december	32.523	17.121	52,64
2014	januar	33.920	17.004	50,13
	februar	33.906	17.002	50,14
	marec	33.052	16.722	50,59
	april	31.911	16.091	50,42
	maj	30.329	15.262	50,32
	junij	29.174	14.717	50,45

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, *Gibanje registrirane brezposelnosti po mesecih, 2010-2014*.

Priloga 6: Število prebivalcev v Evropi, starih od 15 do 29 let, v obdobju od leta 2005 do 2013

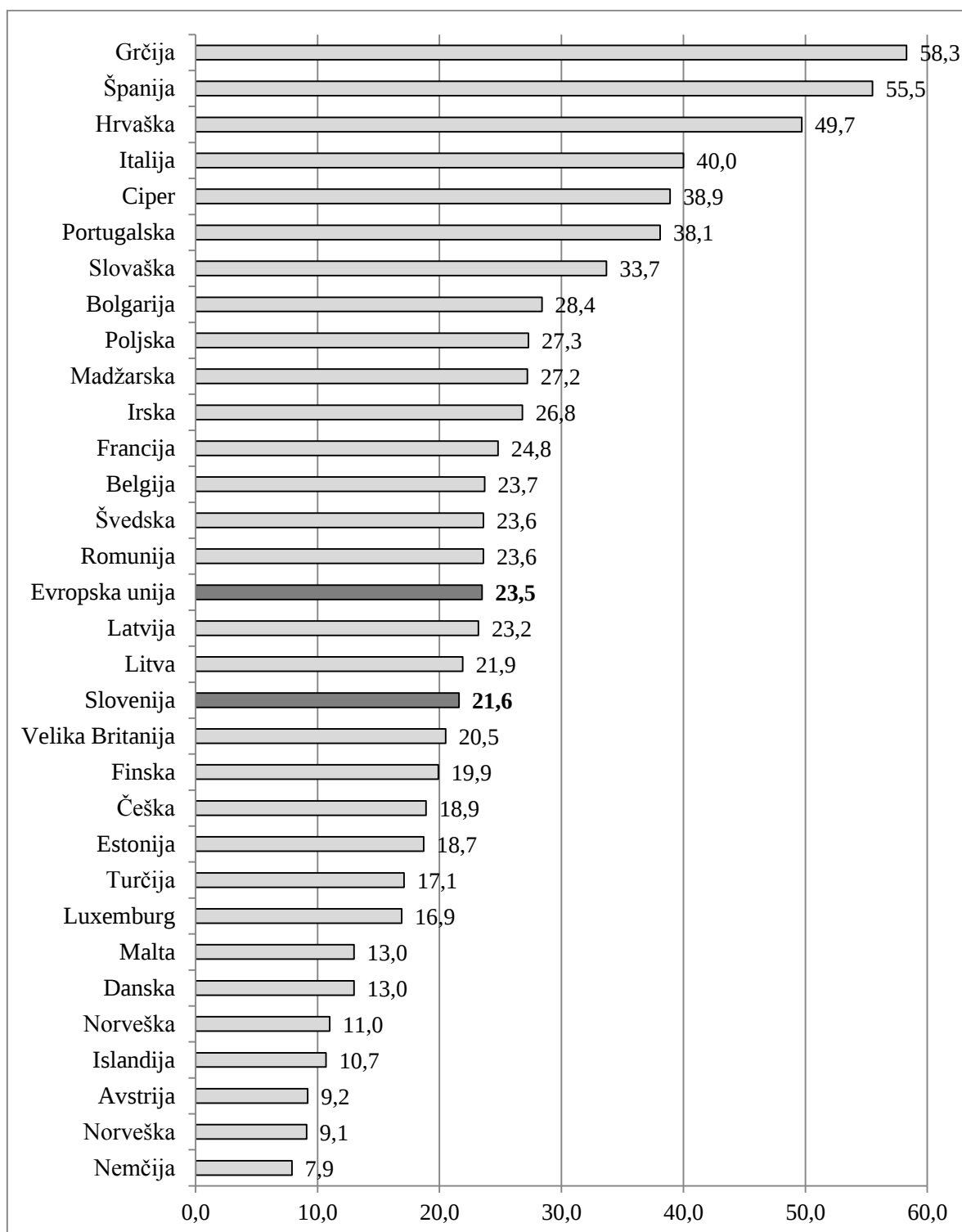
Tabela 26: Število prebivalcev v Evropi, starih od 15 do 29 let, v obdobju od leta 2005 do 2013

Leto	Število vseh prebivalcev v Evropi	Število mladih prebivalcev v Evropi (15-29 let)	Delež mladih prebivalcev v Evropi (v %)	Število vseh prebivalcev v EU (15-29 let) - 28 držav	Število mladih prebivalcev v EU - 28 držav	Delež mladih prebivalcev v EU - 28 držav (v %)
2005	817.866.404	121.832.283	14,90	494.774.599	96.961.911	19,60
2006	819.775.531	121.610.919	14,83	496.633.373	96.761.620	19,48
2007	818.062.529	100.710.368	12,31	498.408.547	96.294.283	19,32
2008	820.712.150	119.177.305	14,52	500.418.320	95.821.038	19,15
2009	823.525.212	118.500.979	14,39	502.186.144	95.068.813	18,93
2010	822.474.624	117.504.975	14,29	503.379.305	94.010.882	18,68
2011	828.676.653	116.263.778	14,03	504.961.522	92.828.414	18,38
2012	826.508.982	115.111.561	13,93	506.098.349	91.805.927	18,14
2013	673.967.881	114.119.462	16,93	507.162.571	90.810.118	17,91

Vir: Statistični urad Evropske unije, Prebivalstvo Evrope 1. januarja po petletnih starostnih razredih in spolu od leta 2005 do leta 2013.

Priloga 7: Povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih leta 2013 v evropskih državah

Slika 17: Povprečne letne stopnje brezposelnosti mladih leta 2013 v evropskih državah

Vir: Statistični urad Evropske unije, Stopnje brezposelnosti prebivalstva Evrope po spolu, starosti in nacionalnosti za leto 2013 (v %).

Priloga 8: Meddržavne odselitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012

Tabela 27: Meddržavne odselitve po starostnih skupinah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2012

Leto	Meddržavne selitve v Sloveniji (vse starostne skupine skupaj)	Meddržavne selitve v Sloveniji (starostna skupina od 15 do 29 let)	Delež mladih (v %)
2002	7.269	2.754	37,89
2003	5.867	2.043	34,82
2004	8.269	3.300	39,91
2005	8.605	3.498	40,65
2006	13.749	5.630	40,95
2007	14.943	5.612	37,56
2008	12.109	3.260	26,92
2009	18.788	6.726	35,80
2010	15.937	5.104	32,03
2011	12.024	3.220	26,78
2012	14.378	3.392	23,59

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno.

Priloga 9: Odseljeni mladi (stari od 15 do 29 let) iz Slovenije v letu 2012 po državi prihodnjega prebivališča

Tabela 28: Odseljeni mladi (stari od 15 do 29 let) iz Slovenije v letu 2012 po državi prihodnjega prebivališča

Država prihodnjega prebivališča	Število odseljenih mladih iz Slovenije	Delež odseljenih mladih (v %)
države nekdanje SFRJ	1.679	49,50
Avstrija	289	8,52
Bolgarija	85	2,51
Francija	25	0,74
Italija	97	2,86
Nemčija	387	11,41
Slovaška	47	1,39
Združeno kraljestvo	82	2,42
druge članice EU	231	6,81
druge evropske države	199	5,87
Afrika	14	0,41
Azija	93	2,74
Severna in Srednja Amerika	106	3,13
Južna Amerika	25	0,74
Avstralija in Oceanija	33	0,97
SKUPAJ	3.392	100,00

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Odseljeni prebivalci po državi prihodnjega prebivališča, starostnih skupinah in državljanstvu, Slovenija, letno.

Priloga 10: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem Anita Milavec, študentka Ekonomske fakultete v Ljubljani, in v okviru svojega magistrskega dela z naslovom **Brezposelnost mladih v Sloveniji v času ekonomske krize** izvajam raziskavo s pomočjo anketnega vprašalnika. Z njim želim dobiti pogled na brezposelnost mladih v Sloveniji skozi njihove oči, raziskati vpliv izobrazbe na brezposelnost mladih in ugotoviti s katerimi težavami se mladi soočajo pri prestopu iz izobraževalnega sistema na trg dela. Ugotoviti želim tudi kaj in v kolikšni meri so mladi pripravljeni storiti k izboljšanju njihove zaposljivosti ter ali poznajo oziroma ali so vključeni v aktivne politike zaposlovanja.

Anketa je anonimna. S sodelovanjem mi boste pomagali zbrati pomembne podatke za svojo raziskavo, reševanje pa Vam bo vzelo dobrih 5 minut Vašega dragocenega časa. V kolikor bi tudi Vas zanimali rezultati ankete, me kontaktirate in po zaključku ankete Vam jih lahko tudi pošljem.

Za sodelovanje se Vam že vnaprej najlepše zahvaljujem.

1. **Spol:** M Ž

2. **Starost:** _____

3. **V kateri regiji imate prijavljeno stalno prebivališče?**

- a. Pomurska regija
- b. Podravska regija
- c. Koroška regija
- d. Savinjska regija
- e. Zasavska regija
- f. Spodnjeposavska regija
- g. Jugovzhodna Slovenija
- h. Osrednjeslovenska regija
- i. Gorenjska regija
- j. Notranjsko - kraška regija
- k. Goriška regija
- l. Obalno-kraška regija

Vir: Wikipedia (februar 2014)

http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Statistical_regions_of_Slovenia.PNG

4. Dokončana stopnja izobrazbe:

- a. I. stopnja izobrazbe - nedokončana OŠ,
- b. II. stopnja izobrazbe – OŠ,
- c. III. stopnja izobrazbe - nižje poklicno izobraževanje,
- d. IV. stopnja izobrazbe - srednje poklicno izobraževanje,
- e. V. stopnja izobrazbe - gimnazijsko, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje,
- f. VI. stopnja izobrazbe - višje strokovno izobraževanje,
- g. VII. stopnja izobrazbe - visoko strokovno izobraževanje, univerzitetno dodiplomsko izobraževanje, magisterij,
- h. VIII. stopnja izobrazbe – znanstveni magisterij, doktorat.

5. Področje izobrazbe:

- a. izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev,
- b. umetnost in humanistika,
- c. družbene, poslovne, upravne in pravne vede,
- d. naravoslovje, matematika in računalništvo,
- e. tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo,
- f. kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo,
- g. zdravstvo in sociala,
- h. storitve,
- i. drugo.

6. Vaš trenutni status:

- a. študent/dijak (še študiram),
- b. študent/dijak (ne študiram več),
- c. zaposlen,
- d. samozaposlen,
- e. brezposeln - iskalec prve zaposlitve,
- f. brezposeln,
- g. upokojen.

7. Kaj je razlog vaše brezposelnosti?

- a. Po končanem študiju nisem našel službe.
- b. Potekla mi je pogodba za določen čas.
- c. Bil sem odpuščen (zaradi stečaja podjetja, upada dela ali drugih podobnih razlogov).
- d. Prostovoljno prenehanje delovnega razmerja.
- e. Invalidnost.
- f. Drugo: _____

8. Koliko časa ste že brezposelni?

- a. 0-6 mesecev,
- b. 6-12 mesecev,

- c. več kot eno leto,
- d. več kot dve leti,
- e. več kot tri leta,
- f. več kot štiri leta,
- g. več kot pet let.

9. Ali ste prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije?

- a. Da.
- b. Ne.

10. Ali ste že bili kdaj zaposleni?

- a. a. Da.
- b. b. Ne.

11. Kaj je vaš glavni vir sredstev za preživetje?

- c. socialna podpora,
- d. denarna pomoč Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije,
- e. nadomestilo za čas brezposelnosti,
- f. pomoč staršev, partnerja ali drugih družinskih članov,
- g. občasno delo ali delo na črno,
- h. drugo.

12. Kako aktivno iščete zaposlitev?

Neaktivno	↔			Zelo aktivno.
1	2	3	4	5

13. Kako aktivno iščete zaposlitev na naslednje načine:

	Neaktivno	↔			Zelo aktivno.
Spremljam razpise o prostih delovnih mestih.	1	2	3	4	5
Pošiljam prošnje neposredno podjetjem – brez razpisa.	1	2	3	4	5
Sodelujem z Zavodom RS za zaposlovanje.	1	2	3	4	5
Sodelujem z zasebnimi zaposlitvenimi agencijami.	1	2	3	4	5
Spremljam tuje zaposlitvene portale.	1	2	3	4	5

14. V kolikšni meri ste naleteli na težave pri iskanju zaposlitve?

Nisem imel težav.	↔				Imel sem ogromno težav.
1	2	3	4	5	

15. Kaj menite, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitve zaradi:

	S tem nimajo težav.	↔			S tem imajo ogromno težav.
spola	1	2	3	4	5
starosti	1	2	3	4	5
izobrazbe	1	2	3	4	5
pomanjkanja izkušenj	1	2	3	4	5
neustreznosti izkušenj	1	2	3	4	5

16. Prosim ocenite, v kolikšni meri brezposelnost vpliva na povečevanje naštetih težav:

Trditev	Sploh ne vpliva.	↔			Močno vpliva.
kriminal	1	2	3	4	5
odvisnost od alkohola in drog	1	2	3	4	5
siva ekonomija	1	2	3	4	5
družinski prepiri	1	2	3	4	5
zdravstvene težave	1	2	3	4	5

17. Ali se zaradi brezposelnosti omejujete pri nakupu osnovnih dobrin (hrane, pijače, oblačil)?

- a. Da.
- b. Ne.

18. V kolikšni meri menite, da vam izkušnje, ki ste jih pridobili tekom študija preko morebitnih priložnostnih del, koristijo pri iskanju zaposlitve?

Sploh mi ne koristijo.	↔				Mi zelo koristijo.
1	2	3	4	5	

19. Kakšno je vaše mnenje; da izobrazba (pri tem je mišljena tako stopnja izobrazbe kot tudi smer študija) vaše zaposlitvene možnosti:

- a. povečuje;
- b. zmanjšuje;
- c. ne vpliva.

20. Kako bi se danes odločili, v kolikor bi imeli ponovno možnost izbire smeri študija?

- a. Odločil bi se enako.
- b. Spremenil bi smer študija, da bi lažje dobil zaposlitev.
- c. Spremenil bi smer študija, ker me izbrana smer ne veseli.

21. Ocenite strinjanje s spodaj navedenimi trditvami. Ocenjevalna lestvica je petstopenjska (od 1 do 5), pri čemer ocena 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, ocena 5 pa »se popolnoma strinjam«. Pri vsaki trditvi obkrožite le oceno, ki najbolj ustreza vašemu mnenju.

Trditev	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Sem nevtralen.	Se strinjam.	Se popolnoma strinjam.
Bolje izobraženi mladi imajo zaradi podaljševanja študija manj delovnih izkušenj.	1	2	3	4	5
Bolje izobraženi mladi lažje dobijo zaposlitev.	1	2	3	4	5
Bolje izobraženi mladi so bolje plačani za svoje delo.	1	2	3	4	5

22. Kaj menite o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini?

- a. O tem ne razmišljam.
- b. O tem sem že začel razmišljati.
- c. Sem tik pred odhodom v tujino.

23. Predpostavite, da se vam ponudi možnost zaposlitve v tujini. Za koliko časa bi se preselili tja?

- a. Za stalno.
- b. Za krajši čas.
- c. Ne bi se preselil – ne bi sprejel zaposlitve.

24. Ali ste se osebno kdaj poslužili podaljševanja študij?

- a. Da, študij sem podaljšal zaradi nadaljevanja na višjo raven.
- b. Da, študij sem podaljšal, vendar zgolj zaradi ohranitve statusa (t. i. fiktivni vpis).
- c. Da, študij sem podaljšal, ker nisem našel zaposlitve.
- d. Ne, po končanem študiju sem takoj začel iskati zaposlitev.
- e. Ne, po končanem študiju sem se takoj zaposlil.

25. Ali bi se bili pripravljene dodatno izobraževati, usposablјati ali prekvalificirati, da bi s tem povečali svoje zaposlitvene možnosti?

- a. Da, tudi samoplačniško.
- b. Da, v kolikor bi mi to omogočil Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

a. Ne.

26. Ali bi bili pripravljeni brez plačila delati kot pripravnik ali kot prostovoljni delavec, v kolikor bi vam to omogočilo nadaljnjo zaposlitev?

- a. Da, tudi dlje časa.
- b. Da, vendar največ nekaj mesecev.
- a. Ne.

27. Ali ste že zasledili kakšno kampanjo ali razpis, ki s finančnimi in drugimi sredstvi spodbuja zaposlovanje mladih in s tem skuša znižati njihovo brezposelnost?

- a. Da.
- b. Ne.
- c. Ne spomnim se.

28. Ste že slišali za program *Jamstvo za mlade*, s katerim želi vlada s finančnimi sredstvi izboljšati stanje na področju zaposlovanja mladih?

- a. Da.
- b. Ne.

JAMSTVO
MLADE

DECEMBRU
V MARČU 2013 NAS JE BILO
~~27.845~~ 32.523

29. S programom *Jamstvo za mlade* bo vsaki mladi osebi ponujena zaposlitev, usposabljanje na delovnem mestu ali vključitev v formalno izobraževanje v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb.

V kolikšni meri menite, da bo omenjeni program pomagal izboljšati položaj mladih in zmanjšal njihovo brezposelnost? Ocenite izboljšavo na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »ne bo zmanjšal brezposelnost mladih«, 5 pa »bo popolnoma odpravil brezposelnost mladih«.

Program ne bo zmanjšal brezposelnosti mladih.	↔				Program bo popolnoma odpravil brezposelnost mladih.
1	2	3	4	5	

Zakaj tako menite?

--

30. V kolikšni meri bi vlada najučinkoviteje spodbudila zaposlovanje mladih? Prosim, da navedene ukrepe ocenite od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da bi bil ukrep najmanj učinkovit, 5 pa najbolj učinkovit pri spodbujanju zaposlovanja mladih.

	Neučinkovito.	↔			Zelo učinkovito.
ukinitev študentskega dela	1	2	3	4	5
zajezitev fiktivnih vpisov	1	2	3	4	5
prestrukturiranje izobraževalnega sistema	1	2	3	4	5
štipendiranje perspektivnejših poklicev	1	2	3	4	5
uvedba obveznega pripravništva kot dela poklicne poti mladih	1	2	3	4	5
povračilo prispevkov delodajalca za novozaposlene osebe	1	2	3	4	5
zniževanje starostne meje za upokožitev in s tem hitrejše sproščanje delovnih mest	1	2	3	4	5
omejevanje zaposlovanja preko s.p.-ja	1	2	3	4	5

31. Pred vami je še zadnje vprašanje, ki vsebuje trditve, Vi pa ocenite strinjanje z njimi. Ocenjevalna lestvica je petstopenjska (od 1 do 5), pri čemer ocena 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, ocena 5 pa »se popolnoma strinjam«. Pri vsaki trditvi obkrožite le oceno, ki najbolj ustreza vašemu mnenju.

Trditev	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Sem nevtralen.	Se strinjam.	Se popolnoma strinjam.
Bodoči dijaki in študentje bi se morali usmerjati v bolj perspektivne poklice, da bi s tem izboljšali zaposlitvene možnosti.	1	2	3	4	5
Država s štipendiranjem in razpisnimi pogoji (število vpisnih mest) pravilno usmerja mlade v bolj perspektivne poklice.	1	2	3	4	5
Delodajalci upoštevajo študentsko delo kot primerne delovne izkušnje, potrebne za delo v njihovem podjetju.	1	2	3	4	5

Z upoštevanjem delovnih izkušenj, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom, bi pripomogli k boljši zaposljivosti mladih.	1	2	3	4	5
Ženske težje najdejo zaposlitev kot moški.	1	2	3	4	5
Danes dobiš zaposlitev le preko vez in poznanstev.	1	2	3	4	5
Mladi težje dobijo zaposlitev, ker niso pripravljeni skromno začeti na poklicnem področju.	1	2	3	4	5
Brezposelnost mlade "spodbuja" k podaljševanju študija, sivi ekonomiji in delu na črno.	1	2	3	4	5
Za vse višjo brezposelnost med mladimi je kriva trenutna finančna kriza.	1	2	3	4	5

32. V kolikor bi mi želeli še karkoli sporočiti, pripomniti ali predlagati, lahko to storite v spodnjem okvirčku, v nasprotnem primeru ste z anketo zaključili.

Zahvaljujem se Vam za sodelovanje.

Priloga 11: Rezultati anketnega vprašalnika

Tabela 29: Odgovori na vprašanje: Kaj je razlog vaše brezposelnosti?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
Po končanem študiju nisem našel službe.	96	71,11	71,11
Potekla mi je pogodba za določen čas.	20	14,81	85,92
Bil sem odpuščen (zaradi stečaja podjetja, upada dela ali drugih podobnih razlogov).	5	3,70	89,62
Prostovoljno sem prekinil delovno razmerje.	4	2,96	92,58
Invalidnost.	0	0,00	92,58
Drugo.	10	7,41	100,00
Skupaj	135	100,00	

Tabela 30: Odgovori na vprašanje: Koliko časa ste že brezposelni?

	Podvprašanja	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon	Minimum	Maksimum
Dolizina_1	let	132	1,0	2,04	1	21
Dolizina_2	mesecev	132	4,5	3,10	1	11

Tabela 31: Odgovori na vprašanje: Ali ste prijavljeni na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje?

	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
	1 (Da.)	105	80	80
	2 (Ne.)	27	20	100
Veljavni	Skupaj	132	100	

Tabela 32: Odgovori na vprašanje: Ali ste že kdaj bili zaposleni?

	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
	1 (Da.)	42	32	32
	2 (Ne.)	90	68	100
Veljavni	Skupaj	132	100	

Tabela 33: Odgovori na vprašanje: Kako aktivno iščete zaposlitev na naslednje načine?

	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
	1 - neaktivno	2	3	4	5 - zelo aktivno	Skupaj		
Spremljam razpise o prostih delovnih mestih.	5 4%	5 4%	10 8%	21 17%	81 66%	122 100%	4,4	1,07
Pošiljam prošnje neposredno podjetjem (brez razpisa).	23 19%	18 15%	29 24%	27 22%	25 20%	122 100%	3,1	1,4
Sodelujem z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje.	19 16%	11 9%	25 20%	26 21%	41 34%	122 100%	3,5	1,43
Sodelujem z zasebnimi zaposlitvenimi agencijami.	63 52%	15 12%	21 17%	8 7%	15 12%	122 100%	2,2	1,43
Spremljam tuje zaposlitvene portale.	48 39%	15 12%	26 21%	16 13%	17 14%	122 100%	2,5	1,47

Tabela 34: Odgovori na vprašanje: Kaj menite, koliko težav imajo mladi pri iskanju zaposlitve zaradi navedenih lastnosti?

	Odgovori						Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. odklon
	1 - S tem nimajo težav.	2	3	4	5 - S tem imajo veliko težav.	Skupaj				
spol	19	19	47	15	20	120	120	363	3,0	1,26
	16%	16%	39%	13%	17%	100%				
starost	14	11	43	29	23	120	120	363	3,3	1,22
	12%	9%	36%	24%	19%	100%				
izobrazba	9	12	35	36	28	120	120	363	3,5	1,17
	8%	10%	29%	30%	23%	100%				
pomanjkanje izkušenj	1	2	6	12	99	120	120	363	4,7	0,71
	1%	2%	5%	10%	83%	100%				
neustreznost izkušenj	4	2	12	26	76	120	120	363	4,4	0,97
	3%	2%	10%	22%	63%	100%				

Tabela 35: Odgovori na vprašanje: Prosim ocenite, v kolikšni meri brezposelnost mladih vpliva na POVEČEVANJE naštetih težav.

Podvprašanja	Odgovori						Veljavni	Povprečje	Std. odklon
	Sploh ne vpliva.	Ne vpliva.	Niti niti.	Vpliva.	Močno vpliva.	Skupaj			
kriminal	2 2%	12 10%	22 19%	54 47%	26 22%	116 100%	116	3,8	0,97
odvisnost od alkohola in drog	2 2%	8 7%	26 22%	50 43%	30 26%	116 100%	116	3,8	0,95
siva ekonomija	1 1%	2 2%	9 8%	40 34%	64 55%	116 100%	116	4,4	0,78
družinski prepri	2 2%	2 2%	18 16%	49 42%	45 39%	116 100%	116	4,1	0,87
zdravstvene težave	2 2%	3 3%	22 19%	57 49%	32 28%	116 100%	116	4,0	0,85

Tabela 36: Odgovori na vprašanje: Ali se zaradi brezposelnosti omejujete pri nakupu osnovnih dobrh (hrane, pijače, oblačil)?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 (Da.)	99	85	85
2 (Ne.)	17	15	100
Skupaj	116	100	

Tabela 37: Odgovori na vprašanje: Kako bi se danes odločili, v kolikor bi imeli ponovno možnost izbire smeri študija?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Odločil/-a bi se enako.	46	40	40
2 Spremenil/-a bi smer študija, da bi lažje dobil/-a zaposlitev.	55	48	88
3 Spremenil bi smer študija, ker me izbrana smer ne veseli.	14	12	100
Skupaj	115	100	

Tabela 38: Odgovori na vprašanje: Ocenite strinjanje s spodaj navedenimi trditvami, ki se nanašajo na izobrazbo.

Podvprašanja	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti niti	Se strinjam	Povsem se strinjam	Skupaj		
Bolje izobraženi mladi imajo zaradi podaljševanja študija manj delovnih izkušenj.	6 5%	9 8%	21 19%	40 35%	37 33%	113 100%	3,8	1,14
Bolje izobraženi mladi lažje dobijo zaposlitev.	34 30%	35 31%	34 30%	6 5%	4 4%	113 100%	2,2	1,05
Bolje izobraženi mladi so bolj plačani za svoje delo.	31 27%	34 30%	28 25%	12 11%	8 7%	113 100%	2,4	1,2

Tabela 39: Odgovori na vprašanje: Kaj menite o iskanju zaposlitvenih možnosti v tujini?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 O tem ne razmišljam.	27	24	24
2 O tem se že začel razmišljati.	74	65	89
3 Sem tik pred odhodom v tujino.	12	11	100
Skupaj	113	100	

Tabela 40: Odgovori na vprašanje: Predpostavite, da se vam ponudi možnost zaposlitve v tujini. Za koliko časa bi se preselili tja?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Za stalno.	44	39	39
2 Za krajši čas.	54	48	87
3 Ne bi se preselil - ne bi sprejel zaposlitve.	15	13	100
Skupaj	113	100	

Tabela 41: Odgovori na vprašanje: Ali ste se osebno kdaj poslužili podaljševanja študija?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Da, študij sem podaljšal zaradi nadaljevanja na višjo raven.	15	13	13
2 Da, študij sem podaljšal, vendar zgolj zaradi ohranitve statusa (t. i. fiktivni vpis).	23	21	34
3 Da, študij sem podaljšal, ker nisem dobil zaposlitve.	23	21	54
4 Ne, po končanem študiju sem takoj začel iskati zaposlitev.	44	39	94
5 Ne, po končanem študiju sem se takoj zaposlil.	7	6	100
Skupaj	112	100	

Tabela 42: Odgovori na vprašanje: Ali bi se bili pripravljeni dodatno izobraževati, usposablјati ali prekvalificirati, da bi s tem povečali svoje zaposlitvene možnosti?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Da, tudi samoplačniško.	47	42	42
2 Da, v kolikor bi mi to omogočil Zavod RS za zaposlovanje.	60	54	96
3 Ne.	5	4	100
Skupaj	112	100	

Tabela 43: Odgovori na vprašanje: Ali bi bili pripravljeni brez plačila delati kot pripravnik ali kot prostovoljni delavec, v kolikor bi vam to omogočilo nadaljnjo zaposlitev?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Da, tudi dlje časa.	29	26	26
2 Da, vendar za krajši čas.	74	66	92
3 Ne.	9	8	100
Skupaj	112	100	

Tabela 44: Odgovori na vprašanje: Ali ste že zasledili kakšno kampanjo ali razpis, ki s finančnimi in drugimi sredstvi spodbuja zaposlovanje mladih in s tem skuša znižati njihovo brezposelnost?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Da.	75	68	68
2 Ne.	15	14	81
3 Ne spomnim se.	21	19	100
Skupaj	111	100	

Tabela 45: Odgovori na vprašanje: Ste že slišali za program Jamstvo za mlade, s katerim želi vlada s finančnimi sredstvi izboljšati stanje na področju zaposlovanja mladih?

Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
1 Da.	62	56	56
2 Ne.	48	44	100
Skupaj	110	100	

Tabela 46: Odgovori na vprašanje: V kolikšni meri menite, da bo program Jamstvo za mlade pomagal izboljšati položaj mladih in zmanjšal njihovo brezposelnost?

Odgovori						Veljavni	Povprečje	Std. odklon
1 - Program ne bo zmanjšal brezposelnosti mladih.	2	3	4	5 - Program bo popolnoma odpravil brezposelnost mladih.	Skupaj			
27 25%	33 31%	40 37%	7 6%	1 1%	108 100%	108	2,3	0,95

Odgovori na vprašanje: *Zakaj tako menite?*

- Menim, da ni dovolj, da se spodbuja delodajalce. Potrebno je prestrukturirati tudi izobraževalni sistem.
- Mislim, da se bo zgodilo premalo in so večina samo gole obljube.
- Ker je program le potuha delodajalcem, kateri mlade vidijo kot strošek oziroma v tem primeru kot sredstvo za olajšave. To ni dolgoročna rešitev.
- Ni vse odvisno od vladnih ukrepov in projektov, saj konec koncev zaposlujejo delodajalci.
- Program je v namenih dobro zastavljen, se pa bojim, da bo uresničevanje teh obljub drugačno.
- Ta program lahko sicer izboljša situacijo, vendar pa trajnega učinka ne bo imel.
- Program bo pomagal mladim, a le trenutno, ker ne vsebuje nobenih dolgoročnih ukrepov.
- Tako menim zato, ker preprosto ni dovolj podjetij, ki bi zaposlovala na novo. Trenutno je na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje okoli 1000 novih delovnih mest, brezposelnih pa kar 120.000.
- Učinek programa je odvisen od delodajalcev.
- Program ne bo omogočil nastajanja novih delovnih mest.
- Ker to ne reši problema pomanjkanja delovnih mest in zasičenosti trga.
- Ni nujno, da obstaja prosto delovno mesto. Premalo je delovnih mest za vse brezposelne (različna dela - smer).
- Zdi se mi, da bodo podjetja to izkoriščala, podobno kot študentsko delo. Študent lahko več let dela v podjetju, pridobi znanja in veščine, ko preteče status pa ne dobi zaposlitve. Ne vem kakšen smisel imajo ta krajša usposabljanja.
- Delodajalci zaradi velikega števila brezposelnih iščejo (in v veliki meri tudi najdejo) točno določenega posameznika s točno določenimi izkušnjami / kompetencami / lastnostmi.
- Ker je potrebno vzpostaviti ponovno gospodarstvo, da se poveča tudi povpraševanje po kadrih, vendar ker ni denarja se tudi ponudba ne proda. Začaran krog. Potrebno je začeti predvidevati kaj gospodarstvo potrebuje, na tista delovna mesta razpisati več prostih mest na fakultetah, tiste, ki se jih ne potrebuje, pa zmanjšati.
- Težava je v delodajalcih, ki izkoriščajo te razpise samo zato, da bi prišli do denarja, ki ga dobijo za mladega zaposlenega. Ni nujno, da te po usposabljanju tudi zaposlijo. Njim je važno, kaj zaradi tega, ker so te vzeli, dobijo. V nekaterih primerih gre celo tako daleč, da si delovno mesto enostavno izmislijo oziroma ga umetno ustvarijo. Tako lahko preko razpisa dobijo nekoga, ki jim bo delal zastonj, oni pa bodo za to se nagrajeni. Vidijo predvsem denar, ne pa koristi, ki bi jih imeli od mladega zaposlenega. Če te pa že zaposlijo, kje je garancija, da ti bodo po tistem, ko se bodo ugodnosti iztekale, in bodo morali začeti plačevati prispevke, tudi podaljšajo pogodbo.
- Delodajalec bo spoznal brezposelno osebo osebno.
- Zato, ker gre ta denar večinoma kam drugam.
- Ker nudi le kratkotrajne rešitve.

- Ker s tem ne bodo ustvarili novih delovnih mest.
- Zato, ker živimo v Sloveniji - to pa vse pove.
- Sliši se dobro, ampak ne vem, če je to realno izvedljivo. Kje bodo pa kar našli nova delovna mesta? Razen, če bomo delali prostovoljno.
- Ker bo delodajalec raje vedno znova zaposlil mladega preko tega programa.
- Nesmiselna izobraževanja na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Ker te bi potem takoj odpustili.
- Ker bodo na trg dela prihajali novi mladi, ki bodo zaključili šolanje, in ne bodo dobili zaposlitve.
- Delodajalci predvsem izkoristijo brezplačno pomoč, ki jo prejmejo in večina izmed njih nima namena zaposliti oseb, ki jih imajo na usposabljanju. Mladi sicer pridobijo nekaj izkušenj, vendar ne zaposlitve.
- Z izobraževanjem razširimo možna področja zaposlitve.
- Iz osebnih izkušenj delodajalce ta možnost ne zanima. To pa zaradi pogojev, ki jih mora delodajalec izpolnjevati, če se želi na omenjeno prijaviti.
- Delodajalec bo izkoristil delovno silo za čas, ki je določen za opravljanje usposabljanja.
- Usposabljanja na delovnem mestu se po navadi poslužujejo slabša podjetja kjer se niti nimaš veliko za naučiti.
- Težko je, da bo en program rešil situacijo na trgu dela v Sloveniji.
- Ker ni dovolj delovnih mest.
- Če imaš veze in poznanstva, prideš kamorkoli, tudi če nisi pravilno izobražen in imaš končano samo osnovno šolo. Če poznanstev in vez nimaš, si številka na Zavodu za zaposlovanje in se moreš znajti sam, saj ti tam ne pomagajo skoraj nič.
- Ker so programi le začasne narave, ne bodo povečali število zaposlitev mladih.
- Zato, ker ni delovnih mest, ne more jih potem Jamstvo za mlade iz nikjer ustvariti.
- Ker bo premalo razpisanih prostih delovnih mest in preveč mladih, da bi vsi dobili zaposlitev.
- Ker so to le kratkotrajni ukrepi in ne vodijo do zaposlitve.
- Na koncu programa podjetja še zmeraj ne bodo imela denarja za zaposlitev novih delavcev.
- Povečale bi se zaposlitvene možnosti, ne glede na izobrazbo in pretekle delovne izkušnje, vsak bi imel priložnost zaposlitve in s tem končno začel ustvarjati in živeti svoje življenje kot se spodobi za mladega človeka.
- Ker ni delovnih mest in jih je umetno skoraj nemogoče ustvariti (vsaj ne za dolgo časa).
- Ker je preveč iskalcev zaposlitve (ne le prve zaposlitve) a premalo delovnih mest, in Jamstvo za mlade s tem ne bo zmanjšalo brezposelnosti mladih oz. brezposelnosti nasploh. Kvečjemu s tem pridobimo nove izkušnje - če se usposabljaš na delovnem mestu nisi zaposlen, saj si še vedno prijavljen na ZRSZ. V juniju začnem z usposabljanjem na delovnem mestu, vendar že vem, da me podjetje kasneje ne bo zaposlilo.
- Ker ni dejanskih služb, ki bi jih lahko ponudili mladim.

- Ker je v naši državi tako stanje, da ga nič in nihče več ne reši.
- S pomočjo programa bodo mladi pridobili dodatne izkušnje.
- Ker to ne bo zagotovilo redne zaposlitve.
- Ker gre za kratkoročno rešitev in ne dolgotrajno zaposlitev.
- Dokler ne bo okrepljeno gospodarstvo, ne bo služb.
- ZRSZ že sedaj ponuja ugodnosti za zaposlovanje mladih, a jih delodajalci 1) ne koristijo 2) izkoriščajo. Dokler se gospodarska klima v državi ne spremeni, tudi programi zaposlovanja za mlade ne bodo imeli velikega učinka.
- Ti programi so samo za umetno prikazovanje brezposelnosti. Ko se programi iztečejo oziroma po poteku pogodb so mladi spet brezposelni.
- Če že dlje časa iščeš službo in je ne najdeš, ti pade motivacija, tako pa boš nekako primoran da se intenzivno vključiš; s tem boš lahko pridobil izkušnje, ki ti bodo koristile za naprej pri iskanju službe.
- Zato, ker ni dovolj delodajalcev oz. po študiju običajno skorajda nimaš delovnih izkušenj in sredstev, da bi ustvaril lastno podjetje.
- Težko je verjeti raznim vizijam, dokler resnično ne prinesejo rezultatov. Glede na stanje v Sloveniji vse samo pada in vedno bo težje bo vzpostaviti nekakšen normalen red in s tem tudi boljši položaj mladih na trgu dela.
- Zanimajo me dejanski podatki o brezposelnih mladih, ki jim bo pomoč Jamstva za mlade pomagala.
- Ker delodajalci raje zapirajo podjetja zaradi preveč izgub v naši prelepi deželi in se selijo v boljše države.
- Ne verjamem, da bo program efektiven.
- Ker bomo le tako dobili možnost delati v svoji stroki in pridobljena znanja uporabiti kot delovne izkušnje pri iskanju nadaljnje zaposlitve.
- Tako bi si mladi pridobili vsaj nekaj izkušenj in bili bolj konkurenčni na trgu dela.
- Mladi bodo samo tisti čas zaposljivi, potem pa bodo stvari spet iste kot pred usposabljanjem.
- Ker se do sedaj tudi ni še nič spremenilo.
- Ker sem več kot eno leto prijavljena na zavodu in me o tem še nihče ni obvestil, ko sem se sama pozanimala, pa sem dobila odgovor, da v tem (zaradi svojega poklica) ne morem sodelovati.
- Nekdo pač mora biti brezposeln.
- Ker ni denarja s katerim bi lahko vsakemu mlademu omogočili, kar navaja program.
- Program se osredotoča na "zdravljenje simptomov" in ne nagovarja vzroka težave.
- Recesija.
- Program bo do neke mere zmanjšal brezposelnost, a s ponujanjem mest mladim, za katera niso študirali, jih morda niti ne zanimajo, jih sprejemajo le kot izhod v sili.
- Zato, ker ni potrebe po novih delovnih mestih.
- Ker se bo to izkoristilo le za nekatere (veze). Potrebno bi bilo na tem nekaj storiti.

- Program ne bo zmanjšal brezposelnost mladih. Mladi si bodo pridobili prve delovne izkušnje. Mogoče se bodo nekateri zaposlili. Povečala se bo brezposelnost mladih, starejših od 29 let, ker bodo imeli več konkurenčnosti ali ker bodo podjetja raje zaposlila zelo mladega, ker bodo zaradi tega dobila različne finančne ugodnosti. Ne zdi se mi pošteno, saj trg bi kljub temu mogel ostati konkurenčen, ne pa da delodajalec zaposli nekoga samo zato, ker ima od tega prednosti. Sama sem za pridobitev svojih prvih izkušenj, da sem postala konkurenčna, delala več časa zastonj pripravnštvo.
- Ker ni dovolj delovnih mest.
- Ker z vsemi temi ukrepi pridobijo samo delodajalci, za šolstvo pa se ne naredi nič.
- Ker je treba popraviti oz. odpraviti vzroke za brezposelnost mladih.
- Ker gre samo za kratkoročno zaposlitev.
- Zato, ker izpolnjujem že vse navedene pogoje tega programa, pa mi še ni bila ponujena zaposlitev.
- Ker so to samo predvolilne obljube, ki pa bodo ostale neizpolnjene.
- Po končanem usposabljanju bodo delodajalci raje vzeli nove delavce na usposabljanje (in zanje dobili nekaj prispevkov) kot da bi jih zaposlili, saj se jim to bolj izplača.
- Ker je težko dobiti koga, ki te sploh vzame na "prakso".
- Ker je organizacija celotnega sistema napačna (izobraževanje, trg dela).
- Potrebno je bili vsaj 6 mesecev prijavljen na Zavodu kot brezposelna oseba.
- Če ni delovnih mest, kje so bomo zaposlili?
- Zaradi trga dela.
- Zaradi drobnega tiska, kdo te bo zaposlil.
- Ker bodo delodajalci prejeli določeno vsoto denarja, mladega bodo imeli za tisti določen čas, potem pa bodo to izkoriščali in spet zaposlovali druge.

Tabela 47: V kolikšni meri bi vlada najučinkoviteje spodbudila zaposlovanje mladih?

Podvprašanja	Odgovori						Povprečje	Std. odklon
	Popolnoma ne- učinkovito.	Ne- učinkovito.	Niti niti.	Učinkovito .	Zelo učinkovito.	Skupaj		
ukinitiv študentskega dela	12 11%	13 12%	34 32%	29 27%	19 18%	107 100%	3,3	1,22
zajezitev fiktivnih vpisov	8 7%	10 9%	23 21%	35 33%	31 29%	107 100%	3,7	1,2
prestrukturiranje izobraževalnega sistema	3 3%	8 7%	20 19%	32 30%	44 41%	107 100%	4	1,08
štipendiranje perspektivnejših poklicev	5 5%	3 3%	25 23%	45 42%	29 27%	107 100%	3,8	1,01
uvedba obveznega pripravništva kot dela poklicne poti mladih	7 7%	14 13%	26 24%	25 23%	35 33%	107 100%	3,6	1,25
povračilo prispevkov delodajalca za novo zaposlene osebe	4 4%	5 5%	23 21%	42 39%	33 31%	107 100%	3,9	1,02
zniževanje starostne meje za upokojitev in s tem hitrejše sproščanje delovnih mest	2 2%	6 6%	17 16%	32 30%	50 47%	107 100%	4,1	1
omejevanje zaposlovanja preko s.p.-jev	9 8%	19 18%	41 38%	21 20%	17 16%	107 100%	3,2	1,15

Tabela 48: Odgovori na vprašanje: Pred vami je še zadnje vprašanje, ki vsebuje trditve, vi pa ocenite strinjanje z njim.

Podvprašanja	Odgovori						Povprečje	Std. dklon
	Sploh se ne strinjam.	Se ne strinjam.	Niti niti.	Se strinjam.	Povsem se strinjam.	Skupaj		
Bodoči dijaki in študentje bi se morali usmerjati v bolj perspektivne poklice, da bi s tem izboljšali zaposlitvene možnosti.	7 7%	11 10%	21 20%	46 44%	20 19%	105 100%	3,6	1,12
Država s stipendiranjem in razpisnimi pogoji (število vpisnih mest) pravilno usmerja mlade v bolj perspektivne poklice.	23 22%	31 30%	23 22%	19 18%	9 9%	105 100%	2,6	1,25
Delodajalci upoštevajo študentsko delov kot primerne delovne izkušnje, potrebne za delo v njihovem podjetju.	18 17%	20 19%	27 26%	23 22%	17 16%	105 100%	3	1,33
Z upoštevanjem delovnih izkušenj, ki si jih mladi pridobijo s študentskim delom, bi pripomogli k boljši zaposljivosti mladih.	3 3%	5 5%	14 13%	52 50%	31 30%	105 100%	4	0,94
Ženske težje najdejo zaposlitev kot moški.	5 5%	6 6%	26 25%	42 40%	26 25%	105 100%	3,7	1,05
Danes dobiš zaposlitev le preko vez in poznanstev.	3 3%	1 1%	12 11%	39 37%	50 48%	105 100%	4,3	0,91
Mladi težje dobijo zaposlitev, ker niso pripravljeni skromno začeti na poklicnem področju.	27 26%	32 30%	22 21%	16 15%	8 8%	105 100%	2,5	1,24
Brezposelnost mlade "spodbuja" k podaljševanju študija, sivi ekonomiji in delu na črno.	3 3%	0 0%	5 5%	36 34%	61 58%	105 100%	4,4	0,83
Za vse višjo brezposelnost med mladimi je kriva trenutna finančna kriza.	6 6%	2 2%	30 29%	45 43%	22 21%	105 100%	3,7	1,01

Odgovori na vprašanje: V kolikor bi mi želeli še karkoli sporočiti, pripomniti ali predlagati, lahko to storite v spodnjem okvirčku, v nasprotnem primeru ste z anketo zaključili.

- Moj predlog za izboljšanje trenutne situacije je kritje stroškov kilometrine, saj izobraženi mladi s podeželja ne moremo dobiti službe, za v mesta pa smo predragi.
- Država bi se morala ukvarjati z državljani in konkretnimi problemi. Potrebno je "stopit skupaj" ne glede na to, kdo je v kateri stranki, začeti reševati težave in delati na rešitvah.
- Zaradi problematike, ki jo obravnava ta anketa, jaz trenutno že živim in delam v tujini.
- Pri zadnjem vprašanju oziroma označevanju trditev me bega trditev, da "Mladi težje dobijo delo zaradi krize." Kaj sploh je kriza? Izgovor za ljudi, ki so Slovenijo in njeno gospodarstvo spravili v takšno stanje kot je, ter ne želijo prevzeti odgovornosti?
- Kot razlog za težjo začetno zaposljivost lahko na področju šolstva gledamo tudi lani sprejeti zakon o nujnosti strokovnega izpita. S tem so mladi, ki pridejo iz fakultete, avtomatsko prisiljeni v prostovoljno pripravništvo. Prejšnja leta so bili npr. vseeno lahko zaposleni in so, ko so imeli pogoje, opravili strokovni izpit.
- Iščem zaposlitev v šolstvu, delam kot volonterska pripravnica in tudi to je razlog, da nimam zaposlitve. Sedaj mi preostane le čakanje na razpise.

Priloga 12: Parne primerjave med trditvami z upoštevanjem Bonferronijeve korekcije

Tabela 49: Parne primerjave med trditvami z upoštevanjem Bonferronijeve korekcije

Dejavnik (I)	Dejavnik (J)	Mean Difference (I-J)	SE*	P - vrednost
Spol	starost	-,317	0,13	0,152
	izobrazba	-,533*	0,13	0,001
	pomanjkanje izkušenj	-1,733*	0,13	0,000
	neustreznost izkušenj	-1,417*	0,14	0,000
Starost	spol	,317	0,13	0,152
	izobrazba	-,217	0,13	0,934
	pomanjkanje izkušenj	-1,417*	0,12	0,000
	neustreznost izkušenj	-1,100*	0,12	0,000
Izobrazba	spol	,533*	0,13	0,001
	starost	,217	0,13	0,934
	pomanjkanje izkušenj	-1,200*	0,12	0,000
	neustreznost izkušenj	-,883*	0,12	0,000
Pomanjkanje izkušenj	spol	1,733*	0,13	0,000
	starost	1,417*	0,12	0,000
	izobrazba	1,200*	0,12	0,000
	neustreznost izkušenj	,317*	0,08	0,001
Neustreznost izkušenj	spol	1,417*	0,14	0,000
	starost	1,100*	0,12	0,000
	izobrazba	,883*	0,12	0,000
	pomanjkanje izkušenj	-,317*	0,08	0,001

Legenda: * SE = standardna napaka.

Priloga 13: Izračuni ostalih ugotovitev

- **Težja zaposljivost mladih ni nujno razlog za podaljševanje študija.**

Tabela 50: Brezposelni mladi glede na podaljšanje študija in rezultat hi kvadrat testa

Podaljšanje študija	f _o *	% _o	f _p *	% _p	χ^2	sp*	P - vrednost
Da	61	54,5	56	50	0,89	1	0,345
Ne	51	45,5	56	50			
Skupaj	112	100,0	112	100			

Legenda: * fo = opažene frekvence; fp = pričakovane frekvence; sp =stopnje prostosti.

- **Mladi so kritični do aktivnih politik zaposlovanja in njenih učinkov.**

Tabela 51: Ocena uspešnosti programa Jamstvo za mlade

	n*	M*	SD*	M ₀ *	t	sp*	P - vrednost
Zmanjšanje brezposelnosti mladih	108	2,28	0,95	3	-7,94	107	< 0,001

Legenda: * M₀ - aritmetična sredina glede na ničelno hipotezo; n = numerus; M = aritmetična sredina; SD = standardni odklon; sp = stopnje prostosti.

- **Mladi vse pogosteje iščejo zaposlitvene možnosti v tujini.**

Tabela 52: Anketirani glede na razmišljanje o delu v tujini in rezultat hi kvadrat testa

Delo v tujini	f _o *	% _o	f _p *	% _p	χ^2	sp*	P - vrednost
O tem ne razmišljam.	27	23,9	56,5	50,0	30,8	1	< 0,001
O tem se že začel razmišljati oz. sem tik pred odhodom v tujino.	86	76,1	56,5	50,0			
Skupaj	113	100,0	113	100,0			

Legenda: * fo = opažene frekvence; fp = pričakovane frekvence; sp = stopnje prostosti.